

NUSAYRÎLİKTE SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN ROLÜ

ABDURRAHİM GÜLTEKİN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Sayın Dalkıran

Uşak

Mayıs, 2019

NUSAYRÎLİKTE SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN ROLÜ

ABDURRAHİM GÜLTEKİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bölümü

Prof. Dr. Sayın Dalkıran

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

NUSAYRİLİKTE SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN ROLÜ

Abdurrahim Gültekin

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2019

Danışman: Prof. Dr. Sayın Dalkıran

Selmân-ı Fârisî Nusayrîler tarafından bâb olarak kabul edilen ve kendisine olağanüstü birtakım özellikler atfedilen önemli bir şahıstır. Genel olarak Şîî fırkalarda ve özelde Nusayrîlikte Selmân-ı Fârisî'nin önemini anlamamıza yardım edeceğini umduğumuz bu çalışmanın, ülkemizde özellikle Hatay, Adana ve Tarsus vb. yerleşim bölgelerinde yaşayan Nusayrîleri tanımamıza, ilaveten Suriye'de ve Lübnan'da yaşayan Nusayrîler hakkında doğru kanaatlere ulaşmamıza ve yüzyıllardır iç içe yaşadığımız bu insanları doğru tahlil edebilmemize imkân sağlayacağını düşünüyoruz.

Çalışmanın giriş bölümünde din ve mezhep kavramları incelenmiş, Nusayrîlik ve Selmân-ı Fârisî kısaca tanıtılmış, araştırmamızın amacı ve önemine değinilmiştir.

Birinci bölümde Nusayrî isminin kökeni, teşekkülü, tarihi seyri, ayrıldığı kollar, inanç sistemi, dini bayramları ve günümüzdeki konumu ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Sünnî kaynaklarda Selmân-ı Fârisî hakkında verilen bilgiler incelenmiş, özellikle Selmân-ı Fârisî'nin kendi hayatı ile ilgili bilgi verdiği rivâyetler üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde Nusayrîlerce de kabul gören Şîî kaynaklara göre, Selmân-ı Fârisî hakkında verilen bilgiler incelenmiş, bu sâyede karşılaştırma yapma imkânı ortaya çıkmıştır.

Dördüncü bölümde Nusayrîlere göre bâblık makâmının özellikleri ve bu makâmın temsilcileri incelenmiş, Nusayrîlerin bâblık makamı hakkında ileri sürdükleri deliller sıralanmış ve değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde Adana ilinde gerçekleştirdiğimiz mülâkâtlar sonucu Selmân-ı Fârisî'nin günümüz Nusayrî toplumundaki yeri ve önemi araştırılmıştır.

Altıncı bölümde firkanın yanlışlarını görerek firkadan ayrıldıklarını söyleyen ve Nusayrî inancının yanlışlarını tüm Nusayrîlere gösterme gayesi ile *Kur'an Işığında Hak ve Batıl* isimli kitabı yazan kişilerin Kitâbü'l-Mecmû tercümesi ile Ahmet Turan'ın Kitâbü'l-Mecmû tercümeleleri karşılaştırılmıştır.

Sonuç bölümünde ise elde ettiğimiz bilgilerin genel bir değerlendirilmesi yapılarak Nusayrîlerin inancı ve Selmân-ı Fârisî özelinde bâblık makamı eleştirilerek bazı tesbitlerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şia, Nusayrî, Selmân-ı Fârisî

ROLE OF SALMAN THE PERSIAN IN NUSAYRĪYYA

Usak University

Institute of Social Sciences

Department of Basic İslâmic Sciences

Advisor: Prof. Dr. Sayın Dalkıran

ABSTRACT

Salman the Persian is an outstanding figure who is accepted as “bab” and some exceeding features are attributed to him by Nusayrîs. We hope this study would be beneficial to understand the significance of Salman the Persian in Nusayrîyya, which has a Shii character, and generally in Shi’ite. We also think that this study would enable us to understand Nusayrîs who are dwelling in Hatay, Adana and Tarsus in Turkey, and in Syria and Lebanon, and to analyze these people which we live together/coexist in the same society.

In the introduction, concept of “religion” and concept of “sect” are investigated, Nusayrîyye and Salman the Persian are briefly introduced, and, the aim and the significance of the study are mentioned.

In the first chapter, the origin of the name of Nusayrî and formation, historical process, branches, belief system, religious holidays of Nusayrîyya, and its status today are discussed.

In the second chapter, the information about Salman the Persian that are given by Sunni sources is examined, and especially, narratives of Salman the Persian on his own life are emphasised.

In the third chapter, the information about Salman the Persian that is given by Shii sources which is accepted by Nusayrîs is investigated, and, by means of this, the opportunity of comparison between Sunni sources is occurred.

In the fourth chapter, features of bab’s position and representatives of it, according to Nusayrîs, are examined, and Nusayrîs evidences on this position are collocated and evaluated.

In the fifth chapter, as the consequence of interviews that we had in Adana, the significance and the status of Salman the Persian in Nusayrî society of today is researched.

In the sixth chapter, two books are compared. The first of the two books, Kitabu'l Mecmu, is written by the authors of "Kur'an Işığında Hak ve Batıl" who are seperated from the Nusayrîyya with the aim of showing mistakes of Nusayrîyya after seeing the wrong sides of it. The second of the two books, "Kitabu'l Mecmu", is written by Ahmet Turan.

In the conclusion, a general evaluation of obtained information is presented and some determinations are made.

Keywords: Shia, Nusayriyyah, Selman the Persian

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Tezli Yüksek Lisans Jüri ve Enstitü Onayı

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 154015027 No'lu öğrencisi Abdurrahim Gültekin'in "Nusayrîlikte Selmân-ı Fârisî'nin Rolü" adlı tezi 30 / 05 / 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Prof. Dr. Sayın Dalkıran	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Orhan Parlak	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Raşit Batur	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Ehl-i Sünnet ve Şia'nın Hz. Peygamber'in ashâbından kabul ettiği Selmân-ı Fârisî, o dönemde Mecûsilîği benimsemiş olan İran'da doğmuştur. Babasının telkinleriyle Mecûsilik dîni üzere yetiştirilen Selmân bu dinin kendisini tatmin etmemesi üzerine girdiği arayışta, önce Hristiyanlığı, daha sonra ise İslâm'ı seçmiştir. Meraklı oluşu, yaşadığı farklı coğrafyalar ve mensup olduğu değişik dinler sonucu edindiği tecrübeler, onu ashâb arasında kendisine danışılan bir kişi konumuna yükseltmiştir.

Nusayrîlik Muhammed b. Nusayr tarafından kurulan, Bâtınîliği ve takiyyeyi benimseyen, Hz. Ali'yi ilahlaştıran, Selmân-ı Fârisî'yi bâb olarak kabul eden, Şia'nın gulat saydığı fırkalardan birisidir. Şia'nın bütün fırkalarında olduğu gibi Nusayrîlik'te de Selmân'a çok büyük önem verilmektedir. Hatta Selmân'a en fazla değer veren grubun Nusayrî fırkası olduğunu söyleyebiliriz.

Bizim amacımız Şiî ve Sünnî kaynaklarda yer alan Selmân-ı Fârisî hakkındaki bilgileri araştırmaya, Selmân-ı Fârisî'nin Nusayrîlik için ne ifade ettiğini tespit etmeye ve Selmân-ı Fârisî'nin niçin bu kadar değerli olduğunu bulmaya çalışmaktır.

Selmân-ı Fârisî'nin hayatı ve ilmî durumu Selmân-ı Fârisî'nin kendisi hakkında verdiği bilgilerden ve Selmân tarafından nakledilen hadislerden yola çıkılarak tespit edilecek, Adana bölgesinde yaşayan Nusayrîler ve Nusayrîlerle yakın ilişki içinde olan kimselerle yapılan mülâkâtlardan ve Kitâbu'l-Mecmû'da Selmân hakkında verilen bilgilerden yola çıkılarak Selmân'ın Nusayrîlikteki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın bu hale gelmesinde bana büyük destek olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Sayın Dalkıran'a gönülden şükranlarımı sunarım. Ayrıca yaptığımız saha çalışmasında yardım ve misafirperverliklerinden dolayı Mahmut Alıç ve Süleyman Ayas'a, tenkit ve tavsiyelerinden dolayı anne ve babama ve bana her zaman destek olan değerli eşime teşekkürü borç bilirim.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı: Abdurrahim Gültekin

Doğum Yeri ve Tarihi: 1991, Karatay

Lisans Öğretimi: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yüksek Lisans Öğretimi: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yabancı Diller: Arapça, İngilizce

İş Deneyimi : 4 yıl

Çalıştığı Kurumlar: MEB / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği-Uşak

İletişim :

e-posta adresi: abdurrahimgultekin@gmail.com

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	I
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	V
ÖZGEÇMİŞ.....	VII
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	8
NUSAYRİLİK.....	8
1.1. İsimlendirme.....	8
1.2. Teşekkülü	10
1.3. Nusayrîliğin Kolları.....	16
1.3.1. Haydarîler Ve Kilâzîler Arasındaki Farklar	16
1.4. İnanç Sistemi	17
1.4.1. Ulûhiyyet İnançları	17
1.4.2. A.M.S (Ayn, Mim, Sin) Üçlemesi.....	18
1.5. Nusayrîlerin Kadınlara Bakışı	19
1.6. Nusayrî Din Adamları	20
1.7. Tenâsuh Ve Âhîret İnançları.....	20
1.8. Dini Bayramlar	21
1.8.1. Gadîr-i Hum Bayramı (Zilhicce 18. Gün)	22
1.8.2. Mubâhele Bayramı (Zilhicce 21. Gün).....	22
1.8.3. Firâş Bayramı (Zilhicce 29. Gün).....	22
1.8.4. Aşure Bayramı (Muharrem 10. Gün).....	22
İKİNCİ BÖLÜM	23
SÜNNİ KAYNAKLARINA GÖRE SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN HAYATI	23
2.1. Hadislerde Selmân-ı Fârisî	25
2.1.1. Selmân-ı Fârisî'nin Rivâyet Edip Kendisi Hakkında Bilgi Verdiği Hadisler .	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	32
Şİİ KAYNAKLARDA SELMÂN-I FÂRİSİ HAKKINDAKİ RİVAYETLER	32
3.1. Şîi Kaynaklarına Göre Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman Oluşu.....	34
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	41
NUSAYRÎLİĞE GÖRE BÂBLIK MAKAMI VE SELMÂN-I FÂRİSÎ	41
4.1. Bâbların Özellikleri	41
4.2. Nusayrîlere göre Bâblık Makamının Temsilcileri ve Onlar Hakkında Anlatılan Menkıbeler.....	42
4.3. Bâblık Makamının Değerlendirilmesi	45
BEŞİNCİ BÖLÜM	47
SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN GÜNÜMÜZ NUSAYRÎ TOPLUMUNDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	47
5.1. Nusayrîler ve Selmân-ı Fârisî'nin Nusayrîlikteki Rolü Hakkında Bilgi Edinebilmek İçin Gerçekleştirilen Mülâkâtlar	48
5.2. Mülâkâtların bazılarında adı geçen “Kur'an Işığında Hak ve Batıl” isimli kitabın tanıtımı	65
ALTINCI BÖLÜM	68
AHMET TURAN'IN KİTÂBU'L MECMÛ ÇEVİRİSİ İLE KURAN IŞIĞINDA HAK VE BATIL İSİMLİ KİTABIN KİTÂBU'L MECMÛ ÇEVİRİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	68
6.1.1. Birinci Sûre: El-Evvel (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	68
6.1.2. Birinci sure: İsmi “Başlangıç” (Ahmet Turan'ın Kitâbu'l Mecmû Çevirisi)	69
6.1.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	70
6.2.1. İkinci Sûre: Es-Sücut (Kuran Işığında Hak ve Batıl)	71
6.2.2. Altıncı Sure: İsmi “Secde etme, Sûcud” (Ahmet Turan).....	71
6.2.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:	72
6.3.1. Üçüncü Sure: İbin el-Vili (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	72
6.3.2. İkinci sure: İsmi “İbni el-Velî'yi yüceltme (Ahmet Turan).....	73
6.3.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:	73
6.4.1. Dördüncü Sure: Tıkdisit Sait (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	74
6.4.2. Üçüncü Sure: İsmi “Ebu Saîd'i yüceltmektir. (Ahmet Turan)	74
6.4.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:	75

6.5.1. Beşinci Sure: El-Nısbı (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	75
6.5.2. Dördüncü Sure: İsmi “Kaynağı nereden geldiği, Nisbeti” (Ahmet Turan)	76
6.5.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	77
6.6.1. Altıncı Sûre: El-Feth (Kuran Işığında Hak ve Batıl)	77
6.6.2. Beşinci Sure: İsmi “Galibiyet” (Ahmet Turan)	78
6.6.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	79
6.7.1. Yedinci Sûre: Es-Selam (Kuran Işığında Hak ve Batıl)	80
6.7.2. Yedinci Sure: İsmi “Selam” (Ahmet Turan)	80
6.7.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	81
6.8.1. Sekizinci Sure: El-İşare (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	81
6.8.2. Sekizinci Sure: İsmi “İşaret” (Ahmet Turan)	82
6.8.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	82
6.9.1. Dokuzuncu Sûre: Ayın El-Alvi (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	82
6.9.2. Dokuzuncu Sure: İsmi “el-Aynu’l Alevîyye, Alevî ayın’ı” (Ahmet Turan)	83
6.9.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	83
6.10.1. Onuncu Sûre: El-Akid (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	83
6.10.2. Onuncu Sure: İsmi “el-Akd, Akid” (Ahmet Turan)	83
6.10.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	83
6.11.1. On Birinci Sûre: Elş-Şehadi (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	84
6.11.2. On birinci Sure: İsmi “Halkın Dağ diye isimlendirdiği Şehâdet” (Ahmet Turan) ...	85
6.11.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	86
6.12.1. On İkinci Sûre: El-İmeme (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	87
6.12.2. On İkinci Sure: İsmi “İmâmiyye” (Ahmet Turan).....	87
6.12.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	87
6.13.1. On Üçüncü Sûre: El-Tisbiha (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	87
6.13.2. On Üçüncü Sure: İsmi “Müsâferet, Yolculuk” (Ahmet Turan).....	88
6.13.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:.....	88
6.14.1. On Dördüncü Sûre: El-Tur (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	88

6.14.2. On Dördüncü Sure: İsmi “el-Beytü’l-Mamur, İmar Edilmiş, Bakımlı Ev” (Ahmet Turan)	89
6.14.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:	89
6.15.1. On beşinci Sûre: El-Hiceybi (Kuran Işığında Hak ve Batıl)	90
6.15.2. On Beşinci Sure: İsmi “el-Hicâbiyye” (Ahmet Turan).....	90
6.15.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:	90
6.16.1. On Altıncı Sûre: El-Nakibiye (Kuran Işığında Hak ve Batıl).....	90
6.12.2. On Altıncı Sure: İsmi “en-Nakîbiyye” (Ahmet Turan)	91
6.16.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:	91
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	94

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
agmd.	: Adı geçen madde
a.s.	: Aleyhisselam
Bkz.	: Bakınız
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Hız.	: Hazreti
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
neşr.	: Neşreden (Tahkik eden)
OMÜİFD	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ö.	: Ölümü
s.a.v.	: Sallalâhu aleyhi ve sellem
s.	: Sayfa
trc.	: Tercüme, tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yer yok

GİRİŞ

NUSAYRÎLİĞİN MEZHEPLER İÇİNDEKİ YERİ

Din insanlık tarihinin doğuşundan itibaren kendisine yer edinmiş, insanların ulûhiyet arayışından dolayı sürekli güncel kalmayı başarmış ve insanları aynı ortak noktada buluşturma hüviyetine sahip bir olgudur.

Bütün semâvî dinlerde yaratıcı, insanlarla vahiy aracılığıyla iletişim kurar. Bu mesajları insanlara aktarmak ise, yaratıcı tarafından seçilen peygamberler aracılığıyla gerçekleşir. İnsanların ilahi vahye muhatap olmalarının sebebi ise onlara bahşedilen akıl ve irâdedir.

Dinin anlaşılma kısmına gelindiği zaman, durum daha karmaşık bir hale gelir. Çünkü insanlara bahşedilen akıl tek tip değildir ve her insanın dini anlama ve yorumlama biçimi farklılık arz eder. Bunun yanında insanların yaşadıkları coğrafi bölge, eski din ve inanışları, tarihi seyir içerisinde edindikleri tecrübeler, insanların düşüncülerine doğrudan etki eden başlıca sebeplerdendir. Her insan ayrı bir dünyayı temsil eder. Bu dünyalarında inandıkları dini inançların ve inanış biçimlerinin birbirinden farklılık arz etmesi kaçınılmaz bir durumdur.

Mezhep kavramını sadece İslam ile ilişkilendirme tartışmaları, ya da İslam üzerinden anlatma çabası da son derece yanlıştır. Semâvî dinlerde kutsal kitaplar belirli bir ırka ve ya zümreye gönderilmemişlerdir. Muhâtapları toplumun genelidir. Toplum içerisindeki her bireyin bilgi birikimi, şahsî tecrübeleri, fikir dünyaları, yaşadıkları coğrafi bölgeler ve eski din ve inanışlarının farklılık arz etmesi, dinin anlaşılmasına ve yayılmasına doğrudan etki etmektedir. Bunun yanında tarihi seyir içerisinde ortaya çıkan durum ve problemler de mezheplerin oluşumuna doğrudan etki eden sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bryan Wilson'a göre mezhepler: "ilk bakışta, tarih içerisinde marjinal ve arızı fenomenler, garip fikirleri olan yabancılaşmış insan grupları olarak görülebilir. Fakat onların tarih içerisinde çok önemli etkileri vardır. Nitekim Hristiyanlığın kendisi bile başlangıçta sıradan bir Yahûdî mezhebiydi. 1880'li yıllarda Sudan'da ortaya çıkan Mehdî hareketi veya ondan birkaç yıl önce zuhur eden Çin'deki Tai-Ping hareketlerinden her biri, hem ortaya çıktıkları ülkelerdeki insanların tarihini, hem de buraya uzak bölgelerde yaşayan insanların tarihlerinin akışını açık şekilde etkilemiştir.

Mezhepler, tarihte, bazen toplumsal hoşnutsuzlukları ve eğilimleri oldukça netleştiren, toplumsal yapıdaki çöküş anlarını gösteren, bazen de sosyal bütünleşmeyi haber veren, hatta geliştiren katalizörler olarak işlev görmüşlerdir.”¹

Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatta iken bir ihtilaftan veya ayrılıktan söz etmemiz mümkün değildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) âyetleri tebliğ ve tefsir etmekteydi. Bu sebeple insanlar bir konuda ihtilafa düştükleri zaman veya âyetlerden kastedilen manayı kavrayamadıkları zaman Hz. Peygamber (s.a.v.) başvurulacak tek kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. Peygamber’in vefâtı sonrası İslam topraklarının genişlemesi, dîne farklı etnik kimliklerden ve coğrafyalardan insanların dâhil olması ve topluma önderlik yapacak olan sahâbenin fetihlerle birlikte İslam coğrafyasının çeşitli yerlerine dağılıp birer birer vefât etmeleri, İslam coğrafyasında ihtilafların baş göstermesine sebep olmuştur. İslâm’ın birleştirici gücü olan Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ashâbın olmayışı ayrılıkların derinleşmesine ve mezheplerin ilk nüvelerinin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır.

Kur’anî dilin zenginliği ve farklı yorumları kabul etme özelliği, bu bir tek kitabın dünyanın büyük medeniyetlerinden birini nasıl biçimlendirdiğinin izahına yardımcı olmaktadır. Eğer herkes metinden kesinlikle aynı şeyi anlamış olsaydı, din gerçekte olduğu kadar geniş bir şekilde asla yayılmazdı. Kitap hem sıradan bir insana, hem bilgine, hem çobana, hem filozofa, hem bilim adamına, hem de sanatçıya hitap ediyordu.²

Ancak unutulmamalıdır ki, mezhep din demek değildir. İslamı benimseyen bir zümrenin, İslâmı sahip oldukları arka plana göre anlayış ve algılayış tarzını ifade eder. Mezhepler beşeri oluşumlardır. Tarih boyunca ortaya çıkan binlerce mezhebi İslam’ın zenginliği olarak telakki edemeyeceğimiz gibi, birer bid’at unsuru olarak görmemiz de mümkün değildir.

“Din-mezhep ilişkisi, tarihte olduğu gibi günümüzde de İslâm algısının en sorunlu taraflarından birisidir. Çoğu zaman din ve mezhep kavramları özdeş kavramlar olarak anlaşılmaktadır. Oysa mezhepler, dinin anlaşılma biçimlerinden başka bir şey değildir. Dini anlayan, yorumlayan ve yaşayan insandır; mezhepler de beşeri

¹ Bryan Wilson, *Dini Mezhepler*, Çeviren: Ali İhsan Yitik (İstanbul: İz Yayıncılık, 2004), s.13.

² Sachiko Murata ve William Chittick, *İslâm’ın Vizyonu*, Çeviren: Turan Koç (İstanbul: İnsan Yayınları, 2008), s. 19.

oluşumlardır. Tarih boyunca binlerce mezhep ortaya çıkmıştır. Çok azı yaşama şansı bularak günümüze ulaşabilmiştir. Her mezhebin de değişerek, dönüşerek varlığını sürdürebildiği unutulmamalıdır.”³

İslâm tarihinde karşılaşılan en önemli ihtilâf Hz. Peygamber (s.a.v.)’in vefâtı sonrası, İslâm devletinin başına kimin geçeceği halîfenin kim olacağı meselesi üzerine olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in kendisinden sonra halîfelik makâmına geçecek kimseyi tayin etmemesi, halîfenin kim olacağı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.⁴

Sakîfetü Benî Sâide’de⁵ toplanan Ensâr, İslâm’a ev sahipliği yaptıkları ve muhâcirlere kucak açtıkları için halîfeliğin kendi hakları olduğunu iddiâ etmişler, bu olayı haber alan Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir ve yolda karşılaştıkları Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Sakîfetü Benî Sâide’ye gelerek duruma müdâhale etmişlerdir. Hz. Ebû Bekir bir konuşma yapmış, yapılan tartışmalar sonucu Hz. Ebû Bekir’e biat edilmesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır.⁶

Hz. Ebû Bekîr’in halife seçilmesi sonucu hilâfet meselesi çözüme kavuşmuş gibi gözükse de, durum böyle olmamıştır. Hilafetin Hz. Ali’nin hakkı olduğunu iddia eden Ali taraftarları ile Hâşimîler, Hz. Ebû Bekîr’e biat etmemişler, ancak bu durum, bu grupların memnuniyetsizliği ve küçük isyanlar dışında büyük bir ayrılmaya sebep olmamıştır.⁷

Hz. Ebû Bekir’in ölmeden önce halife olarak Hz. Ömer’i işâret etmesi ile, Hz. Ömer sahâbenin ittifak ve icmâsı sonucu halife olmuştur. Hz. Ömer dönemi İslam devletinin her bakımdan genişlediği ve geliştiği bir dönem olarak kabul edilmektedir.⁸

Hz. Ömer kendisinden sonra yerine geçecek olan halîfeyi tayin etmemiş, bunun yerine Hz. Peygamber’in (s.a.v.) cennet ehlerinden saydığı altı sahâbîden oluşan bir

³ Hasan Onat ve Sönmez Kutlu, “İslâm Mezhepleri Tarihine Giriş”, *İslâm Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), s. 35.

⁴ Ethem Ruhi Fırlalı, *Günümüz İslam Mezhepleri* (İzmir: İlvak Yayıncılık, 2014), s.75.

⁵ Medine’de Hz. Ebû Bekîr’in halife seçildiği yer.

⁶ Mustafa Sabri Küçükbaşçı “Sakîfetü Benî Sâide”, *DİA*, Cilt: XXXVI (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 11-12.

⁷ Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Milenyum yayınları, 2013), s. 27-30.

⁸ Fırlalı, age., s.82-83.

aday listesi belirlemiştir. Hz. Ömer'in vefâtı sonrası Hz. Ali'nin de içinde olduğu bu altı sahâbîden biri olan Hz. Osman halîfe olarak seçilmiştir.⁹

Hz. Osman'ın akrabalarına düşkünlüğü halîfe olduktan sonra mensup olduğu Benî Ümeyye kabîlesinden akrabalarını devlet kademelerine getirmesi, devlet imkânlarının Ümeyyeoğullarına tahsis edilmesi ve yöneticilerin uygulamalarından doğan şikâyetler, İslâm devletinde hoşnutsuzlukların artmasına en sonunda ise Hz. Osman'ın şehit edilmesine kadar giden bir sürecin fitilini ateşlemiştir.¹⁰

Hz. Osman'ın vefât etmesi sonucu, Hz. Ali halîfe olarak seçilmiş ancak Ümeyyeoğulları Hz. Osman'ın şehit edilmesinden Hz. Ali'yi sorumlu tutmuştur. Şam valisi Muâviye'nin Hz. Ali'ye bîat etmemesi ile başlayan süreç İslâm coğrafyasında ayrılıkların belirginleşmesine, Cemel ve Sıffın gibi üzücü hâdiselerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.¹¹

Hz. Ali'nin şehit edilmesi ile sonuçlanan bu karışıklıklar sonucu, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'a bîat edildiyse de, Hz. Hasan İslâm coğrafyasında daha fazla kan dökülmesini engellemek için halîfelikten çekilmiş ve görevi Muâviye'ye devretmiştir. Ancak Muâviye'nin kendisinden sonra halîfeliği oğlu Yezîd'e bırakması İslâm coğrafyasında halîfelik tartışmalarını yeniden alevlendirmiştir. Bu süreç, Kûfe'lilerin bîatını alan Hz. Ali'nin diğer oğlu Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi ile sonuçlanmıştır.¹²

Yaşanan bu acı hâdiseler sonucu İslam dünyasında ayrılıklar derinleşmiş bu durum çeşitli görüşleri savunan değişik fırkaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Sıffın savaşında Hz. Ali'nin hakem olayını kabul etmesinden dolayı Hz. Ali'den ayrılanların oluşturduğu grup Hâricîyye, Hülefâ-i Râşidîn'i makbûl kabul eden grup Ehl-i Sünnet, halîfeliğin en başından Hz. Ali'nin hakkı olduğunu iddia eden, bizim de çalışmamızı ilgilendiren grup ise Şîa (Şîilik) isimleriyle isimlendirilmiştir.

“Şîilik, dünyada Müslüman nüfusun %10-15'inin din anlayışını biçimlendiren, kökleri hicri birinci asrın sonlarına kadar uzanan büyük siyasî ve itikadî mezheplerden

⁹ Âdem Apak, *İslâm Tarihi II (Hulefâ-i Râşidîn Dönemi)*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011), s189-199.

¹⁰ Apak, age., s189-277.

¹¹ Fığlalı, age., s.90-112.

¹² Casim Avcı “Hilâfet”, *DİA*, Cilt: XVII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 546-553.

birisidir. Şîî Müslümanlar ağırlıklı olarak Şia'nın en büyük kolu olan İmamiyye'ye mensupturlar.”¹³

Şîîlik, vahiy algısı ve imâmet anlayışı bakımından diğer fırkalardan ayrılır. İmâmet anlayışı inanç esaslarından birisi olarak kabul edilir. Şiaya göre Hz. Peygamberden sonra insanların en üstünü Hz. Ali'dir. Hz. Ali'den sonra imâmete en lâyük olanlar onun çocuklarıdır.¹⁴ Şia Hz. Peygamber'den sonra gelecek olan imamların günahsız, takva sahibi, her türlü kusur ve özürlerden uzak, kendisinden kötülük ve yanlışlık beklenmeyen, kendisinden önceki imam tarafından nasla tayin edilen kimseler olduklarını, ona dost olanın kurtuluşa ereceğini, ona düşmanlık edenlerin ise küfre düşüp helak olacağını iddia ederler.¹⁵

Şîîlerin imâmeti nübüvvetin devâmı olarak görmeleri, imamların da Allah tarafından bilgilendirildiklerini iddiâ etmeleri, Şîîlik içerisinde aşırıya kaçan gulat fırkaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu fırkalardan biri de Nusayrî fırkasıdır.

“Nusayrîlik, Ebû Şuayb Muhammed b. Nusayr en-Nemîrî'nin (ö. 270/883) liderliğinde III/IX. Yüzyılda ortaya çıkıp, daha sonra *Kitâbü'l-Mecmû'*un müellifi Hüseyin b. Hamdân el-Hasîbî (ö. 358/969) tarafından sistemleştirilerek esas şeklini alan, takiyyeci tutumu ve bâtinî yorumu benimseyerek günümüze kadar varlığını sürdüren Şîî bir harekettir. Nusayrîlik, Şîîliği doğuran ortam ve şartların tesiriyle oluşmuş bir akım olduğundan ağırlıklı olarak onun inanç ve uygulamalarını benimseyen bir görüntü arz etmekle beraber, eklektik özellikler taşıyan diğer bâtinî-Şîî fırkalar gibi, karma bir inanç ve ritüeller sisteminden oluşmaktadır. Bunda, İslâm'ın özellikle Şîî yorumunun yanında, sûfilik yoluyla sızmış gnostik ve Yeni Eflatuncu, hatta Manici ve Budacı unsurların yanında Sâbîlik, Yahûdilik ve Hristiyanlık gibi inanışların da tesiri bulunmaktadır. Bununla birlikte, gizliliğe önem veren diğer mezheplerden daha kapalı bir toplum yapısına sahip olduğu için Nusayrîliğin temel kaynaklar, inanç dünyası ve toplumsal-amelî yaşantıları yüzyıllar boyunca İslâm âlimleri ve diğer Müslüman toplulukların meçhûlü olarak kalmıştır. Bu sebepten bâtinî karakterdeki diğer bütün fırkalarda olduğu gibi, Nusayrîğin, mensupları tarafından

¹³ Hasan Onat ve Sönmez Kutlu, age., s. 157.

¹⁴ Fığlalı, age., s.316-317.

¹⁵ Nevbahtî, *Kitâbu'l-Makâlât ve'l-Fırak Fıraku's-Şia*, Çeviren: Hasan Onat, Sabri Hizmetli ve Sönmez Kutlu (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004), s. 90.

bilinen, inanılan ve yaşanan hayatı ile firkanın dışındaki insanlara sunumu ve onların bu hareketi algılamaları arasında göz ardı edilemeyecek farklılıklar söz konusudur.”¹⁶

Hâmdan el-Hasîbî *Kitâbu'l-Mecmû* adlı eserinde “Ben şehâdet ederim ki Ali bin Ebî Tâlib’ten başka ilah, Muhammed Mahmûd’dan başka hicâb, Selman’ı Fârisî’den başka bâb yoktur.” ifâdesiyle Nusayrîliğin temel inanışını özetlemiştir. Nusayrîlik inancını kısaca AMS formülüyle özetlemek mümkündür. Ayn:Ali, Mim:Muhammed, Sin: Selmân-ı Fârisî’dir.

Burada araştırılmaya ihtiyaç olan karakter Selmân-ı Fârisî’dir. Şîî karakterli mezheplerce çok büyük öneme hâiz olan Selmân-ı Fârisî hakkındaki bilgiler oldukça kısıtlıdır. Şîî kaynaklarında yer yer ulûhiyet atfetmeye varan iddiâlar olması ve genellikle efsânevî bir şekilde anlatılması, hakkında doğru bilgilere ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

Sünnî kaynaklara göre Selmân-ı Fârisî, İnan’da Mecûsi bir toplumun içerisinde dünyaya gözlerini açmış, Mecûsî inancının kendisini tatmin etmemesi üzerine de kendisini tatmin edecek bir din arayışına girişmiştir. Uzun arayışlar sonucu İslâm ile müşerref kılınmış, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in övgüsüne mazhar olmuş bir sahâbîdir.

Sahâbe tarafından sayılan ve sevilen bir şahsiyet olmasının yanında çok yer gezmiş olmasının vermiş olduğu birikim dolayısı ile kendisine danışılan önemli bir şahsiyettir. Kesin olmamakla birlikte 656 yılında öldüğü tahmin edilmektedir.

Sünnî kaynaklardan da anlaşılacağı üzere Selmân-ı Fârisî normal bir sahabedir. “Uluhiyyet yakıştırmasına varan söylemler nereden gelmektedir?”“Şîî mezheplerine göre Selmân neden bu kadar önemlidir?”“İranlı olması mı onu bu kadar önemli yapmıştır?” problemleri araştırılmaya muhtaç konulardır.

Bu çalışmanın amacı Şîî fırkalarından birisi olan Nusayrîlik mezhebini genel hatlarıyla incelemek, Selmân-ı Fârisî’nin fırka içerisindeki önemini ve bu önemin nereden geldiğini anlamaya çalışmaktır. Bu çalışma kapsamında; Nusayrîliği ortaya çıkaran sebepler, firkanın günümüzdeki durumu, Türkiye’de ve dünyada hangi bölgelerde yaşadıkları, Selmân-ı Fârisî’nin öneminin nereden geldiği, Sünnî ve Şîî kaynaklarda Selmân hakkında ne tür bilgiler bulunduğu, Selmân-ı Fârisî’nin

¹⁶ Mazlum Uyar, “Nusayrîlik”, *İslâm Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), s. 299.

Nusayrîliğe göre bâb olarak kabul edilmesinin gerekçeleri ve günümüz Nusayrî toplumunda Selmân algısının nasıl olduğu sorularına cevap aranmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

NUSAYRİLİK

1.1. İsimlendirme

“Hatay, Adana, Mersin bölgesi ve civarında yaşayan ve halk arasında “ Fellâh” ve “Arap uşağı” olarak bilinen Nusayrîler hakkında Anadolu Alevîlerinden farklı olduklarını vurgulamak için “Arap Alevî’si” tabiri kullanılır. Fellâh denmesinin nedeni, bu insanların yüzyıllarca büyük toprak ağalarının yanında ırgat ya da yanaşma olarak çiftçilik yapmalarıdır. Arap uşağı ifadesi de, onların daha çok Türklerden oluşan Anadolu Alevîliğinden farklı olarak, etnik kökenlerinin vurgulanması anlamında kullanılır. Günümüzde ise “Nusayrî” kelimesi halk tarafından pek fazla bilinmeyip sadece bilimsel literatürde kullanılmaktadır.”¹⁷

Nusayrî sözcüğünün kökeniyle ilgili olarak Massignon, temelde beş kaynak öne sürer. 1. Latince “nazerani” kelimesinin bozulmuş şekli, 2. Kûfe’deki “Nasuraya” köyü, 3. Nasranî (Hristiyan) kelimesi, 4. Uydurma Şîî Şehitlerden biri olan “Nusayr” ismi (Hz. Ali’nin hizmetçisi veya azatlısı), 5. Nusayrîliğin ilk kurucusu olarak kabul edilen “Muhammed b. Nusayr” ismi.¹⁸

Fransa’nın Lazkiye Viskonsüllüğü tercümanı olarak çalışan Félix Dupont, Nusayrîlerin kökenini şöyle aktarmaktadır: Nusayrîler onun ismini kullanmak yerine, onun ilk yaşadığı yerin isminden hareketle “Nasar” kelimesinin bir türevi olan, Suriye’de Hristiyanlar için kullanılan “Nesserani (Nasrânî)” kelimesini kullanmışlardır. Fransızca kaynaklarda yaygın olarak “Nassarien” veya “Ansarien” ismiyle anılmışlardır.¹⁹

Ainsworth, kişisel bilgilerini topladığı, A Personal Narrative of the Euphrates Expedition adlı kitabında Nusayrîlerin İslamiyet’in yükselişinden önce de var olduklarını göstermek için “pliny” adı altında bilindiklerini söyler. Nusayrî ismini ise

¹⁷ Uyar, age., s. 300.

¹⁸ Uyar, age., s. 304.

¹⁹ Abdullah Er, “Fransızca Yazılı Kaynaklarında Nusayrîler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 150. (Er bu bilgiye kaynak olarak Guys, M. (1826), Observations sur un Mémoire relatif aux mœurs et aux cérémonies religieuses des Nesserié, par F. Dupont, Journal Asiatique, tom. IX, (1826), s. 308-309 bilgisini vermektedir.)

on yedinci yüzyılda bir Nassar tarafından ilk kez İslamiyet'e geçişleri esnasında aldıklarını savunur.²⁰

Nevbahti Muhammed b. Nusayr'ın ölümünden sonra yerine kimin geçeceği konusunda ihtilafa düştüklerini aktarır ve Ahmed b. Ebî'l Hüseyin Muhammed b. Muhammed b. Bişr. b. Zeyd (Ahmed b. Ebî'l-Hüseyin b. Bişr b. Zeyd) in imamlığını kabul eden grubun "Nemîriyye" olarak isimlendirildiğini nakleder.²¹

Sprigett de Secret Sects of Syria and the Lebanon'un XIII. "The Assassins" bölümünde önce Haçlı Seferlerinden söz etme gereği duyar. Hristiyanlarla Müslümanlar arasında geçen bu kanlı savaşı anıp, okuyucusuna hatırlattıktan sonra, "Fakat Haçlı tarihi konumuzun kapsamı içine girmemektedir. Şimdiki Nusayrîlerin kökeni olarak Assassinleri araştırıyoruz." şeklinde not düşer.²²

Fırkanın Hz. Ali'nin hizmetçisi Nusayr'a yahut fırka mensuplarının yoğun olarak bulunduğu Lazkiye bölgesindeki Nusayrîye dağlarına nisbetle bu ismi aldığı iddiası isabetli görünmemektedir. Zira Hz. Ali'nin bu adla anılan bir hizmetçisi olmadığı gibi söz konusu dağların eski dönemlerde bu şekilde isimlendirildiğine dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Nusayrîlik ile Hristiyanlık arasındaki benzerlikleri öne çıkararak kelimenin "nasrânî" nin küçültmeli ismi olduğunu ileri süren görüş de İslam coğrafyasındaki bazı grupları yitik Hristiyanlar olarak görme eğilimine sahip oryantalist bakış açısının ürünü niteliğinde değerlendirilmiştir. Büyük bir ihtimalle fırka adını kurucusu Ebû Şuayb Muhammed b. Nusayr en-Nemîrî'den (ö. 270/883) almıştır. Nitekim fırkanın kutsal metni *Kitâbü'l-Mecmu*'un daha ilk bölümünde bu kişinin görüşleri nakledildiği gibi çeşitli bölümlerinde de Nusayrî ve Nemîrî nisbelerine yer verilmiştir.²³

²⁰ Ahmet Beşe, "İngiliz ve Amerikan Kayıtlarında Nusayrîler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 182. (Beşe, bu bilgiye kaynak olarak Ainsworth, William Francis (1888), A Personal Narrative of the Euphrates Expedition, Londra: Kegan Paul, Trench and Co. s. 46 bilgisini vermektedir.)

²¹ Nevbahtî, age., s. 240.

²² Beşe, agm., s. 161-162 (Beşe bu bilgiye kaynak olarak Sprigett, Bernard H. (1922), Secret Sects of Syria and Lebanon, Londra: George Allen and Unwin Ltd. s. 118 bilgisini vermektedir.)

²³ İlyas Üzüm, "Nusayrîlik", *DİA*, Cilt: XXXIII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 270.

1.2. Teşekkülü

Nusayrîlik III. (IX.) yüzyılda muhtemelen Basra'da doğmuş, İsnâaşeriyye'nin onuncu imamı Ali el-Hâdî en-Nâkî ile on birinci imam Hasan el-Askerî zamanında Kûfe ve Sâmerâ'da yaşamış olan Muhammed b. Nusayr tarafından kurulmuştur.²⁴

Muhammed b. Nusayr'ın hayatı hakkında İslâm mezhepleriyle ilgili olarak yazılmış ilk dönem kaynaklarında ve hatta mezhep literatürü içerisinde çok az bilgi bulunmaktadır.²⁵

Nevbahti Muhammed b. Nusayr'ın tenâsuh fikrini benimseyen, Ebû'l-Hasan el-Askerî'nin Rab olduğunu iddia eden, ayrıca erkekler arası cinsi münasebeti savunup birbirleriyle evlenmelerinin helal olduğunu savunan ve bunu yücelten bir kimse olduğunu belirtmiştir.²⁶

William Jowett'in "Ansari" adlı makalesinde Süryani Katolikosu Bar-Hebraeus'un gözlemiyle Muhammed b. Nusayr hakkında hayret verici ve yarı efsanevi olarak değerlendirdiği şu hikâyeyi aktarır: Muhammed b. Nusayr M.S. 891 yılında Arabistan'ın Kufe şehri bölgesinde Nazaria ismi verilen bir köyde ortaya çıkar. Dünya nimetlerine değer vermemesi ve Allah'a olan bağlılığı sayesinde kısa sürede insanları kendi etrafında toplar ve kendi öğretilerini yaymaları için havârilere sayısına eşit olacak şekilde 12 kişiyi seçer. Bu olay şehrin valisinin kulağına gider ve Nusayr tutuklanır. Sabaha karşı idam edileceğini kendisine bildiren vali istirahate çekildiği zaman Nusayr'ın oruç tuttuğunu ve ibadet ettiğini görüp ona acıyan evin hizmetçisi zindanın anahtarlarını alarak Nusayr'ın kaçmasına yardımcı olur ancak korkusundan dolayı bu olaydan kimseye bahsedemez. Sabah vakti zindana giden vali Nusayr'ın kaçtığını görünce bu olayın mucizevî bir iş olduğunu zanneder ve Nusayr'ı iki meleğin gelerek zindandan çıkarttığı hikâyesi halk arasında yayılır. Zindandan kurtulduktan sonra Nusayr bir kitap yazar ve yeni dini insanlara bildirmeleri için müritlerine verir. Nusayrîliğin ortaya çıkışı bu olaya dayandırılmaktadır.²⁷

Muhammed b. Nusayr'ın İsnâaşeriyye'den ayrıldığı temelde iki nokta vardır. Caferîliğin Hasan b. Ali el-Askerî'nin (ö.873) bâb'ı olarak kabul ettiği şahsı

²⁴ Üzüm, agmd., s. 271.

²⁵ Hatice Arslan, "Başlangıçtan Günümüze Arap Alevîliği-Nusayrîlik", *Mizânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi*, Sayı: 54 (2015), s. 103.

²⁶ Nevbahtî, age., s. 238.

²⁷ Beşe, agm., s.162-163.

reddediyor ve kendisinin bâb olduğunu savunmakla birlikte Caferî doktrinden farklı bâtni karakterli bir inancı savunuyordu. Bu nedenlerden dolayı Muhammed b. Nusayr ilkin Sünnîlerin değil Kûfe’de çoğunluğu oluşturan Caferîlerin düşmanlığını kazanarak müşrik ve sahtekâr olmakla suçlanmıştır.²⁸

İslam dünyasında birçok mezhebin kendini Şîî imamlardan temellendirmesi, meşrûiyetle ilgilidir. Bu bağlamda meşrûiyetin bir parçası olarak dikkat çeken kavramlar ‘bâb’ ve ‘sefir’ kelimeleridir. Çünkü Nusayrîler için ‘bab’lık, dinin temel kurumlarından biridir.²⁹

“Şîîler, imamın manevî nûrunu aksettirecek ve kendileriyle imam arasında irtibatı sağlayacak ‘kâmil bir Şîî’nin gerekliliğine inandıklarından, bâb fikri başlangıçtan itibaren bütün Şîî grupları içinde mevcut olmuştur.”³⁰

Başta hulûl anlayışı olmak üzere, Muhammed b. Nusayr hakkında bilgi veren kaynaklarda yer alan malûmât,³¹ Kitâbü’l-Mecmû’un ilk bölümündeki bilgilerle örtüşmektedir.³² Onun ölümünden sonra firkanın başına Muhammed b. Cündeb (ö. III. Yüzyılın son çeyreği) geçmiştir. Onun ardından ise firkanın yönetimi Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed el-Cenân el-Cünbülânî’ye (ö. hicri 287/900) geçmiştir. Cünbülânî Irâk-ı Acem’in Cünbülâ şehrinde yaşadığı için Cünbülânîyye adıyla anılan bir tarikat kurmuş, böylece firkaya tasavvufî bir boyut kazandırmıştır.³³

Hamdân el-Hasîbî (260-346/874-957), Cünbülânî’nin Mısır seferi sırasında fırka ile tanışmış ve beraber Cünbülâ şehrine gelerek fıkıh, felsefe, astroloji, astronomi ve devrinin diğer ilimlerini Cünbülânî’den öğrenmiştir.³⁴

Cünbülânî’nin ölümü üzerine (287/900) firkanın başına Ebu Abdillâh el-Huseyin b. Hamdân el-Hâsîbî (260-346/874-957) geçmiş, İsmâîli fırkası ile birleşme teşebbüsleri boşa çıkmış, Şîî-Büveyhî hânedanları ile Hamdânîler’e yaklaşarak onların desteğini almıştır. Verdiği mücadeleler sonucunda firkanın en önemli kişileri arasına

²⁸ İnan Keser, *Nusayrî Alevîlik Tarih İnanç Kimlik*, (Adana: Karahan Kitabevi, 2016), s. 11-12.

²⁹ Muhammed Hanefî Palabıyık, “Dinî İnançları ve özellikleri bakımından Nusayrîlik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 23.

³⁰ Palabıyık, agm., s.23.

³¹ Üzüm, agmd., s.271; Mustafa Öz, “Nusayrîyye”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler Bektaşîler Nusayrîler* (İstanbul: Neşe Basım, 2013), s. 196; Uyar, age., s. 300-311; Fığlalı, age., s. 410.

³² Ahmet Turan, “*Kitâbu’l- Mecmu’u’nun Tercümesi*”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8 (1996), s. 8.

³³ Üzüm, agmd., s. 271.

³⁴ Fığlalı, age., s. 392.

giren Hâsîbî “Şeyhüddîn” ismiyle anılmaya başlamıştır. Şîî kaynaklarında “lânete uğramış, yalancı, fikirlerine itibar edilmemesi gereken kimse” benzeri ifadelerle eleştirilmiştir.³⁵

Muhammed Emin Gâlib et-Tavîl, İsmâîlilerle birleşme teşebbüsünde bulunanların Hâsîbî’den ayrı kimi Alevî gruplar olduklarını belirttikten sonra bu teşebbüsün ayrılıkları ve anlaşmazlıkları daha fazla artırmaktan başka bir işe yaramadığını, İsmâîlîliği reddederek bu işe son verenin Cünbülânî’nin vefâtından sonra fırkanın başına geçen Hâsîbî olduğunu belirtir.³⁶

Cünbülânî’den sonra fırkanın başına geçen Hâsîbî, Cünbülâ şehrinden ayrılarak Irak’ın Bağdat şehrine yerleşmiş ve faâliyetlerini buradan yürütmeye başlamıştır. Cünbülâ’dan Irak’a gelen Hâsîbî’nin Şîî bir sülale olan Büveyhîlerin korumasına girdiği ve bu ailenin Nusayrîleri koruduğu bilinmektedir. Bu sebeple özellikle Adudü’-d-Devle ve Mu’izzü’-d-Devle, Seyfü’-d-Devle gibi Büveyhî hükümdarları Nusayrîlerce kutsal kişiler olarak kabul edilmektedirler.³⁷

Nusayrîler, Büveyhî hükümdarlarını, özellikle Mu’izzü’-d-Devle, Adudu’-d-Devle ve Seyfü’-d-Devle’yi aşırı yüceltirler ve onları Hâsîbî’nin “dînî vekilleri” olarak kabul ederler. Hâsîbî Bağdat’ta görüşlerini açıkladığı zaman hapse atılmış ancak Seyfü’-d-Devle’nin Haleb’i ele geçirmesinden sonra serbest bırakılmış ve bütün ömrünü onun himâyesinde geçirmiştir. Teşekkür maksadıyla da el-Hidâyetü’l-Kübrâ ve el-Mâide isimli eserlerini Seyfü’-d-Devle’ye ithaf etmiştir.³⁸

el-Hasîbî, Nusayrîlerin kutsal kitabı *Kitâbü’l-Mecmû*’un yazarıdır. Başlangıçta beş sure olarak yazılan bu kitap Nusayrî liderlerinin eklemeleriyle on altı sure olarak günümüzdeki halini almıştır.³⁹

Hasîbî’den sonra fırkanın iki ayrı kolu ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi Seyyid Muhammed b. Ali el-Cillî’nin (ö. 384/994) Halep’teki merkezi, ikincisi ise Seyyid Ali el-Cisrî’nin Bağdad’daki merkezidir.⁴⁰

³⁵ Üzüm, agmd., s. 271.

³⁶ Muhammed Emin Galib et-Tavil, *Arap Alevîleri Tarihi*, Çeviren: İsmail Özdemir (Adana: Karahan Kitabevi, 2015), s. 127.

³⁷ Mustafa Öz, “Nusayrîyye”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Alevîler Bektaşîler Nusayrîler* (İstanbul: Neşe Basım, 2013), s. 190.

³⁸ Fığlalı, age., s. 394.

³⁹ Abdulhamit Sinanoğlu, *Nusayrîlerin İnanç Dünyası ve Kutsal Kitabı*, (Konya: Esra Yayınları, 1997), s. 19.

Bağdat'ta bulunan merkez Hülâgû'nun⁴¹ meşhur seferinden sonra yıkılmış, Seyyid el-Cillî'den sonra Halep'teki merkez Lazkiye'ye taşınmıştır. Buranın başkanlığını Ebu Said el-Meymûn Sürûr b. Kâsım et-Taberânî (M. 969/1035) yürütmekteydi.⁴²

Muhâliflerin baskıcı tutumlarından dolayı Lazkiye'ye giden Taberânî burada nübüvvetle Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'le ortak olduğunu iddiâ eden İshâkilerle mücâdelesini kazanarak, yerel hânedân Tenûhîler başta olmak üzere dağlık kesimde yaşayan grupların fırkaya katılımını sağlamıştır.⁴³ İshâkıyye ile mücâdele etmiş ve fırkayı yok olmanın eşiğinden kurtararak Suriye bölgesindeki Nusayrîliğin asıl kurucusu olmuştur.⁴⁴

Taberânî yazdığı eserler ve düşmanlarına karşı vermiş olduğu mücâdelelerle Nusayrî inanç sisteminin sistemleşmesine büyük katkı sağlamıştır. Fıkhî alanda yazmış olduğu birçok eserin yanında şehâdet kelimelerinde geçen “Meymûnî fikhındanım” ibaresi onun fırka içerisindeki önemli fakihlerden olduğunun kanıtıdır.⁴⁵ Türbesi Lazkiye'deki Mescid-i Şa'rân bölgesindedir. Ölümünden sonra fırka, İsmetü'd-Devle (ö. 700/1300), Hasan Acrûd (ö. 836/1432), Muhammed b. Yunus el-Kilâzî (ö. 1011/1602) gibi kimseler tarafından yönetilmiştir.⁴⁶

Nusayrîler Malazgirt savaşının (463/1071) devamında boşalan Bizans otoritesini fırsat bilerek Antakya'yı ele geçirmişlerdir.⁴⁷ Miladî XII. Asrın başlarında Nusayrîler'in yaşadığı bölgenin kuzeyi Haçlılar tarafından ele geçirilmiş, 469/1103 yılında ise uzun süren bir kuşatmanın ardından Normanlar Lâzkiye'yi zapt etmişlerdir.⁴⁸

Haçlıların işgaline uğrayan Mısır, Suriye, Bağdat bölgeleri Selahâttin Eyyübî tarafından kurtarılmış, 584/1188'de Nusayrîlerin yaşadıkları bölgeler Eyyübîlerin

⁴⁰ et-Tavil, age., s. 128.

⁴¹ Cengiz Han'ın torunu olan Hülâgu, Alamut kalesini ele geçiren, Abbasileri yenerek Bağdat'ı yağmalayan ve birçok katliamın sorumlusu olarak görülen bir Moğol komutanıdır.

⁴² et-Tavil, age., s. 128.

⁴³ Üzüm, agmd., s. 271.

⁴⁴ Fığlalı, age., s. 394.

⁴⁵ Uyar, age., s. 304-305.

⁴⁶ Öz, agm., s. 191.

⁴⁷ Uyar, age., s. 305-306.

⁴⁸ Öz, agm., s. 192.

kontrolü altına girmiştir. Selahâttin Eyyübî'nin vefâtı üzerine bu bölge, İsmâîliler ve Haçlılar arasında yaşanan çekişmelere sahne olmuştur.⁴⁹

Onüçüncü yüzyıldan itibaren Nusayrîlerin iyiden iyiye güçsüzleşmesi Kürtler ve İsmâîlilerin de baskı ve saldırılarını artırması, Nusayrîlerin Sincar'da emir olan Hasan el-Mekzûn'dan yardım istemesiyle sonuçlanmıştır. 1222 yılında Sincar'dan binlerce askerle birlikte gelerek Kürtler ve İsmâîlileri yenilgiye uğratan Emîr Hasan, Nusayrîleri kendi liderliğinde tek çatı altında toplamayı başarmıştır. Kâfirlere yönelik uygulanması gereken açık cihadın yanı sıra her Nusayrînin kişisel arzu ve günahlarına yönelik sürekli gerçekleştirmesi gereken gizli cihad fikrini ortaya atmış ve her Nusayrî için zorunlu kılmıştır.⁵⁰ Nusayrî halk tarafından çok sevilen Emîr Hasan, halkın anlayabileceği edebî sanatlarla yüklü şiîrler, remizler, şifreler, dîvanlar yazmış, 638/1240 yılında vefât etmiştir. Kabri Kefersûse denilen Şam'a yakın olan bir bölgede bulunmaktadır.⁵¹

Memlûkler döneminde Sultan Baybars (1260-1277) Nusayrîlerin Sünnî topluluk içerisine katılımını sağlamak için yoğun çaba sarfetmiş, Sultan Kalavun döneminde her bölgeye cami yapılması mecbur hale getirilmiş, camilerin bakımından da o bölgede yaşayan halk sorumlu tutulmuştur. Yapılan bu camiler ya terkedilmiş ya da ahır haline çevrilmiştir. İbn Teymiyye'nin (ö. 728/1328) Nusayrîleri putperest olarak tanımlayan, kendileriyle cihat edilmesi gerektiğini belirten fetvası geniş yankı uyandırmıştır.⁵²

Yavuz Sultan Selim'in 1516 Mercidabık ve 1517 yılında Ridaniye savaşlarıyla Memlûk devletine son vermesi ile Nusayrîler Osmanlı idaresine girmişlerdir.⁵³ Osmanlı Devleti, II. Abdulhamid'e kadar Nusayrîlerden cizye vergisi almıştır. Abdulhamid zamanında bütün bâtinî gruplar Müslüman kabul edilmiş ve zorunlu askerlik görevine tabi tutulmuşlardır.⁵⁴

Halk tarafından da Nusayrîler başka bir dine mensup olarak kabul edilmişler, bunun sonucunda da Sünnî camilerine alınmamışlardır. Aynı dönemde Nusayrî muhtarları bu durumdan duydukları rahatsızlığı dile getiren dilekçeler yazmışlar, farz

⁴⁹ Fığlalı, age., s. 395.

⁵⁰ Keser, age., s. 24.

⁵¹ Fığlalı, age., s. 395.

⁵² Öz, agm., s. 192-193.

⁵³ Sinanoğlu, age., s. 23.

⁵⁴ Mustafa Öz, *Başlangıçtan günümüze Şiîlik ve Kolları*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2011), s. 340.

ibadetleri cemaatle edâ etme isteklerini bildirmişlerdir. Osmanlı Devleti bu durumdan büyük bir memnûniyet duyarak bölgenin ileri gelenlerinden Nusayrîlerin Müslüman cemaat ile birlikte rahat bir şekilde ibadet etmelerinin sağlanması için halka telkinde bulunmalarını istemiştir.⁵⁵

Nusayrîlerin yaşadıkları bölgelere açılan modern okullar sayesinde Nusayrîler Devlet tarafından korunan azınlık bir grup olmaktan çıkarak devleti oluşturan bir unsur haline gelmişlerdir. I. Dünya savaşıyla birlikte bölge İngilizler ve daha sonra Fransızlar tarafından işgal edilerek bu değişimin durmasına neden olmuştur.⁵⁶

Nusayrîler kendilerini teminât altına alabilmek için Fransız mandasını benimsemişler ve 1941 yılına kadar Fransızlarca idare edilmişlerdir. Fransızların çekilmesi ile beraber 1946 yılında Suriye devleti yönetimi altında yaşamaya devam etmişlerdir. 11 Temmuz 1939 tarihinde Hatay'ın Türkiye topraklarına katılmasından itibaren Hatay'da yaşayan Nusayrîler Türkiye Devletinin yönetimi altına girmişlerdir.⁵⁷

Fransız mandası altında idâre edildikleri dönemde, sosyal ve kültürel alanda büyük bir değişim geçirmişlerdir. Statülerini eğitim yoluyla artırabileceklerini düşünmelerinden dolayı Batılı tarzda açılan okullara ve Fransa'ya yüksek tahsil yapmak için giden Nusayrîler, Suriye'de eğitilmiş bir orta sınıf haline gelmişlerdir.⁵⁸ 1940'dan itibaren Nusayrî gençleri orduya ve Humus Askeri Akademisine katılmaya başlamışlardır. 1960'a gelindiği zaman ordu büyük oranda Nusayrîlerden oluşmaktaydı. 1970 yılında Hafız Esed darbe yapmış ve bütün yönetim kademelerini Nusayrîlerle doldurmuştur. Suriye'de iç savaşın başlamasına kadar yönetim Hafız Esed ve devamında oğlu Beşşar Esed'in başkanlığında Sünnî karşıtı Nusayrî kadrolarca yönetilmiştir.⁵⁹

Günümüzde Suriye'de Lâzkiye ve Cebel-i Ensâriyye bölgelerinde, Lübnan'ın kuzey kesimlerinde ve Türkiye'de Hatay, Adana ve Mersin civarında yaşamaktadırlar.

⁵⁵ Naim Ürkmez ve Aydın Efe, "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayrîler Hakkında Genel Bilgiler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 129-130.

⁵⁶ Mustafa Öz, "Nusayrîyye", *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler Bektaşiler Nusayrîler* (İstanbul: Neşe Basım, 2013), s. 193.

⁵⁷ Fığlalı, age., s. 398.

⁵⁸ Keser, age., s. 38-39.

⁵⁹ Halil İbrahim Bulut, Tarih, "İnanç, Kültür ve Dini Ritüelleriyle Nusayrîlik", *Ortadoğu Yıllığı*, Cilt: 7 (2011), s. 587-588.

Sayıları hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla beraber sayılarının 400.000-500.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.⁶⁰

1.3. Nusayrîliğin Kolları

Nusayrîlik ortaya çıkışından bir süre sonra büyük bir bölünme yaşayarak çeşitli kollara ayrılmıştır. Kollar Hz. Ali'nin bulunduğu inanan yerlere göre değişik isimler almışlardır. Genel tasnife göre 4 kola ayrılmaktadırlar: 1-Haydariyye, 2-Kuzeyiyye veya Şemsiyye, 3-Kilâziyye veya Kamberiyye, 4-Gaybiyye.⁶¹

Günümüzde iki kol halinde bulunmaktadır: 1-Şimâliyye (Haydariyye-Şemsiyye) 2- Kıbliyye (Kilâziyye-Kameriyye)⁶²

Tarihte bu iki kol arasında pek çok tatsız olay vuku bulmuş olsa da, günümüzde Türkiye Nusayrîleri arasında bu ihtilaftan söz etmemiz mümkün değildir. Daha çok şeyhler arasında süre gelen bir ihtilaf olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer Nusayrî beldelerinde ise ayrılığın ne boyutlarda olduğu muammadır.⁶³

1.3.1. Haydarîler Ve Kilâzîler Arasındaki Farklar

Kilâzîliğin kurucusu Muhammed b. Yunus el-Kilâzi (ö. 1602) adında Antakyalı bir şairdir. Haydarîliğin kurucusu ise Şeyh Ali Haydar adında 15. Yüzyılda yaşamış, Nusayrî şeyhi olan Ali Haydardır.⁶⁴

Haydarîfer Ali'nin gökte olduğuna inanırlar. Onlara göre Mânâ'nın bulunduğu yer olan Gök bir semboldür. Güneş Hz. Muhammed'i, ay ise Selmân-ı Fârisî'yi temsil eder. Hz. Ali, Hz. Muhammed'i temsil etmekte olan güneşte oturmaktadır. Şemsiyye olarak isimlendirmelerinin nedeni de budur. Kilâzîler ise Hz. Ali'nin ayda oturduğuna inanırlar. Güneş Hz Muhammed'i gök ise Selmân'ı temsil etmektedir. Bu yüzden Kamerîler olarak da isimlendirilirler.⁶⁵

Haydarîler cemaatle kılınan namazlarda başparmağı bitişik şekilde olan dört parmağın orta parmağına degecek şekilde ellerini göğüs hizasına yerleştirirken,

⁶⁰ Fığlalı, age., s. 394.

⁶¹ Sinanoğlu, age., s. 24.

⁶² Fığlalı, age., s. 400.

⁶³ et-Tavil, age., s. 314.

⁶⁴ Keser, age., s. 136-137.

⁶⁵ Fığlalı, age., s. 404.

Kilâzîler ise ellerini sağ el göğüs hizasında, başparmak bitişik olan dört parmandan ayrı duracak şekilde yerleştirirler.⁶⁶

Haydârî ve Kilâzî din adamlarının sakal tıraşları da değişiklik arz etmektedir. Haydârî şeyhleri uzun ve düzensiz bir sakal bırakırken, Kilâzî şeyhleri hiç sakal uzatmazlar ya da kısa ve düzenli bir sakal bırakırlar⁶⁷

1.4. İnanç Sistemi

Hiz. Ali'nin ulûhiyetini benimseyen Nusayrîlik, inanç esasları bakımından senkretik bir yapı arz etmektedir. Hristiyanlık, Gnostisizm ve Şîilik gibi farklı inanç ve ibadet unsurlarını, dînî ve felsefi öğretileri harmanlayarak kendine özgü bir yapı oluşturmuştur.⁶⁸

Bunların yanında doğup geliştiği bölgelerdeki, Yeni Eflatuncu, Manici ve Budacı unsurları potasında eriten Nusayrîlik, sembolizme büyük bir önem vermektedir. Bütün Müslümanlar gibi Kur'ân-ı Kerîm'e inanmakla birlikte âyetlerin açıklanması ve te'vil edilmesi noktasında Kur'ân-ı Kerîm aslını yitirecek derecede bozulmuş ve değiştirilmiştir.⁶⁹

1.4.1. Ulûhiyyet İnançları

Nusayrîler dünya yaratılmadan önce, gök cisimleri olduklarına, 7077 yıl 7 saat boyunca gökte ateş saçan varlıklar olarak Hiz Ali'yi büyük bir zevk ile izlediklerine inanmaktaydılar. Ancak kendilerini asıl yaratık olarak görmedikleri için günah işlemişlerdir ve bu işledikleri ilk günahdır. Gözlerine bir perde inmiş ve Hiz. Ali bunlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demiş. Onlar da cevap olarak "Evet sen bizim Rabbimizsin." demişler. Tam bu anda Hiz Ali'yi kendileri gibi zannettikleri için, ikinci günaha düşmüşler ve gözlerine inen ikinci bir perdenin ardından 7077 yıl 7 saat daha beklemişlerdir. Hiz. Ali önce bir ihtiyar kılığında sonra bir genç ve en son da bir çocuk kılığında gözükmüş, fakat onu tanıyamamışlardır. Bunun üzerine Hiz Ali'nin "Sizler için dünyayı yarattım. Bundan sonra dünyada yaşayacaksınız. Zaman zaman aranızda insan suretinde görüneceğim. Kim bana karşı gelmezse, bâbımı ve hicâbımı

⁶⁶ Keser, age., s. 136-137.

⁶⁷ Hüseyin Türk, *Anadolu'nun Gizli İnanıcı Nusayrîlik*, (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013), s. 40.

⁶⁸ Harun Işık, "Kitabu Ta'limi Diyaneti'n-Nusayriyye Işığında Nusayrî Teolojisi", *Bilimname*, Cilt-Sayı: 24-1 (2013), s. 31.

⁶⁹ Uyar, age., s. 305-310.

tanırsa onu tekrar eski yerine alacağım, kim de bana karşı gelir, bâbımı ve hicâbımı tanımazsa onu sürekli değişen bir vücûda hapsedeceğim.” dediğine inanmaktadırlar.⁷⁰

Nusayrîliğe göre insanları bir araya getiren bağ, sevgidir. Bu sevgi de Hz. Ali'den gelmektedir. Hz. Ali tanrısal bir varlıktır. Tanrı 7 zaman dilimi içerisinde belirli kişilere hulûl etmiştir. Yedincisi Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanında Hz. Ali'de tecellî etmiştir.⁷¹

Bu inanışa göre “Hz. Ali görünürde Hz. Muhammed'in yanında olmakla birlikte, bâtında Tanrı'nın kendisidir” yahut “Hz. Ali yerde imam, gökte nurdur”⁷²O, doğmamış ve doğrulmamıştır. Yeme ve içme özelliği yoktur. Hz. Ali'de tecellî etmesi onun bir bedene sahip olmasından değil aksine, insanların onu sâdece beşer şeklinde görebilmesinden kaynaklanır.⁷³

Nusayrîlerin bu inanışlarının hepsini kutsal kitapları olan *Kitâbu'l-Mecmû'*da “Ey her nûru ortaya çıkarana, meydana çıkan! Her nûra “isim”, her isme mekân, her mekâna makâm, her makâma “bâb” kılan, kendine yönelene yol gösteren Ali b. Ebî Tâlib! Her şey sensin. Ey herşeyi kendisinden başka kimsenin bilmediği, kalplerimize iyilik, takva, doğruluk, ilim ve din üzere yumuşaklık ver” şeklindeki ifadelerle görmek mümkündür.⁷⁴

Hz. Ali'ye isnat edilen bu özellikleri doğrulayacak güvenilir kaynaklar olmadığı gibi Nehcû'l Belağa vb. güvenilir kaynaklarda bu anlayışı kesin olarak reddeden açık ifadeler yer almaktadır.⁷⁵

1.4.2. A.M.S (Ayn, Mim, Sin) Üçlemesi

Hasîbî, Nusayrîliğin esaslarını açıklayan ve fırkayı sistemli bir hale getirerek fırkaya son şeklini veren kimsedir. Fırkanın sırlarına vâkıf olma derecesine göre hiyerarşik bir yapı oluşturmuş ve fırka mensuplarının baskı görmelerini engelleyerek birbirlerini daha rahat tanıyabilmeleri için “AMS” formülünü geliştirmiştir. Sünnîler arasında sürekli takiyye yaparak günümüze kadar gelen Nusayrî cemaati arasında bu

⁷⁰ Necmettin Alkan, “Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Nusayrîleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 140.

⁷¹ Işık, agm., Cilt-Sayı: 24-1 (2013), s. 41.

⁷² Türk, age., s.49.

⁷³ Uyar, age., s. 305-312.

⁷⁴ Ahmet Turan, “Kitâbu'l- Mecmu'u'nun Tercümesi” , *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8 (1996), s. 5-18.

⁷⁵ Bulut, age., s. 589.

formül inançlarının temelini teşkil etmektedir.⁷⁶ (Ayn: Hz. Ali’yi Mim: Hz. Muhammed (s.a.v.)’ i ve Sin: Selmân el-Fârisî’ yi temsil etmektedir.)

Aynı zamanda “ayn” harfi mana, “mim” harfi isim (hicâp), ve “sin” harfi bâb inancını temsil eder. Mana Allah olan kişileri, mim olan kişiler peygamberleri, bâb olan kişiler ise Cebrâil’i temsil eder.⁷⁷

Üçlü inanç sistemini tablo ile gösterecek olursak;

Ma'na	İsim(Hicâb)	Bab
(ayn)	(mim)	(sin)
Allah	Peygamber	Cebrail
Ali Bin EbuTalib	Hz. Muhammed	Selmân-ı Fârisî

1.5. Nusayrîlerin Kadınlara Bakışı

Nusayrîlere göre Hz. Ali itaatsizliklerini cezalandırmak için şeytanı, şeytanların içerisinde de kadınları yaratmıştır. Kadınlar hor görülmeye layık, sır tutamayan kimseler olarak kabul edilmişler ve mezhebin sırları kadınlara öğretilmemiştir. Bu nedenle masum olarak kabul ettikleri Hz. Fâtıma’nın ismini kullanmaktan kaçınıp yerine Fâtır ismini kullanırlar.⁷⁸

Günümüzde Nusayrîler kadının hor görülen, aşağılanan bir varlık olduğunu kabul etmemekle birlikte kadınlarla birlikte ibadet anlayışlarının olmadığını kabul ederler. Allah’ı zikreden, Fatiha’yı okuyan, Kur’an ayetlerini ezberleyen bir kadın mümine sayılır. Kadının ibadeti bunlardan ibarettir.⁷⁹

⁷⁶ Sinanoğlu, age., s. 19-30.

⁷⁷ Bkz. Süleyman Ayas ile gerçekleştirilen mülâkat s. 58.

⁷⁸ Fığlalı, age., s. 403.

⁷⁹ Er, “Sözlü Gelenekten Derlemelerle Hatay Alevîleri (Nusayrîler) ve İnanç Esasları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 284; Sayın Dalkıran, “Târih-i Cevdet’te İslâm Mezhepleri II (Dürzilik ve Nusarîlik)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21 (2003), s. 201-217.

1.6. Nusayrî Din Adamları

Nusayrî din adamları 4 gruptan meydana gelmektedir.

1. **Büyük Şeyh:** En tepede büyük şeyh ismi verilen din adamı bulunur. Son dönemlerde otoritesi azalmakla birlikte Nusayrîler için hala önemini korumaktadır. Her bölgenin farklı büyük şeyhleri bulunmaktadır. Dînî törenleri düzenlerler ve toplumsal olaylara çözümler üretirler. Diğer 3 grubun yetişmesini sağlar ve şeyhliklerine karar verirler.⁸⁰
2. **Şeyh:** Fırka mensuplarının maddî ve manevî ihtiyaçlarına cevap veren önderlerdir. Sayıca çokturlar. Atalarının melek olduğuna ve âhiret günü şefaatçi olacaklarına inanılır.⁸¹
3. **Nüveb:** Şeyhin yardımcısı konumundadırlar. İyi bir eğitim gördükten sonra şeyhliklerine karar verilir.⁸²
4. **İmamlar:** Sultan II. Abdulhamit zamanında oluşturulan bu kadroyu kullanan Nusayrîler camilere imam ve müezzin kadrolarıyla yerleşmişler, ancak 5 vakit ezan okumakla yetinmişlerdir.⁸³

1.7. Tenâsuh Ve Âhiret İnançları

Tenâsuh Nusayrîler için mutlak bir inanç esası olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyaya gelen insanların aynı imkânlarla sahip olmadıklarından hareketle dünyaya bir kez gelmenin Allah'ın adaletine sığmayacağını savunurlar. İnsanların işledikleri fiillerin sonucuna göre bir daha dünyaya geldiklerine inanmaktadırlar.⁸⁴

Mezhebin sırlarını ifşa etmeyen ve mezhebin gerekliliklerini yerine getiren mü'minin ruhu 7 tür değişim geçirdikten sonra yıldızlar arasında kendisi için ayrılmış olan makâma ulaşır. Kötü hasletlere sahip olanlar ise, iyi bir mü'min olmadıkları sürece ruhları bu dünyada hapis olarak köpek, katır, deve şeklinde, çok kötü amellere sahip olanlar ise necis hayvan yahut haşere şeklinde dünyaya tekrardan gelerek hayatlarını sürdürür.⁸⁵

⁸⁰ Türk, age., s. 57.

⁸¹ Fığlalı, age., s. 408.

⁸² Türk, age., s.57.

⁸³ Ruhi Fığlalı, age., s.408.

⁸⁴ Er, age., s. 287-288.

⁸⁵ Öz, "Nusayrîyye", agm., s. 198-199.

Âlim olan müslümanlar öldükten sonra ruhlarının eşeğe, Hristiyan âlimler öldükten sonra ruhlarının domuza, Yahûdî âlimler öldükten sonra ise ruhlarının maymuna hulûl edeceğine inanırlar.⁸⁶

Nusayrîlere göre yaşam periyodu “cîl” ismi ile isimlendirilir. Eski yaşamından birtakım kesitler hatırlayanlara ise “cîlini hatırlıyor” denir. Her yeni yaşamın bir öncekinden kalan izleri sildiğine inanılır.⁸⁷

Nusayrîler Kur’ân’daki cennet ve cehennem âyetlerini bâtını şekilde yorumlarlar. “altından nehirler akar”⁸⁸ âyetinde geçen nehirleri şu şekilde tarif ederler:

Birincisi rengi kırmızı olan içki nehridir. Semayı kırmızı biçimde gören Hz. Muhammed’dir.

İkinci nehrin rengi beyazdır ve Selmân el-Fârisî’nin bakışını ifade eder.

Üçüncü nehir sarı renkte olan bal nehridir. Yıldızların bakışını ifade eder.

Dördüncü nehir ise su renginde olup bizim bakışımızı ifade etmektedir.⁸⁹

Özetle Nusayrî inancına göre cennet ruhun tekâmül sürecini tamamlayarak bâtın âleme dönmesi, cehennem ise bu dünyada kötü fillerin neticesinde sürekli tenâsühe maruz kalmasıdır.⁹⁰

1.8. Dini Bayramlar

Nusayrîlerin 100 den fazla bayramı bulunmaktadır. Bayramları arasında İslamiyet’teki önemli günlerin yanı sıra On iki imamın her birinin ve birçok evliyanın doğum ve ölüm yıldönümleri, Şîî kökenli bayramlar, Hristiyanların kutladığı bayramlar da bulunmaktadır.⁹¹

Bu bayramlardan başlıcaları şunlardır:

⁸⁶ Sinanoğlu, age., s. 56.

⁸⁷ Ali İhsan Ökten, *Anadolu’nun Sırlı Aynası Arap Alevîler (Nusayrîler)*, (Adana: Karahan Kitabevi, 2017), s. 92.

⁸⁸ Beyyine, 98/8.

⁸⁹ Sinanoğlu, age., s. 56-57.

⁹⁰ Keser, age., s. 89.

⁹¹ Türk, age., s. 49.

1.8.1. Gadîr-i Hum Bayramı (Zilhicce 18. Gün)

Hiz. Ali'nin vasıflarının Hiz. Muhammed tarafından ilan edildiği gün olarak kabul edilir. Bu gün ölen kişinin cennete gideceğine inanılır ve esnaflar o gün kepenkleri indirir. Evler temizlenir, kurbanlık hayvanlar birkaç hafta önceden seçilir. Toplu olarak namaz kılınır ve ziyafet verilir. Ayrıca törene katılan şeyhlere ve yardımcılara ev sahibi tarafından zekât verilir.⁹²

1.8.2. Mubâhele Bayramı (Zilhicce 21. Gün)

Necran'lı Hristiyanlar ile Hiz. Muhammed arasında geçen lanetleşme olayıdır.⁹³ Hristiyanlar lanetleşmekten korkmuşlar ve kabul etmemişlerdir.

1.8.3. Firâş Bayramı (Zilhicce 29. Gün)

Hiz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret etmesi ve hicret ederken de Hiz. Ali'yi yatağında yatırması, Hiz. Ali'nin ise kâfirlerin ölüm çemberine rağmen bu tuzaktan kurtulması hasebiyle bu gün bayram olarak kutlanır.⁹⁴

1.8.4. Aşure Bayramı (Muharrem 10. Gün)

Hiz. Hüseyin'in Kerbela'da ölmediğine, göğe yükseltildiğine inanılır ve bugün bayram olarak kutlanır.⁹⁵

Bu bayramların dışında aşağıda verilen bayramlar Nusayrîler'in önemli bayramları arasında yer almaktadır:

- Ramazan Bayramı
- Kurban Bayramı
- Selmân-ı Farısı'nın Vefâtı (Şaban 15. Gün)
- Nevruz Bayramı
- İmamların doğum, ölüm, seçilme günleri
- Mihrican Bayramı
- Hiz. İsa'nın doğum günü (24/25 Aralık)⁹⁶

⁹² Ökten, age., s. 99-105.

⁹³ Cahit Aslan, *Fellahlar'ın Sosyolojisi* (Adana: Karahan Kitabevi 2015), s. 66.

⁹⁴ Ömer Uluçay, *Nusayrîlik İnanç Esasları-Tenasüh* (İstanbul: Gözde Yayınları, 2011), s. 139.

⁹⁵ Aslan, age., s. 67.

⁹⁶ Uluçay, age., s. 143.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜNNİ KAYNAKLARINA GÖRE SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN HAYATI

“Asıl adı Mâhbe (Mâyeh) b. Bûzehmeşân (Bûzekhân, Bûzihşân, Hûşbûdân) b. Mürselân b. Yehbûzân iken Müslüman olduktan sonra kendini Selmân İbnü'l-İslâm diye tanıtmış, Selmân el-Hayr, Selmân-ı Pak veya Selmân el-Hakîm diye anılmıştır.”⁹⁷

Selmân-ı Fârisî İran bölgesinin Rânehürmüz beldesindedir⁹⁸. Ailesi, büyük arazilere sahip olan Selmân varlıklı bir aileye mensuptur.⁹⁹ Ailesi okuma yazma öğrenmesi için Selmân'ı bölgenin hocalarına yollamışlardır.¹⁰⁰

Mecûsi bir toplumda dünyaya gözlerini açan Selmân, babasının da telkinleriyle Mecûsiliği iyi bir şekilde öğrenmiş, kutsal ateş görevliliğine kadar yükselmiştir.¹⁰¹ Babasının geniş arazileri, kendisinin de sürekli ilgilenilmesi gereken kutsal ateş görevi nedeniyle, dış dünyadan habersiz olarak büyüyen Selmân, bir gün babasının kendisine verdiği arazileri kontrol etme görevi sayesinde dış dünyayı görme imkânına kavuşmuş ve bir kiliseye denk gelmiştir. Yapılan ibadetlerin ilgisini çekmesi üzerine görevlilere bol miktarda soru sorarak Hristiyanlık hakkında bilgi almaya çalışmıştır. Ancak hava kararıp eve döndüğü zaman babası bu durumdan hiç hoşnut olmamış ve onu hapsetmiştir. Selmân bulduğu ilk fırsatta evden kaçarak Hristiyanlığı daha rahat öğrenebileceği bir yer arayışına girmiş, Şam tarafında Hristiyan Rahiplerin olduğunu kiliseden haber alınca da Şam tarafına giden bir kervana katılarak memleketini terk etmiştir.¹⁰²

Selmân, sırasıyla Dimaşk, Musul, Nusaybin ve Ammûriye' deki kiliseleri dolaşmıştır. Ammûriye'deki papaz ölüm döşeginde iken, kendisine Hz. İbrahim'in dini üzerine bir peygamber gönderileceğini, bu peygamberin Arap yarımadasında, iki vadi arasında yeşilliklerle dolu bir beldeden çıkacağını, hediyeyi kabul edeceğini, ancak

⁹⁷ İbrahim Hatiboğlu, “Selmân-ı Fârisî”, *DİA*, Cilt: XXXVI (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 441.

⁹⁸ Hatiboğlu, age., s. 441.

⁹⁹ Abdüssettâr, Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'lmuahaddisîn 'abre erba'a 'aşere karnen* (Dimeşk: ed-Dârü'ş-Şâmiyye, 1417/1997), I, 474.

¹⁰⁰ Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Kâhire: Dârü'l-hadîs, 1427/2006), I, 516.

¹⁰¹ İbnü'l Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe* (Beyrut: Dârü İbn Hazm, 1433/2012), s. 500.

¹⁰² Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdi Abdülmecîd es-Selefi), (Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, ts), VI, 222-223; Abdüssettâr, age., I, 476; İbnü'l Esîr, age., s.500.

sadakayı kabul etmeyeceğini ve iki omzu arasında peygamberlik mührü bulunacağını haber vermiştir.¹⁰³

Kendisini Arap yarımadasına götürmesi karşılığında bir kervanla anlaşılan Selmân, karşılığında sahip olduğu hayvan sürüsünü ücret olarak ödeyerek kervana katılmıştır. Vâdilkurâ'ya ulaştıkları zaman, kervan sahibi Selmân'ı bir Yahûdî'ye köle olarak satmış o da Selmân'ı Benî Kurayza'dan bir başka Yahûdî'ye satmıştır. Medine'ye geldiği zaman kendisine tarif edilen Arap beldesinde olduğunu fark etmiş ve gelecek olan peygamberi beklemeye başlamıştır.¹⁰⁴

Hz. Peygamber'in Kuba'da olduğunu duyan Selmân sahibinden bir günlük izin alarak odun toplamış ve topladığı odunları satarak kazandığı paradan yemek yaptırarak Hz. Peygamber'e götürmüştür. Yemeklerin sadaka olduğunu belirtmiş, Hz. Peygamber'in yemeklerden yemeyip ashabına dağıtması sonucu, ilk alametin doğru olduğunu anlamıştır. Başka bir gün yine sahibinden izin alarak odun toplayarak satmış, kazandığı paralarla yemek yaptırarak tekrar Hz. Peygamber'in yanına gitmiştir. Yemeklerin hediye olduğunu söyleyince Hz. Peygamber yemeklerden hem kendi yemiş, hem de ashabına ikram etmiş, böylelikle Selmân ikinci alametin de doğru olduğunu görmüştür. Hz. Peygamber'in arkasına geçerek peygamberlik mührünün de peygamberin iki omzu arasında bulunduğunu görünce, bütün alametler doğru çıkmış Selmân da orada Müslüman olmuştur.¹⁰⁵

Selmân, Hz. Peygamber'in tavsiyesi üzerine sahibiyle 100 hurma fidesi dikme karşılığında anlaşmış ve Hz. Peygamber'e bu durumu anlatmıştır. Hz. Peygamber fidanları kendi elleriyle dikmiş ve diktiği fidanların yetişmesiyle de Selmân özgürlüğüne kavuşmuştur.¹⁰⁶

Selmân köle olması sebebiyle Bedir ve Uhud savaşlarına katılamamış, ancak Hendek savaşına katılmış, hendek kazma fikri nedeniyle de önemli bir üne kavuşmuştur.¹⁰⁷

¹⁰³ Hatiboğlu, agmd., 442.

¹⁰⁴ Hatiboğlu, agmd., 442.

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 117.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 148.

¹⁰⁷ Ebû Nuaym el-İsbehânî, Ahmed b. Abdullah, Ma'rifetüs's-sahâbe (nşr. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî), (Riyad: Dârû'l-vatan, ts), III, 1327; Abdüssettâr, age., I, 493.

Selmân Kindeoğullarından Bukayre adında bir kadınla evlenmiştir. Evin gösterişinden ve evdeki cariyelerden rahatsız olan Selmân eşine bu rahatsızlığını dile getirerek evi süsten ve gösteriştten uzaklaştırmıştır.¹⁰⁸

Hz. Ömer'in emriyle Kufe şehrinin kuruluşunda katkılarının yanında Medâin valiliğine tayin edilmiştir. Ayrıca Mekke emirliğinde de bulunmuş, aldığı maaşları fakirlere dağıtmış, sepet örerek geçimini temin etmiştir. Medâin Valiliğini Hz. Osman döneminde de devam ettirmiş ve bu görev sırasında 35,(656) veya 36,(656) yıllarında vefât ettiği nakledilmiştir.¹⁰⁹

İbn Hacer, sened zikretmeksizin “Denilir ki” diyerek, Selmân'ın Hz. İsa (a.s.)'yı gördüğünü ve yine “Denilir ki” diyerek Selmân'ın Hz. İsa (a.s.)'ın havâfîlerine yettiğini nakletmektedir.¹¹⁰ İbn Hacer'in bu haberi senetsiz zikretmesi ve Selmân-ı Fârisî'nin bu konuda hiçbir rivâyetinin bulunmaması, haberin dayanaktan yoksun olduğunu göstermektedir.

Zâhid bir kişiliğe sahip olan Selmân, Resûl-i Ekrem'in övgüsünü kazanmıştır. İlim öğrenmeye düşkünlüğü ve sünnete bağlılığı ile mensubu bulunduğu Ashâb-ı Suffe arasında önemli bir yer edinmiştir. Çok yer gezip tecrübeler elde etmesi sonucu geniş bir birikime sahip olan Selmân'ın, Tâif'in fethi sırasında mancınık ve debbâbe¹¹¹ kullanılmasını tavsiye ettiği ve bunları bizzat gerçekleştirdiği belirtilmektedir.¹¹² Zehebî “Sana önceki ve sonraki ilim verildi” şeklinde Şifler tarafından da yaygın olarak rivâyet edilen bir rivâyetten bahsetmekte ancak rivâyetin mevzû olduğunu belirtmektedir.¹¹³

2.1. Hadislerde Selmân-ı Fârisî

Selmân-ı Fârisî edep ve hayâsı ile insanlar arasında saygın bir yer edinen önemli bir şahsiyettir. Lüksten ve israftan sürekli olarak sakınmış, dünya ve âhîret dengesini sürekli olarak gözetmiştir. Zulme karşı duyarlılığını her fırsatta gösteren Selmân karşısındaki kişi halîfe bile olsa yanlısını söylemekten çekinmemiştir. İnandığı

¹⁰⁸ Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef* (nşr. Habîbü'r-Rahmân el-A'zamî) (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, ts), VI, 193; Ebû Nuaym el-İsbahânî, Ahmed b. Abdullah, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, (Mısır, ts), I, 190.

¹⁰⁹ Abdürrezzâk, age., VIII, 419-420; İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, VII, 515, XIII, 232-234,348; Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 108-109,127, 140-147; Hatiboğlu, age., XXXVI, 442.

¹¹⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe fî temyizis sahâbe*, III, 118. (nr. 3369)

¹¹¹ Kale duvarlarını oymaya yarayan bir savaş aleti.

¹¹² Hatiboğlu, agmd., s. 442.

¹¹³ Zehebî, age., I,142.

doğruları söyleyip yapmaya özen gösteren Selmân aynı zamanda çok cömert ve misafirperver bir kişiliğe sahiptir. Kan bağı olarak Ehl-i Beyt'in dışında bulunmasına rağmen bizzat Hz. Peygamber tarafından Ehl-i Beyt'e dâhil edilmiştir. Yaşadığı dönem ve sonraki dönemlerde Müslümanlar için değer verilen rehber bir kişiliğe sahip olduğu görülmektedir.¹¹⁴

Selmân el-Fârisî, Hz. Peygamber'in meclislerinde en çok bulunan, onunla en çok vakit geçiren sahâbilerdendir. Öyle ki Hz. Âişe bazı zamanlarda Hz. Peygamber'in hanımlarından daha çok Selmân ile zaman geçirdiğini söylemiştir. Dolayısıyla Selmân, Hz. Peygamber'in ahlakı ile ahlaklanmış, onun ilminden istifade etmiş ve ondan birçok konuda hadis rivâyet etmiştir. Bu hadislerin temizlik, namaz, nikâh ve cihâd gibi fıkıh ilmini yakından ilgilendiren konularda yoğunlaştığı görülmektedir.¹¹⁵

Yeni şeyler öğrenmeye karşı duyduğu büyük istek onu sahabe arasında ayrı bir konuma ulaştırmıştır. Nitekim Hz. Peygamber: Din Süreyya yıldızında bile olsa Selmân'ın ona ulaşacağını müjdelemiştir.¹¹⁶

Selmân-ı Fârisî'nin rivâyetleri konusunda yüksek isans yapan Mücahid Karakaş'a göre, kaynaklarda Selmân-ı Fârisî'den 60 kadar rivâyet geldiği nakledilmektedir. İlk üç asır kaynaklarına bakıldığı zaman Selmân'ın Hz. Peygamber'den naklettiği hadisler 49 tanedir. Bu hadislerden 32 tanesinin sahih, 5 tanesinin hasen, 12 tanesinin de zayıf olduğu görülmektedir.¹¹⁷

Selmân'ı Fârisî'nin hayatı ve dini yaşantısına ışık tutacağını düşündüğümüz 8 tane hadis senetleri ile birlikte aşağıda verilmiştir:

2.1.1. Selmân-ı Fârisî'nin Rivâyet Edip Kendisi Hakkında Bilgi Verdiği Hadisler

1. Hadis

حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ شَقِيقٍ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ قَالَ أَبِي وَحَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ أَنَّهُ تَدَاوَلَهُ بِضَعَاةٍ عَشْرًا مِنْ رَبِّ إِلَى رَبِّ

¹¹⁴ Ahmet Şükrü Altay, "Selmân-ı Fârisî Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslâm Toplumundaki Yeri" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya: 2008), s. 35-49.

¹¹⁵ Mücahid Karakaş, "Selmân-ı Fârisî ve Rivâyetlerinin Hadis İlmi Açısından Değerlendirilmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 2016), s. 21.

¹¹⁶ Zehebî, age., I, 541.

¹¹⁷ Mücahid Karakaş, age., s. 151.

Ebû Osmân en-Nehdî, Selmân el-Fârisî'den kendisini on kişiden fazla efendinin, birbirinden satın almak suretiyle elden ele alıp verdiklerini rivâyet etmiştir.¹¹⁸

2. Hadis

أبو عثمان النهدي - رضي الله عنه - قال : سمعت سلمان يقول : « أنا على رامهْرْمُز »

Ebû Osmân en-Nehdî, Selmân'ı “Ben Rânehürmüz beldesindenim” derken işittiğini söylemiştir.¹¹⁹

3. Hadis

حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُدْرِكٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ
فَنَزَّ بَيْنَ عَيْسَى وَمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا وَسَلَّمَ سِتُّ مِائَةِ سَنَةٍ

Ebû Osmân en-Nehdî'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî “Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında peygambersiz geçen müddet 600 senedir” demiştir.¹²⁰ Bu hadis Selman'ın Hristiyanlık hakkında bilgi sahibi olduğuna işâret etmektedir.

4. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ ، عَنْ أَبِي قُرَّةَ الْكِنْدِيِّ ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ ، قَالَ : كُنْتُ
مِنْ أَبْنَاءِ أَسَاوِرَةِ فَارِسَ ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ ، قَالَ : فَأَنْطَلَقْتُ تَرْفَعِي أَرْضَ ، وَتَخْفِضِي أُخْرَى ، حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى
قَوْمٍ مِنَ الْأَعْرَابِ فَاسْتَعْبَدُونِي فَبَاعُونِي حَتَّى اشْتَرَتْنِي امْرَأَةٌ ، فَسَمِعْتُهُمْ يَذْكُرُونَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ،
وَكَانَ الْعَيْشُ عَزِيزًا ، فَقُلْتُ لَهَا : هَبِي لِي يَوْمًا ، فَقَالَتْ : نَعَمْ ، فَأَنْطَلَقْتُ فَاحْتَطَبْتُ حَطْبًا ، فَبِعْتُهُ فَصَنَعْتُ طَعَامًا ،
فَأْتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَقَالَ : مَا هَذَا ؟ فَقُلْتُ : صَدَقَةٌ ، فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ : كُلُوا
وَلَمْ يَأْكُلْ ، قُلْتُ : هَذِهِ مِنْ عِلْمَاتِهِ ، ثُمَّ مَكَثْتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ أَمْكُتَ ، فَقُلْتُ لِمَوْلَاتِي : هَبِي لِي يَوْمًا ، قَالَتْ : نَعَمْ
، فَأَنْطَلَقْتُ فَاحْتَطَبْتُ حَطْبًا ، فَبِعْتُهُ بِأَكْثَرِ مِنْ ذَلِكَ فَصَنَعْتُ طَعَامًا ، فَأْتَيْتُهُ بِهِ وَهُوَ جَالِسٌ بَيْنَ أَصْحَابِهِ ، فَوَضَعْتُهُ
بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ : مَا هَذَا ؟ قُلْتُ : هَدِيَّةٌ ، فَوَضَعَ يَدَهُ ، وَقَالَ لِأَصْحَابِهِ : خُذُوا بِسْمِ اللَّهِ ، وَقُمْتُ خَلْفَهُ ، فَوَضَعَ رِدَاءَهُ
، فَإِذَا خَاتَمُ النَّبُوَّةِ ، فَقُلْتُ : أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ : وَمَا ذَلِكَ ؟ فَحَدَّثْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ ، وَقُلْتُ : أَيْدُخُلُ الْجَنَّةَ يَا
رَسُولَ اللَّهِ ، فَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَنَّكَ نَبِيٌّ ؟ فَقَالَ : لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهُ أَخْبَرَنِي أَنَّكَ
نَبِيٌّ أَيْدُخُلُ الْجَنَّةَ ؟ قَالَ : لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ.

Ebû Kurre el-Kindî'nin rivâyet ettiğine göre Selmân el-Fârisî şöyle demiştir. “Yer beni bir alçaltır bir yükseltirdi. Tâ ki Araplardan bir kavme rastladım. Beni köle yapıp sattılar. Beni bir kadın satın aldı. Onları, Hz. Peygamber'den bahsederken duydum.

¹¹⁸ Buhârî, *Menâkibü'l-Ensâr*, 53.

¹¹⁹ Buhârî, *Menâkibü'l-Ensâr*, 53.

¹²⁰ Buhârî, *Menâkibü'l-Ensâr*, 53.

Ona ‘Bana bir gün izin verir misin? Dedim, ‘Evet’ dedi. Gidip biraz odun topladım. Onları satıp ücretleri ile yemek yaptım. Yemeği Hz. Peygamber’e getirdim ve önüne koydum. ‘Bu nedir?’ diye sorunca ‘Sadakadır’ dedim. Hz. Peygamber ashâbına ‘Yiyin’ diye buyurdu. Kendisi yemedi. Ben ‘onun nübüvvetinin alâmetlerindendir’ dedim. Daha sonra Allah’ın dilediği kadar zaman geçti. Efendime ‘Bana bir gün izin verir misin? Dedim. O da ‘Evet’ dedi. Gidip odun topladım. Bu sefer odunları önceki sattığımdan fazlasına sattım. Yine onların ücreti ile yemek yapıp Hz. Peygamber ashabıyla otururken yemeği getirip önüne koydum. ‘Bu ne?’ diye sorunca ‘Hediyedir’ dedim. Elini koyarak ashâbına ‘Allah’ın adıyla yiyin’ dedi. Ben arkasına dolandım. Hz. Peygamber ridasını indirdi. Bir de baktım ki peygamberlik mührü. Bunun üzerine ‘Senin Allah’ın Rasûlu olduğuna şahitlik ederim’ dedim. Hz. Peygamber bunun sebebini sorunca ona adamdan bahsedip ‘Ey Allah’ın Rasûlu, o cennete girecek mi? Bana senin nebî olduğunu haber verdi’ dedim. ‘Cennete ancak Müslüman olanlar girebilir’ buyurdu.¹²¹

5. Hadis

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عفان ثنا حماد بن سلمة أنا علي بن زيد عن أبي عثمان النهدي عن سلمان قال :
 كاتب أهلي على أن أغرس لهم خمسمائة فسيلة فإذا علقت فانا حر قال فأتيت النبي صلى الله عليه وسلم
 فذكرت ذلك له قال اغرس واشترط لهم فإذا أردت أن تغرس فاذني قال فأذنته قال فجاء فجعل يغرس بيده إلا
 واحدة غرستها بيدي فعلقن إلا الواحدة

Ebû Osmân en-Nehdî’den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî şöyle demiştir: “Sahibimle yüz hurma fidesi dikme karşılığında mükâtep köle olarak anlaştım. Hurmalar büyüyüp olgunlaştığında hür olacaktım. Hz. Peygamber’e geldim ve bu durumu ona anlattım. Hz. Peygamber de ‘Fidanları dik ve şartlar konusunda onlarla anlaş ve bana haber ver’ buyurdu. Sonra ben de Hz. Peygamber’e haber verdim. O da biri hariç hepsini kendi elleri ile dikti. O bir taneyi de ben diktim. Onun diktiği bütün fidanlar yetişti. Ancak benim diktiğim bir tane fidan yetişmedi.¹²²

6. Hadis

حدثنا محمد بن فضيل عن عطاء بن السائب عن أبي البخترى قال : لما غزا سلمان المشركين من أهل فارس
 قال : كفوا حتى أدعوهم كما كنت أسمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعوهم ، فأتاهم فقال : إني رجل منكم

¹²¹ Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 117.

¹²² Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 134-148.

قد تدرون منزلي من هؤلاء القوم ، وإنا ندعوكم إلى الاسلام ، فإن أسلمتم فلکم مثل ما لنا وعليكم مثل الذي علينا ، وإن أبيتم فأعطوا الجزية عن يد وأنتم صاغرون ، وإن أبيتم قاتلناكم فأبوا عليه فقال للناس : انهدوا إليهم.

Ebü'l-Bahterî'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî İranlı müşriklere karşı gazve yaptığında orduya “Allah Resûlünden duyduğum çağırımı onlara yapana kadar bekleyin” diye seslendi. Sonra Fars müşriklerinin yanına gidip şöyle dedi: “Ben de sizden biriyim. Benim bu kavimdeki yer ve konumumu bilirsiniz. Ben sizi İslâm’a dâvet ediyorum. Eğer Müslüman olursanız bizim lehimize ve aleyhimize olan her şey sizin için de geçerlidir. Ancak reddederseniz cizye verin. Bunu da reddederseniz sizinle savaşırız.” Fars müşrikleri bu çağırımı reddetti. Bunun üzerine Selmân orduya saldırmasını emretti.¹²³

7. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْأَزْدِيُّ وَأَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ وَعَيْرٌ وَاحِدٌ قَالُوا حَدَّثَنَا أَبُو بَدْرِ شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ عَنْ قَابُوسَ بْنِ أَبِي ظَبْيَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا سَلْمَانُ لَا تَبْغُضْنِي فَنُفَارِقَ دِينَكَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَبْغُضُكَ وَبِكَ هَدَانَا اللَّهُ قَالَ تَبْغُضُ الْعَرَبَ فَتَبْغُضْنِي

Selmân el-Fârisî ‘den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber ona “Selmân! Bana buğz etme, dininden ayrılmış olursun” buyurmuştur. Selmân “Ey Allah’ın Resûlü Allah seninle bana hidâyet vermişken sana nasıl buğz ederim?” deyince Hz. Peygamber de “Araplara buğz edersen bana buğz etmiş olursun” cevabını vermiştir.¹²⁴

8. Hadis

عبد الرزاق عن ابن جريج قال : حدثت أن سلمان الفارسي تزوج امرأة ، فلما دخل عليها وقف على بابها ، فإذا هو بالبيت مستور ، فقال : ما أدري أمحوم بيتكم أم تحولت الكعبة في كندة ؟ والله لا أدخله حتى تهتك أستاره ، فلما هتكوها فلم يبق منها شيء دخل ، فرأى متاعا كثيرا وجواري ، فقال : ما هذا المتاع ؟ قالوا : متاع امرأتك وجواريها ، قال : والله ما أمرني حبي بهذا ، أمرني أن أمسك مثل أثاث المسافر ، وقال لي : من أمسك من الجواري فضلا عما نكح أو ينكح ، ثم بغين ، فإثمهن عليه ، ثم عمد إلى أهله فوضع يده على رأسها ، وقال لمن عندها : ارتفعن ، فلم يبقل إلا امرأته ، فقال : هل أنت مطيعتي ؟ رحمك الله ، قالت : قد جلست مجلس من يطاع ، قال : إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لي : إن تزوجت يوما فليكن أول ما تلتقيان عليه على طاعة الله ، فقومي ، فلنصل ركعتين ، فما سمعتنيادعو به فأمني ، فصليا ركعتين ، وأمنت ، فبات عندها ، فلما أصبح

¹²³ İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, XI, 263; Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 129-130, 137-138.

¹²⁴ Tirmizî, *Menâkıb*, 70; Tayâlisî, *Müsned*, II, 48; Ahmed b. Hanbel, age., XXXIX, 135.

جاءه أصحابه ، فلما انتحاه رجل من القوم فقال : كيف وجدت أهلك ؟ فأعرض عنه ، ثم الثاني ، ثم الثالث ، فلما رأى ذلك صرف وجهه إلى القوم وقال : رحمكم الله فيما المسألة عما غيبت الجدران ، والحجب ، والاستار ! بحسب امرئ أن يسأل عما ظهر ، إن أخبر أن لم يخبر

İbn Cüreyc'e rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî bir kadınla evlendi. Kadının yanına gireceği vakit ev süslü olduğundan, kapıda durdu ve "Bilmiyorum eviniz hummâlî midir ya da Ka'be, Kinde'ye mi taşındı. Vallahi evin örtüsü kaldırılana kadar eve girmeyeceğim" dedi. Sonra evdeki örtülerin hepsini kaldırdıklarında, girdi ve birçok eşya ile câriye gördü ve "Bu eşyalar nedir?" diye sordu. "Hanımının eşyaları ve cariyeleridir" denildiğinde, şunları söyledi: "Vallahi Hz. Peygamber bana bunu emretmedi. Dünyada misafirin eşyası kadarını tutmamı emretti ve 'Her kim nikâhladığı hanımından başka fazladan câriye bulundurur, o câriyeler günah işlerse onların günahları o adama yazılır' buyurdu" Daha sonra ehlinin yanına gidip elini hanımının başına koyarak yanındaki hizmetçinin sahibini sordu. Hizmetçiyi gönderdiklerinde hanımından başka kimse kalmadı. Hanımına "Allah Resûlü bana 'Eğer bir gün evlenirsen, ehlinle seni bir araya getiren şey Allah'a itaat olsun' buyurdu" dedi. Akabinde de hanımına beraber namaz kılmalarını, onu çağırdığı şey hususunda da kendisine güvenmesini istedi. Kalkıp iki rekât namaz kıldılar. Geceyi geçirdikten sonra sabah, Selmân'ın arkadaşları geldi. İçlerinden biri, Selman'a sokularak hanımını nasıl bulduğunu sordu. Selmân ondan yüz çevirdi fakat adam bu soruyu birkaç defa sorunca Selmân ashâbına dönüp "Sorulan şey duvarların, örtü ve perdelerin gizlediği konudur. Kişiye haber verilen veya verilmeyen şeyleri sorması günah olarak yeter" dedi.¹²⁵

Selmân-ı Fârisî'den nakledilen hadislere göre Selmân İran kökenli bir sahâbîdir ve Hristiyanlık hakkında da önemli bilgilere sahiptir. İslamla müşerref olmadan önce türlü sıkıntılar çekmiş ancak müjdelenen peygamberi bulma çabasından hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Rânehürmüz beldesinden olan Selman, kölelikle geçen sıkıntılı günlerden sonra, Hz. Peygamber'in de yardımıyla efendisiyle anlaşma yaparak hürriyetine kavuşmuştur. Hz. Peygamber ona Arapları sevmesini, Araplara buğzetmemesini tavsiye ettiğine göre, Selman'ın içinde birtakım kırgınlıkların olduğu düşünülebilir.

¹²⁵ Abdürrezzâk, el-Musannef, VI, 193.

İranlılarla yapılan savaşta arabuluculuk yapmaya çalışması da, onun uzlaştırıcı bir kişiliğe sahip olduğunu, insanların zarara uğramasını istemediğini ortaya koymaktadır.

Karşılaştığı türlü sıkıntılara rağmen isyan etmeyen, Hz. Peygamber (s.a.v.)'den aldığı tavsiyeleri yaşantısında tatbik etmeye çalışan Selmân, zühd ve takvasıyla öne çıkmaktadır.

Rivâyet edilen hadislerde Selmân'ı Fârisî'yi diğer insanlardan ayıran, ona olağanüstülük atfeden bilgiler bulunmamakta, rivâyetler Sünnî kaynaklarda yer alan diğer bilgiler ile örtüşmektedir.

Dikkatimizi çeken bir diğer husus da Buhâri'nin Sahih'inde yer alan rivâyetlerin daha kısa Ahmed İbn. Hanbel'in ve İbn Ebî Şeybe'nin Müsned'leri ve Tirmizî'nin Sünen'inde yer alan rivâyetlerin daha uzun metinlere sahip olmasıdır.

Mücahit Karakaş'ın tesbitine göre Selman temizlik, namaz, zekat, cihâd, zühd, takva, tevbe, duâ gibi ibadet boyutu olan hadisler yanında, ticâret, nikâh, emirlik, fezâil, giyim, yeme ve içme, av gibi sosyal hayatı ilgilendiren konularda ve siyer gibi Hz. Peygamber'in hayatı ve yaşayışını ilgilendiren konularda hadis rivâyetinde bulunmuştur.¹²⁶ Selman'ın naklettiği hadisleri incelediğimizde onun zühd anlayışının dünyadan uzaklaşmak şeklinde gerçekleşmediğini, sosyal hayatın içerisinde bulunmayı esas almakla birlikte, dünya nimetlerine iltifat etmemek, az bir dünyalıkla yetinmek şeklinde tezahür ettiğini söyleyebiliriz.

¹²⁶ Karakaş, age., s. 153.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şİİ KAYNAKLARDA SELMÂN-I FÂRİSİ HAKKINDAKİ RİVAYETLER

Şîî kaynaklarda Selmân-ı Fârisî hakkında birçok rivâyet nakledilmektedir. Selmân'ın müslüman oluşu, üstün özellikleri, gizli ilimleri bilmesi gibi iddiaların bir kısmını bu bölümde vermeye çalışacağız.

Meclisî Bihâru'l-Envâr'da, "Selmân-ı Fârisî'nin Hz. İsa'nın vasîlerinden (vekillerinden/havârfilerinden) olduğu nakledilir" der¹²⁷ ve Muhammed Bâkır'dan rivâyet edilen bir hadisten bahseder.¹²⁸ Eserde imamın normalin üstünde yaşamasına, Selmân-ı Fârisî'nin İsa (a.s.) ile karşılaştığı, peygamberimiz zamanına kadar yaşadığı delil olarak getirilmekte, ancak Meclisî herhangi bir kitap ismi veya senet zikretmemektedir.¹²⁹

Yine Meclisî Gurbul-İsnâd'ın 27. sayfasından naklen "Allah bana dört kişiyi sevmemi emretti. Bunlar; Ali bi Ebû Tâlib, Mikdad b. El-Esved, Ebu Zer el-Ğıfarî ve Selmân el-Fârisî" rivâyetine yer verir.¹³⁰ Bazı Şîî kaynaklarda ise, Selmân-ı Fârisî dört rükunun ilki olarak zikredilmekte, diğer kişiler ise Mikdâd b. el-Esved, Ebu Zer ve Ammâr b. Yâsir olarak sıralanmaktadır.¹³¹ Hz. Ali'den gelen bir rivâyete göre de yeryüzünde bulunan diğer insanların kendisi hürmetine rızıklandırıldığı yedi kişi arasında Selmân da sayılmakta ve Hz. Ali kendisinin bu kişilerin lideri olduğunu söylemektedir.¹³² Şîa'nın sahâbeden bazıları dışındaki kimseleri hadis alınamayacak fasık kimseler olarak değerlendirme anlayışının temelinde, bu rivâyetlerin de etkisi olduğunu düşünmekteyiz.

Selmân'ın fazileti konusunda ise Meclisî, İmam Muhammed Bâkır'dan naklen "Selman bir bakışı ile hakikatleri görendi!" rivâyetini nakleder.¹³³ Meclisî rivâyeti

¹²⁷ Meclisî, Muhammed Bâkır (1111/1700), *Bihâru'l-envâr*, c. 92, s. 176-180, Dâru ihyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrût 1403/1983.

¹²⁸ "Selmân önceki ve sonraki ilmi öğrenmiştir" ifadesi ile başlayan hadisin devamında Hz. Peygamber'in Selmân'a Allah'tan bir şey isteyeceği zaman okuması için uzunca bir dua öğrettiğinden bahsedilir.

¹²⁹ Meclisî, age., XXXXXI 205.

¹³⁰ Meclisî, age., XXII, 321.

¹³¹ Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan, *Ricâlü't-Tûsî* (neşr. Cevâd el-Kayyûmî el-İsfehânî) (Kum: Müessesetü'n-neşri'l-İslâmî, 1427), s. 65.

¹³² Şeyh el-Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'mân, *el-İhtisâs* (neşr. Ali Ekber Gifârî) (Beyrut: Müessesetü'l-a'lemî, 1430/2009), s. 16-17.

¹³³ Meclisî, age., XXII, 349.

daha ayrıntılı bir biçimde, İmam Cafer-i Sâdık ve İmam Muhammed Bâkır'dan naklen şöyle aktarmaktadır:

“Selman kendisine haber verilenlerdendi!”

Bunu duyanlar Câfer-i Sâdık'a şöyle sormuşlar:

“Selman'a haber veren kimdi?”

Şu şekilde cevap verdi.

“Ona Resulallah ve Müminlerin Emîri (Hz. Ali) haber veriyorlardı. Selmân haber verildi, çünkü kendisine başkalarının tahammül edemeyecekleri haberler verildi. Ona, Allah'ın gizli ve saklı ilimlerinden verdiler!”¹³⁴ Hz. Peygamber'in Selmân'a hitâben Yâ Selmân! Sana verilen ilim Mikdâd'a verilseydi, küfre düşerdi. Yâ Mikdâd! Sana verilen sabır Selmân'a verilseydi, küfre düşerdi” dediği şeklinde nakledilen rivâyette¹³⁵ de, Selmân-ı Fârisî ile Mikdâd b. el-Esved'in açıkça karşılaştırılması yapıp Selmân'ın ilminin daha üstün olduğu vurgulanmaktadır.

Şia'ya göre Selmân aynı zamanda gelecekle ilgili doğru tahminde bulunan tevessüm¹³⁶ ehlinde kabul edilmektedir. Ebu Ca'fer'den gelen bir rivâyette “Selmân-ı Fârisî tevessüm edenler arasındadır.”¹³⁷ denilmektedir. Şia Selmân-ı Fârisî'nin takiyye inancını da benimsediğine inanmaktadır. Rivâyete göre Hz. Ali'nin yanında bir gün takiyyeden bahsedilmiş, bunun üzerine O, “ Selmân-ı Fârisî'nin kalbinde olanı eğer Ebû Zer bilseydi, mutlaka onu öldürürdü” demiştir.¹³⁸

Başka bir rivâyette ise, Selmân'ın arkadaşına ölüm anında şefaet etmesi anlatılmaktadır. “Selmân ölüm döşeğinde olan bir arkadaşını ziyaret etmeye gittiği zaman şu şekilde seslendi:

“Ey ölüm meleği! Arkadaşıma kolaylık göster”

Oradaki meleklerden biri şu şekilde cevap verdi:

¹³⁴ Meclisî, age., XXII, 327.

¹³⁵ Şeyh el-Müfid, *el-İhtisâs*, s. 23.

¹³⁶ Tevessüm, bir şeyi alâmet ve işâretlere bakarak bilmek, doğru tahminde bulunmak anlamına gelmektedir.

¹³⁷ Âmilî, İmâm Seyyid Muhsin el-Emîn, *A'yânü's-Şia* (neşr. Hasan el-Emîn) (Beyrut: Dârü't-teâruf, 1403/1983), VII, 287.

¹³⁸ Âmilî, *A'yânü's-Şia*, VII, 285.

‘Ey Abdullah’ın babası! Ölüm meleği sana selam yolladı ve şöyle söyledi:

Senin yüceliğinin hakkı için artık burada işimiz kalmadı!’”¹³⁹

Meclisî’nin, İmam Muhammed Bâkır’dan naklettiği bir rivâyet de onun kerametlerine dikkat çekilmektedir:

Selmân ateşin üzerinde yemek pişirirken Ebû Zer ziyarete geldi. Aralarında sohbet ederlerken yemek yere düştü, ancak içerisinden hiçbirşey dökülmedi. Ebû Zer bu olaydan etkilenmiş halde dışarı çıkınca, Hz. Ali ile karşılaştı. Hz. Ali Ebû Zer’e ne olduğunu sorunca gördüklerini anlattı. Bunun üzerine Hz. Ali şöyle cevap verdi:

“Ey Ebû Zer! Selmân’ın bildiklerini bilseydin Selmân’ı öldürene Allah rahmet etsin derdin. Selmân yeryüzünde Allah’ın kapısıdır. Bunu bilen mümin olur, bunu inkâr eden ise kâfir olur. Selmân bizden, Ehl-i Beyt’tendir.”¹⁴⁰

Bu rivâyetler Sünnî kaynakların aksine, Şîî kaynaklara göre Selman’a Hz. İsa’nın havâriyelerinden olup uzun yaşamak, insanların rızıklanmasına vesile olan yedi kişi arasında yer almak, dört rükunun biri olmak, tevessüm ve takiyye ehlinden olmak, kerâmet göstermek ve şefaet etmek gibi olağanüstü birtakım özelliklerin de verildiğine işaret etmektedir.

3.1. Şîî Kaynaklarına Göre Selmân-ı Fârisî’nin Müslüman Oluşu

“İran’ın Şirâz şehrinde itibarlı birisinin oğluydum. Babam ve annem bana karşı büyük bir sevgi beslerlerdi. Bir bayram gününde babam ile dolaşmaya başladım. İbadet yapılan bir yerden bir adamın sesini işittim. Şöyle diyordu:

“ Ben şehâdet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur. Yine şehâdet ederim ki İsa Allah’ın ruhudur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed Allah’ın habibidir.”

Bu sesi işittikten sonra hiçbir şeyden keyif almaz olmuştum. Muhammed’in sevgisiyle dolup taşıyordum. Bu durumu fark eden annem güneşin doğuşuna secde etmememin sebebini sordu, ancak ben ona karşı çıktım. Bunun üzerine annem benim yanımdan ayrıldı. İçeri girdiğim zaman duvara asılı bir kitap gördüm ve anneme kitabı sordum. Annem bana bayram kutlamasından döndüğümüz zaman onu duvarda asılı halde bulduğunu söyledi ve ona yaklaşmamam konusunda beni sıkı sıkı tembihledi.

¹³⁹ Meclisî, age., XXII, 385.

¹⁴⁰ Meclisî, age., XXII, 374.

Annem ve babam yattıktan sonra gizlice kitabı aldım ve onu okumaya başladım. Kitabın içerisinde şu şekilde bir yazı gözüme ilişti:

“Bismillahirrahmanirrahim! Bu, Allah tarafından Âdem’e (a.s.) verilen bir sözdür. Onun neslinden bir peygamber kıldım ki, adı Muhammed’tir. Ahlakın yüceliğini emreder ve putlara tapmayı yasaklar. Ey Ruzbeh, Îsâ’nın vasîsine git! Îmân et ve mecûsilik inancını terk et!”

Bu sözü okuduktan sonra dehşete kapıldım ve yere düştüm. Bende bir sıkıntılı hal baş gösterdi. Annem ve babam bunu fark ettikleri zaman, beni bir kuyuya indirdiler ve bu durumunun devam etmesi halinde beni öldüreceklerini söylediler. Ben ise, ne yaparlarsa yapsınlar Muhammed’in sevgisini içimden atamayacaklarını söyledim.

Bu kitabı okumadan önce Arapça bilmiyordum. Bu günden sonra Arapça bilgisi bende mevcut oldu. Ailem bana küçük ekmek taneleri indiriyordu. Kuyuda uzun bir süre bu hal üzerine bekledim. Bu hal uzun bir süre devam edince, ellerimi havaya kaldırarak Rabbime şöyle dua ettim:

“Ey Rab! Sen, Muhammed’in ve vasîsinin muhabbetini bende kıldın! Onu vesîle kıldığın hakkı için beni içerisinde bulunduğum bu durumdan acil bir şekilde kurtar!”

Bunun üzerine beyaz elbiseli bir kimse geldi ve bana şöyle dedi:

“Ey Ruzbeh! Ayağa kalk!”

Elimden tutarak beni bayram günü gördüğüm ibadet yapılan eve götürdü. Oraya vardığımız zaman şöyle seslendim:

“ Ben şehâdet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur. Yine şehâdet ederim ki Îsâ Allah’ın rûhudur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed Allah’ın habîbidir.”

Benim sesimi duyan birisi dışarı çıktı ve bana seslendi:

“Ruzbeh sen misin?”

Ben ona cevap verdim:

“Evet, Ruzbeh benim.”

Beni içeriye aldı ve o rahibe iki yıl hizmet ettim. Vefâtı yaklaşacağı zaman beni kime bırakacağını sordum ve bana şöyle söyledi:

“Benim inancım üzerine olan Antakya’da bir rahip tanıyorum. Ona benim selamımı söyle ve bu levhayı ona ver!”

Kısa bir süre sonra vefât etti. Cenazesini defnettikten sonra levha ile birlikte Antakya’ya gittim. İbâdet evine ulaştığım zaman şu şekilde seslendim:

“ Ben şehâdet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur. Yine şehâdet ederim ki İsâ Allah’ın rûhudur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed Allah’ın habîbidir.”

Bir rahip dışarı çıkarak bana seslendi:

“Ruzbeh sen misin?”

Beni yanına aldı ve içeriye girdik. Kendisine iki yıl kadar hizmet ettim. Vefâtı yaklaştığı zaman beni kime bırakacağını sordum ve bana şöyle söyledi:

“Benim inancım üzerine olan İskenderiye’de bir rahip tanıyorum. Ona benim selamımı söyle ve bu levhayı ona ver!”

Kısa bir süre sonra vefât etti. Cenazesini defnettikten sonra, levha ile birlikte İskenderiye’ye gittim. İbâdet evine ulaştığım zaman şu şekilde seslendim:

“ Ben şehâdet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur. Yine şehâdet ederim ki İsâ Allah’ın rûhudur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed Allah’ın habîbidir.”

Bir rahip dışarı çıkarak bana seslendi:

“Ruzbeh sen misin?”

Beni yanına aldı ve içeriye girdik. Kendisine iki yıl kadar hizmet ettim. Vefâtı yaklaştığı zaman beni kime bırakacağını sordum ve bana şöyle söyledi:

“Benim inancımın üzerine hiç kimseyi tanımıyorum. Abdulmuttalib’in oğlu Abdullah’ın oğlu Muhammed’in dünyaya gelişi yaklaşmıştır. Ona gittiğinde selâmımı söyle ve bu levhayı ona ver!”

Bir süre sonra rahip vefât etti. Cenazesini yıkadım, kefenledim ve defnettim. Levhayı yanıma alarak yola koyuldum.

Yolda bir grup ile karşılaştım. Onlara hizmet etmem karşılığında beni yanlarına aldılar. Acıktıkları zaman yanlarında götürdükleri koyun sürüsünden birini vurdular ve etini pişirdiler. Benim de bu etten yememi istediler, ancak inancıma ters geldiğini söyledim ve eti yemeyi kabul etmedim. Bunu duydukları zaman beni dövmeye başladılar, beni neredeyse öldürüyorlardı. İçlerinden birisi şöyle dedi:

“Onu şimdi bırakın! Bize içecek getirmesini söyleyin! Göreceksiniz ki kendisi şaraptan içmeyecektir!”

Şarabı getirdiğim zaman, benim de içmemi istediler. Ben içmeyi kabul etmeyince, tekrardan beni dövmeye başladılar. Onlara beni dövmemelerini, ne isterlerse yapacağımı söyledim. Aralarından birisiyle kendisine kölelik yapmam konusunda anlaştık. Bu adam beni 300 dirheme bir Yahûdî'ye sattı. Yahûdî başıma gelenleri sorunca Muhammed'e ve vasîsine olan sevgimden bahsettim. Bunun üzerine bana şöyle söyledi:

“Ben seni ve Muhammed'i sevmiyorum!”

Beni evinden dışarı çıkardı ve kapısında bulunan kumu sabaha kadar oradan kaldırmamı, aksi takdirde beni öldüreceğini söyledi. Bütün gece bu kumu taşımaya çalıştım en sonunda bitkin bir halde ellerimi havaya kaldırarak şöyle dua ettim:

“Ey Rab! Sen, Muhammed'in ve vasîsinin muhabbetini bende kıldın! Onu vesîle kıldığının hakkı için beni bulunduğum bu durumdan Âcil bir şekilde kurtar!”

Yüce Allah öyle bir rüzgâr gönderdi ki, kapıda bulunan kumu temizledi. Yahûdî uyandığı zaman kumun temizlendiğini görünce beni sihirbazlıkla suçladı. Kendisine ve köyüne bir zarar vermemden korkarak beni bir kadına sattı. O kadın beni çok sevdi. Bana bahçesini hediye olarak verdi. Bahçedekilerden istediğim kadar yiyebileceğimi, ondan hediye ve sadaka verebileceğimi söyledi.

Bir gün bahçedeyken üstlerinde bulut seyreden 7 kişi bahçeye geldi. Kendi kendime şöyle söyledim:

“Allah'a yemin olsun ki bu gelenlerden birisi muhakkak peygamberdir!”

Yanıma geldikleri zaman bulut hala onları takip etmekteydi. Aralarında Resulullah, Müminlerin Emiri Hz. Ali, Ebu Zer, Mikdad, Abdulmuttalib'in oğlu Hamza, Ebu Talib'in oğlu Akiyl ve Haris'in oğlu Zeyd vardı.

Resulullah onlara sadece işe yaramayacak ve bozuk durumda olanlardan yemelerini, bahçe sahiplerine zarar vermemelerini söyledi. Hepsi bahçeye girdiler ve bozuk olan hurmalardan yemeye başladılar.

Bunu gördüğüm zaman bahçe sahibi kadının yanına gittim ve hurmaların iyisinden alabilmek için izin istedim. Bana 6 tabak hurma hediye etti. Ben bu tabaklardan birisini alarak kendi kendime şöyle dedim:

“Aralarında peygamber varsa, kesinlikle sadaka yemeyecektir!”

Bu sadakadır diyerek elimdeki tabağı önlerine koydum. Resulullah yanındakilere yemelerini söyledi ancak kendisi, Müminlerin Emiri Hz. Ali, Ebu Talib'in oğlu Akiyl ve Abdulmuttalib'in oğlu Hamza ellerini hurmaya uzatmadılar. Resulullah Zeyd'e yemesini söylemişti. Bu ilk işaret diyerek ikinci tabağı önlerine koydum ve “Bu hediyedir” dedim. Resulullah Bismillah diyerek elini uzattı, ardından da diğerleri ellerini uzatarak hurmadan yediler. Kendi kendime “Bu da ikinci işarettir” dedim. Bunun üzerine peygamberin arkasında dolaşmaya başlamıştım. Peygamber bunu fark edince şöyle dedi:

“Ey Ruzbeh! Peygamberlik mührünü mü görmek istiyorsun?”

Görmek istediğimi söyleyince omuzlarını açtı ve bana peygamberlik mührünü gösterdi. Omuzları arasındaki mührün üzerinde kıllar vardı. Hemen Resulullah'ın ayaklarına kapandım ve öpmeye başladım. Resulullah bana şöyle söyledi:

“Ey Ruzbeh! Bu kadına git ve de ki: Abdullah'ın oğlu Muhammed sana diyor ki, bu kulunu (Selman) bize satar mısın?”

Kadının yanına gittim ve bunu ilettim. Kadın bana şöyle söyledi:

“Ona de ki: Seni 400 ağaca karşılık satarım. 100 ağacı sarı renkten ve 100 ağacı kırmızı renkten olacak!”

Resulullah'ın huzuruna gidip kadının söylediklerini anlattım.

Resulullah şöyle buyurdu:

“Kadının istediği kolaydır! Ey Ali, bu yerdeki hurma çekirdeklerini topla!”

Onları topladıktan sonra ona şöyle buyurdu:

“Bu çekirdekleri yere batır ve sula!”

Müminlerin Emiri ekilen yerleri suladığı zaman çekirdekler birer birer fidan olup yeryüzüne çıktı. Son çekirdek sulandığında bütün ağaçlar tam gövde halinde olgunlaşmışlardı. Bunu kadına bildirmem için beni ona gönderdi. Kadına bütün şartların yerine getirildiğini beni serbest bırakması gerektiğini söylediğimde kadın dışarı çıkarak ağaçları gördü ve şöyle söyledi:

“Allah’a yemin olsun ki onu ancak 400 sariağaca satabilirim!”

Cebrail oraya inerek ağaçlara kanadı ile temas ederek bütün ağaçları sarı renge çevirdi. Kadına sözünü yerine getirmesi gerektiğini söyleyince bana şöyle söyledi:

“Allah’a yemin olsun ki bu ağaçlardan biri Muhammed’den ve senden benim için daha iyidir!”

Ben de ona şöyle söyledim:

“Allah’a yemin olsun ki, Muhammed ile bir gün beraber olmak senden ve bütün varlığından bana daha iyidir!”

Bunun üzerine Resulullah boynuma sarılarak bana **“Selman”** ismini verdi.”¹⁴¹

Şîf kaynaklarda Selmân-ı Fârisî hakkında birçok rivâyet nakledilmektedir. Bu rivâyetlere göre Selmân açık ve gizli bütün ilimleri bilen, Hz. Peygamber ve Hz. Ali tarafından doğrudan bilgilendirilen, gerektiği zaman meleklerle muhatap olabilen birisi olarak anlatılmaktadır.

Şîf kaynaklardaki Selmân’ın Müslüman olma ve kölelikten kurtulma hikâyesinin bazı kısımları Sünnî kaynaklardaki anlatımla benzeşmekte, ancak anlatım efsanevi unsurlarla desteklenmektedir.

¹⁴¹ Şeyh Saduk, İbn Babaveyh el-Kummî, *Kemâlî’ d-dîn ve Temâmü ’n-ni’ me*, Tsh: Ali Ekber el-Ğaffârî (Tahran: Dâru’l-kütübi’l-İslâmiyye, 1395), I, s.162-166.

Sonuç olarak Şîî kaynaklarda Selmân-ı Fârisî için beşerüstü bir profil çizilmiş, adeta mistik hikayelerde geçen bir kahramana dönüştürülmüştür. Bu yönüyle Selmân yaşantısıyla örnek alınabilecek bir sahâbî olmaktan çıkartılarak, bir Müslümanın istese de ulaşamayacağı bir konuma yükseltilmiş ve bir Şîî propaganda aracı haline getirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NUSAYRÎLİĞE GÖRE BÂBLIK MAKAMI VE SELMÂN-I FÂRİSÎ

Ali-Muhammed-Selman üçlemesinin son halkasını temsil eden Selmân-ı Fârisî, Nusayrîlere göre Muhammed tarafından yaratılmıştır ve Bâblık makamını temsil etmektedir.¹⁴²

Bâblık makamı çeşitli zamanlarda, değişik şekillerde tecellî eden kimselerden oluşmaktadır. Bâblık makamının temsilcileri, tarihi seyir içerisinde “Cebrail, Mikâil, Yail, Ham b. Kuş, Dhan b. Asbavut, Abdullah b. Sem’an, Ruzbih b. Merzûbân(Selmân el-Fârisî), Kays b. Vereka er-Riyâhî, Reşid el-Hecerî, Abdullah b. Gâlib el-Kâbulî, Yahya b. Muammer es-Sümâlî, Câbir b. Yezîd el-Cu’fi, Ebu’l-Hattâb Muhammed b. Ebû Zeyneb el-Kâhilî, Mufaddal b. Ömer el-Cu’fi, Muhammed b. Mufaddal el-Cu’fi, Ömer b. Furât, Muhammed b. Nusayr en-Nümeyrî”¹⁴³ şekillerinde gözükmüşlerdir.

4.1. Bâbların Özellikleri¹⁴⁴¹⁴⁵

1. Allah tarafından tayin edilirler.
2. Bâbı tanımak vaciptir.
3. İmamın sırrının toplandığı yerdir ve imamın ilmine bâb(kapı) olmadan ulaşılamaz.
4. Bâblık makamı kutsal bir mekândır.
5. Hiyerarşide bâblık hüccetten hemen sonra gelir.
6. Bâbların derecesi birdir. Fazilette hepsi birbirine eşittir.
7. Her İmamın bir bâbı vardır ve vefât edince, yerine bir başkası geçer.
8. Bâblar imamlar gibi masumdur.
9. Bâblar mucize gösterebilirler ve imamın desteğiyle gaytan haber verebilirler.

¹⁴² Öz, “Nusayrîyye”, agm., s.196.

¹⁴³ Öz, agm., s.196.

¹⁴⁴ Hüseyin b. Hâmdan el-Hasîbî, *Oniki İmam’a Açılan Kapılar*, Çeviren: Ahmet Sonay (Yayınevi, yeri ve yılı yok), s. VIII-IX.

¹⁴⁵ İmamların özellikleri: 1-Allah tarafından tayin edilirler. 2- İmamlara itaat farzdır. 3- Her dönemde yalnızca bir imam bulunur vefât edince yerine birbaşka imam geçer. 4- Masumlardır. 5- Günah işlemezler. 6- İmamlık makamı kutsal bir mekandır.

4.2. Nusayrîlere göre Bâblık Makamının Temsilcileri ve Onlar Hakkında Anlatılan Menkîbeler

1. Menkıbe

“Resûlullah Selmân’ı güzel bir şekilde karşılayarak ona şöyle söyledi: ‘Ey Selmân! İlimimizin hazinesi, sırrımızın kaynağı, emrimizin ve yaşadığımızın toplanma yeri ve mü’minleri bizim terbiyemizle terbiye eden. Vallâhi sen, ilmimizle doldurulan kapısın, Te’vîl ve tenzîl ilmi, sırrın bâtını ve sırrın sırrı sende yerleşmiştir. Başlangıçta ve sonda, bâtında ve zâhirde, canlı ve ölü durumunda Allah seni mübârek kılsın.’”¹⁴⁶

2. Menkıbe

“Resûlullah söyle demiştir: “Selmân Ehl-i Beyt’tendir. Geçmiş ve gelecek ilime sahiptir. O, aranızda Lokman Hekim gibidir.”¹⁴⁷

3. Menkıbe

“Resûlullah Selmân ve Mikdâd’ı kardeş ilan etmişti. Bir gün Mikdâd Selmân’ın yanına geldi. Onu altında odun olmayan bir kazanı kaynatırken buldu. Bu duruma çok şaşırıp ve kazanın nasıl kaynadığını sordu. Selmân iki tane taşı kazanın altına attı ve taşlar alevler içerisinde yanmaya başladı. Selmân “Korkma” dedi ve şöyle söyledi:

“.....فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ”¹⁴⁸

(.....O hâlde, yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.)

Kazan köpürmeye başlayınca Selmân buna mâni olmasını istedi. Mikdâd nasıl yapacağını bilmediğini söyleyince Selmân elini kazana daldırdı ve kazanı karıştırdı.

Yemek pişince karınlarını doyurup Resulullâh’ın yanına gittiler. Mikdâd gördüğü hali Resulullâh’a anlattı. Resulullâh Selmân’a dedi ki: ‘Ey Selman Mikdâd’a karşı şefkatli davran ki Allah da sana şefkatli davransın.’”¹⁴⁹

4. Menkıbe

¹⁴⁶ el-Hasîbî, age., s. 3.

¹⁴⁷ el-Hasîbî, age., s. 4.

¹⁴⁸ Bakara, 2/24.

¹⁴⁹ el-Hasîbî, age., s. 5-6.

“Resûlullah Selmân’ı sahibinden satın aldıktan sonra hanımlarının hepsi evde toplandı ve onlara şöyle söyledi:

“Selmân benim bakan gözümdür. Onun terbiyesi size örnek olsun. Selmân’ı gördüğünüz başka kimselerle karşılaştırmayın. O peygamberliğimden 450 sene önce insanları Allah’ın dinine ve benim peygamberliğime davet ediyordu. Selmân’a hiçbir günah yazılmamıştır. Selmân, erkekler ve kadınlar hakkındaki soruları bilmez. O âkil baliğ olduktan sonra kendi avretini bile görmemiştir. Hiçbir zaman dünyaya meyletmemiştir. Erkeklerin ve kadınların sahip oldukları şeyler onda mevcut değildir. O Ali’nin kapısıdır. Ali’de benim kapımdır. Ben ise ilmin şehriyim. Onu böyle tanıyın.”¹⁵⁰

5. Menkıbe

“Selmân Hz. Peygamber vefât ettikten sonra Hz. Fâtıma’nın evine sıkça uğramaktaydı. Ona taziyelerini sunuyor ve onu tesellî ediyordu. Gece olunca Hz. Fâtıma Hasan ve Hüseyin’i de yanına alarak ensâr ve muhacirin yanına gidiyor, yönetimi ele geçiren kişilere karşı Müminlerin Emîrini desteklemeleri için onlara telkinde bulunuyordu. Her defasında söz vermelerine rağmen sabah bu sözlerini unutuyorlardı.

Ömer b. Hattâb bu durumu fark edince şöyle dedi: “Fâtıma’nın böyle davranmasının nedeni şu Fars kökenli Mecûsî’dir. Fitne çıkarmak için sürekli Fâtıma’nın evine girip çıkıyor. Ona haddini bildireceğim. Ömer yanındaki bir toplulukla Hz. Fâtıma’nın evinin önünde bekledi. Dışarı çıkınca da önüne geçip Selmân’a iğrenç iftiralar atarak onu azarladı. “Bir erkek ve bir kadın baş başa kaldığında ne yapar?” diye çıkıştı. Selmân Ömer’in sözlerine hiçbir cevap vermedi. Bu sırada bir rüzgar esti ve Selmân’ın giysilerini kaldırdı. Selmân’ın avret yeri açıldı ve orada bulunanların hepsi Selmân’ın erkek ya da kadınlara mahsus bir organı olmadığını gördüler. Bunun üzerine orada bulunan topluluk Ömer’e dönerek Selmân’a ve Fâtıma’ya attığı iftiraldan dolayı Allah’tan bağışlanma dilemesini söylediler.”¹⁵¹

6. Menkıbe

“Resûlullah şöyle söyledi: ‘İslam yeryüzünde kaybolursa mutlaka bir yuvada bulunur. O, gökyüzünün dizginlerine ulaşsa, onu ancak Farsın evlatları elde eder’”¹⁵²

7. Menkıbe

¹⁵⁰ el-Hasîbî, age., s. 6.

¹⁵¹ el-Hasîbî, age., s.7-8.

¹⁵² el-Hasîbî, age., s. 8.

“Hüseyin b. Hamdân silsile ile Câfer es-Sâdık’dan şu şekilde rivâyet etmiştir: Ey Kays! Sen benim gemimsin. Selmân’dan sonra devrinin imamlarının kapısıdır. Selmân, sen ve ikinizden sonra gelecek olanlar, kapılık makamında eşitsiniz.”¹⁵³

8. Menkıbe

“Müminlerin Emîri ve Hz. Hasan’ın yanında Sefîne’nin makamı, Resûlullah’ın ve Müminlerin Emîri’nin yanında Selmân’ın makamı gibidir. Sefîne, her ikisinin kapısıdır. Her ahit ve zamanda, her imamın bir kapısı olduğu kaçınılmazdır. Bu Hz. Adam devrinden Mehdî’nin zuhuruna kadar böyledir.”¹⁵⁴

9. Menkıbe

“Hüseyin b. Hamdân silsile ile Câfer es-Sâdık’dan şu şekilde rivâyet etmiştir: Reşîd el-Hecerî, hidâyet kapılarından, Allah’ın kapılarından biridir. O, insanlara toplantı ve güven yeri kılman, Allah’ın kutsal evinin direğidir. Bu insanlar Allah’ın marifetine ve peygamberlerin, resûllerin, imamların ve onların kapılarının marifetine inananlardır.”¹⁵⁵

10. Menkıbe

“Hüseyin b. Hamdân silsile ile Câfer es-Sâdık’dan şu şekilde rivâyet etmiştir: Ebû Hâlid el-Kâbulî, Allah’ın hücceti Ali Zeynelâbidîn ile birlikteydi. Yaşadığı zamanda Allah’ın kapısı idi. O çok sayıda şaşırtıcı olay ve mucize göstermiştir. Selmân, Sefîne ve Reşîd’in ilmi ona intikal etmiştir. Ebû Hâlid onun makamını doldurmuş ve onları hiçbir şey ile değişmemiştir. O; hidayet, reşat ve takvâdan başka birşeyi kucaklamamıştır. Onun kapılığında asla şüphe etmeyin.”¹⁵⁶

11. Menkıbe

“Hüseyin b. Hamdân silsile ile Câfer es-Sâdık’dan şu şekilde rivâyet etmiştir: Selmân, Sefîne, Reşîd, Ebû Hâlid, Yahya, Câbir ve Ebu’l-Hattab bizim kapılarımız ve hüccetlerimizdir. Onlara itaat eden bize itaat etmiş olur. Onlara karşı çıkan bize karşı çıkmış olur.”¹⁵⁷

12. Menkıbe

¹⁵³ el-Hasîbî, age., s. 13.

¹⁵⁴ el-Hasîbî, age., s. 13.

¹⁵⁵ el-Hasîbî, age., s. 16.

¹⁵⁶ el-Hasîbî, age., s. 20.

¹⁵⁷ el-Hasîbî, age., s. 39.

“Hüseyin b. Hamdân silsile ile Câfer es-Sâdık’dan şu şekilde rivâyet etmiştir: Allah nübüvveti Hz. Muhammed’e imâmeti ise Müminlerin Emîri’ne ve onun soyundan gelen on bir oğluna bahşetmiştir. Allah onları, yarattıklarının tamamı içindeki hücceti, emri ve yasağının uygulayıcıları, ilminin ve sırrının kaynağı olarak belirlemiştir. Allah on iki imam için on iki kapı tayin etmiştir. Her imamın bir kapısı vardır. Müminler imamın ilmine bu kapıdan girerler. Bir kapıyı inkâr eden, bir imamı inkâr etmiş olur. Allah, kapıyı inkâr eden kişinin, hiçbir amelini kabul etmez. On bir kapı zuhur edince on bir imam zuhur edecektir. On ikinci imamın gaybet göstermesiyle on ikinci kapı da gaybet gösterecektir. On birinci imam; oğlum Musa’nın oğlu, Ali’nin oğlu, Muhammed’in oğlu Ali’nin oğlu Hasan’dır. Onun kapısı Muhammed b. Nusayr’dır. Döneminde onu çok kişi kıskanacaktır. Kıskançlık onları kendisinden uzaklaştıracak ve hakkında şüphe etmelerine yol açacaktır. İşte onlar, bizden beridirler. Biz de onlardan beriyiz. Kaybedenler de onlardır.”¹⁵⁸

Bâblık makamından sonra beş “Eytâm” gelir. Bunlar Bâb’ın manevî çocukları olup Bâb tarafından yaratılmışlardır aynı zamanda beş büyük yıldız olduklarına inanılır. Vazifeleri şunlardır:

- 1- Mikdâd b. El-Esved: Tabiat olayları ve zelzeleden sorumludur.
- 2- Ebu Zerri'l-Ğîfârî: Yıldızların hareketinden sorumludur.
- 3- Abdullah b. Revâha: Canlıların hayatlarından sorumludur.
- 4- Osman b. Maz’um: Rızık ve hastalıklardan sorumludur.
- 5- Kanber b. Kadân ed-Devrî: Ruhların cesetlere gönderilmesinden sorumludur.¹⁵⁹

4.3. Bâblık Makamının Değerlendirilmesi

Hasîbî’nin kitabında hadis olarak naklettiği rivâyetleri kabul etmemiz mümkün değildir. Bu rivâyetler akla ve mantığa ters olmanın yanı sıra bizzat Kur’an-ı Kerîm ile de çelişmektedir. Kur’an’da birçok yerde ayetlerin apaçık olduğu belirtilmekte¹⁶⁰ ve gaybı bilmenin Allah’a mahsus olduğu vurgulanmaktadır.¹⁶¹

¹⁵⁸ el-Hasîbî, age., s. 61.

¹⁵⁹ Fığlalı, age., s.402.

¹⁶⁰ Nisa, 4/174, Mâide, 5/15, Yusuf, 12/1, Hicr 15/1, Hac, 22/16, Neml, 27/1, Şuarâ, 26/1, Kasas, 28/2, Yasin 69, Duhan 2-3.

Bâbların özellikleri olarak verilen bilgiler Şia'nın imâmet anlayışıyla paralellik arz etmektedir. Fakat Nusayrîlerin, Şia'nın imamlarına ilahlık atfetmeleri sonucu içi boşalan imâmet anlayışının yerine bâblık makamını getirdikleri anlaşılmaktadır.

Şia'nın, Selmân'ın 450 sene yaşaması, insanlara Hz. Muhammed (s.a.v.)'i müjdelemesi gibi rivâyetler, yine Nusayrîler ve Şîler'in Selmân'ın Müslüman oluşu ile ilgili naklettikleri rivâyetlerle çelişmektedir. Zaten Müslüman olan birisinin tekrardan İslam'la müşerref olması akla ve mantığa tersdir.

Selmân'ın erkek ve kadınlara ait olan organdan yoksun olduğu rivâyeti dayanaktan yoksun bir ifadedir. Çünkü Selmân evli ve dört çocuk sahibi bir sahabîdir.¹⁶² Câfer-i Sâdık'ın Şîlerce gulat kabul edilen bir fırkanın kurucusunu müjdeleyen bir rivâyeti nakletmesi mümkün gözükmemektedir. Rivâyetlerin kaynaktan yoksun olarak verilmesi ve hadis tenkidinden yoksun olmaları sağlıklı bir inceleme yapmamızı zorlaştırmaktadır.

¹⁶¹ Sebe, 34/48, Tevbe, 9/78, Yunus, 10/20, Hûd, 11/123, Nahl, 16/77, Neml, 27/65, Hücurât, 49/18.

¹⁶² Bkz. Hatiboğlu, agmd., 442.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN GÜNÜMÜZ NUSAYRÎ TOPLUMUNDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Nusayrîlik inancının ve Nusayrîlik'te Selmân-ı Fârisî'ye verilen değer in günümüz Nusayrî toplumuna nasıl yansıdığını Nusayrîlerle yaptığımız mülakatlarla tespit etmeye çalıştık.¹⁶³ Adana yöresinde Nusayrîlerin yoğun olarak yaşadığı Akkapı, Mıdık, Hadırlı, Kocavezir mahallerine, ayrıca Seyhan, Yüreğir, Sarıçam, İmamoğlu ilçelerinde yaşayan Nusayrî ailelere ve onları tanıyan kimselere ziyaretlerde bulduk ve bu kişilerle görüşmeler yaptık. Bu mülakatlardan elde ettiğimiz sonuçlara göre: Nusayrîlerin üç gruba ayrıldığını tesbit ettik.

Birinci grup Kelime-i Şehâdet getirmekte, Allah'ın tek olduğunu ve Hz. Peygamber'in Allah'ın resulü olduğunu kabul etmektedir. Kendilerini Müslüman ve fellah olarak isimlendirmektedirler. Onlar için Selmân-ı Fârisî ve Nusayrî kelimeleri bir anlam ifade etmemekte, Fellah kelimesini de nesep ifade eden bir kelime olarak kullanmaktadırlar. Uzun süre önce Nusayrî köylerinden göç ederek şehir merkezlerine yerleşen bu insanlar topluma bir nebze de olsa entegre olmuşlar, sünnî bir toplum içinde asimile olarak eski inanışlarından kopmuşlardır. Ancak eski inanışlarından kaynaklanan birtakım bilgileri kültürel değer gibi görmektedirler.¹⁶⁴ İslam dinine karşı büyük bir sevgi besleyen bu grup dinin emirlerini bilmekle beraber uygulama noktasında büyük bir gevşeklik göstermektedirler.

Adana/Kocavezir mahallesinde 10.08.2017 ve 18.08.2017 tarihleri arasında evlerine misafir olduğumuz kişiler içerisinde 5 vakit namaz kılan bir kişiye rastlamadık. Sorduğumuz sorulara “Düzenli olarak namaz kılmıyorum, Cuma namazlarına giderim ya da bayram namazlarına düzenli olarak giderim” şeklinde

¹⁶³Alevî kesimin temsilcilerinden, sol partilerin birinin de bir dönem milletvekilliği yapmış olan Eren Erdem'in *Selman-ı Pak* isimli kitabında Selmân'dan siyasi bir figür olarak bahsedilmiştir. Büyük bir devrimci, oligarşinin kâbusu, sömürü ve tasallutun karşısında iktidarın ve statükonun korktuğu bir isim olarak nitelendirilerek halk kahramanı edasıyla hayatı anlatılmıştır. Selmân hakkında verilen birtakım bilgiler için Sünnî kaynaklar referans gösterilmiş ancak ona yapılan yakıştırmalar kaynaktan yoksun olarak zikredilmiştir. Bu da Nusayrîlik harici diğer Alevî topluluklarında da Selmân-ı Fârisî'nin tanınan bir şahsiyet olduğunu bizlere göstermektedir. Daha geniş bilgi için bkz. Eren Erdem, *Selman-ı Pak* (İstanbul: Ulak Yayıncılık, 2017)

¹⁶⁴ Hz. Peygamberin ismini her duyduklarında ellerini kalplerine götürerek salavat getirdiklerini gözlemledik.

cevaplar aldık. Bu Müslüman olduğunu söyleyip ibadetler konusunda gevşeklik gösteren insanların tavrının aynısı olarak kabul edilebilir.

Yapmış olduğumuz mülakatlarda görmüş olduğumuz bir başka husus ta, büyük bir çoğunluğun Kur'an okumayı bilmemesi, içlerinde Kur'an okumayı bilen kimselere büyük bir saygı duyulması ve onların hoca olarak isimlendirilmesidir. Ayrıca içkiyi bol miktarda tükettiklerini, hatta boğma adını verdikleri bir çeşit içkiyi evlerinde yahut köylerinde îmal ettiklerini itiraf etmektedirler.

İkinci grup kendilerini Arap Alevîsi ya da Fellah olarak isimlendirmektedir. Bir kısmı Nusayrî kelimesini de kullanmaktadır. Selmân-ı Fârisî ismini bilenler bulunmakla birlikte, bu grup dini anlatma konusunda daha ketum bir tavır takınmış, bütün çabalarımıza rağmen bizi hocalarıyla görüştürmekten kaçınmışlardır. Bizde takındıkları tavır nedeniyle takiyye yaptıkları izlenimini uyandırmışlardır.

Bir arada yaşadıklarından dolayı kapalı bir toplum yapısına sahip olan bu grubun yaşadıkları bölgelerde cami nadiren görülmektedir.

Üçüncü grup tövbe edip Müslüman olmadan önce Nusayrî olduklarını ifade etmekte, Nusayrîlik hakkında da en çok bilgiye sahip olan grup özelliği taşımaktadır.

Genellikle şeyhlerine karşı geldikleri ve Nusayrîliği sorguladıklarından dolayı Nusayrî toplum tarafından dışlanan bu grup, kendi ifadelerine göre Nusayrîliğin açmazlarını fark edip İslam'ı araştırarak Müslüman oldukları için son derece bilinçli kişilerden oluşmaktadır.

5.1. Nusayrîler ve Selmân-ı Fârisî'nin Nusayrîlikteki Rolü Hakkında Bilgi Edinebilmek İçin Gerçekleştirilen Mülâkâtlar

Adana'da yaklaşık on beş kişiyle mülakat yaptık. Gerçekleştirdiğimiz mülakatlardan önemli olanları aşağıda verilmiştir:

1. Mülakat

Tarih: 24/01/2018

Saat: 16.00

Yer: Adana/İmamoğlu/Ayvalı Köyü

Kişi: Oktay Gülçin/Ayvalı köyü İmam Hatibi

Soru 1: Kendinizi tanıtabilir misiniz?

Adım Oktay Gülçin. Bitlis’liyim. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldum. Yaklaşık 7 yıldır Ayvalı köyünde İmamlık yapmaktayım.

Soru 2: Köyünüzü tanıtabilir misiniz?

İmamoğlu’na bağlı Ayvalı köyünde görev yapmaktayım. Eskiden çokça ayva bahçeleri bulunduğu için köye Ayvalı ismi verilmiş. Köyümüz sakinleri de Arap Alevîlerinden oluşmakta. Eğitim taşınmalı sistem olarak devam etmekte, ayrıca günde 3 sefer belediye otobüs seferleri ve özel araçlarla ulaşım sağlanmakta. Köy 140 haneden oluşuyor. Ancak insanların şehir merkezinde de evleri bulunuyor ve bir kısmı hafta sonları ve ya tatillerde köye uğramaktalar.

Soru 3: Cami cemaatiniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Camimizin düzenli bir cemaati yok. Yolunu kaybeden birisi denk gelirse, ancak o zaman veyahut hafta sonları Sadık abi (Sadık Kozan) gelirse öyle cemaatimiz oluyor. Zaten caminin yapılmasına vesile olan da o.

Soru 4: İnsanların size yaklaşımları nasıl?

İnsanî yönleri çok güzel, yardımsever ve misafirperver insanlar. Ancak inançlarını gizliyorlar. Sorduğum zaman “Elhamdülillah Müslümanız” diyorlar, fakat dînî sorumlulukları yapma konusunda büyük sıkıntı var. İlk geldiğim zaman bana karşıda mesafeliydiler. Yavaş yavaş bunu atlattık. Cenazeleri olduğu zaman Akkapı tarafından hoca getiriyorlar. Başlarda beni aralarına pek almıyorlardı, ama şimdi “Şu şekilde yıkarsak daha güzel olur, şunu da yapalım” gibi yönlendirmelerle yardımcı oluyorum. Onlar da itiraz etmiyorlar. Cenaze yıkama şekilleri filan bizden farklı değil zaten, bazen eksik kalan şeyler oluyor, eksik kalan şeyleri de birlikte tamamlıyoruz. Gelen hocalara para da veriyorlar. Mesela geçenlerde bir cenazemiz vardı, gelen hocaya 1000 lira para verdiler.

Soru 5: Bizden yani Ehl-i Sünnet ’den farklı olarak ne tür ibadetleri mevcut?

Bana pek bahsetmiyorlar, ancak kendi aralarında ayrı bir namaz kıldıklarını duydum. Geçenlerde cenaze namazımızı kıldıktan sonra, bana köyümüzdeki bir teyzemiz bahsetti. Erkeklerin ayrı bir yere giderek başka bir cenaze namazı daha kıldıklarını duyduğunu söyledi. Kendisine de kocası bahsetmiş, fakat kadınlara pek bir şey anlatmıyorlar. Zannederseniz kadınların dînî pek bir sorumlulukları yok. Bunun dışında mesela kocası vefât eden bir teyzemizi ziyârete gittiğim zaman, bana eve bir arı girdiğini, sabahtan beri onu takip ettiğini ama zarar vermediğinden bahsetti. Nedenini sorduğum zaman ölen kocasının ziyarete gelmiş olabileceğini, o yüzden hiç ellemediğini anlattı. Bu şekilde yani.

Soru 6: Kendilerini nasıl tanımlıyorlar?

Kendilerini Alevî olarak tanımlıyorlar. Bir diğer adları Fellah, ancak “Arap Uşağı” ifadesinden son derece rahatsız oluyorlar. Köydeki bir abimiz eskiden Osmanlı Devleti’nin kendilerini verimli topraklara yerleştirdiğini, çiftçilikle uğraştıkları için fellah olarak isimlendirildiklerinden bahsetti. İngilizler ve Fransızların 1. Dünya Savaşından sonra geldiklerinde, yanlarında Araplardan oluşan hizmetçi uşaklar getirdiklerini ve gelen kimselerin de Çukurova bölgesinde ırgat olarak çalıştırıldıklarını ve bu kimselere Arap Uşağı dendiğini, ancak zamanla bu Fellah ve Arap Uşağı isimlendirmelerinin birbirleri yerine kullanılmaya başlandığını anlattı.

2. Mülakat

Tarih: 01/25/2018

Saat: 14.00

Yer: Adana/Sarıçam

Kişi: Sadık Kozan. Önceden Nusayrî iken, bazı meselerde mezhep mensuplarıyla fikir ayrılığına düşerek Nusayrîlikten kopan ve kendi tabiriyle îmân eden bir kişi. Nusayrî olan arkadaşlarını da iknâ etmeye çalışıyor.

Soru 1: Kendinizi tanıtabilir misiniz?

Adım Sadık Kozan, Adanalıyım. Mobilyacılık işiyle uğraşıyorum görüyorsunuz. Bende Nusayrîliğe mensup olarak yetiştim, Allah’a şükürler olsun,

iman etmek bize nasip oldu. Şu an diğer kardeşlerimizin de iman etmesi için çalışıyoruz.

Soru 2: Çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Çok uğraştık, çok çaba gösterdik, sonunda bu kitabı çıkardık. (Kur'an Işığında Hak ve Bâtıl isimli kitap)¹⁶⁵ Ben bu kitabı çıkarmak için çok uğraştım. İstanbul'a gittim. Yayınevleriyle görüştim. Bize maddi anlamda destek olanlar oldu. Allah razı olsun. Camimizi yaptık. (Ayvalı köyü cami) Şimdi insanlar yavaş yavaş dine ısınmaya başladılar.

Soru 3: Nusayrîlik'te Selmân-ı Fârisî'nin önemi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Bu konular uzun uzun konuşulacak konular, ancak şu an mümkün değil. Ben sizi birisine yönlendireceğim. O sizin bütün sorularınıza cevap verecek.(Mahmut Aliç'in numarasını ve adresini verdi ve oraya yönlendirdi.)

Soru 4: Son olarak bize verebileceğiniz bir tavsiye var mı?

Bu topluluk çok hakir görülmüş, çok dışlanmış bir topluluk. Ne olur siz de dışlamayın. Bunları kazanmamız lazım. Bütün çabamız bunun için. Her zaman çay içmeye beklerim. Allah sizden razı olsun.

3. Mülakat

Tarih: 01/26/2018

Saat: 10.00

Yer: Adana/Seyhan

Kişi: Mahmut Aliç. Sadık Kozan'ın yakın arkadaşı. Nusayrî mezhebindeki bazı uygulamaları eleştirdikleri için dışlanmışlar. Onlar da bu mezhebin sapık bir fırka olduğunu insanlara anlatmaya karar vermişler. Mahmut Aliç, sosyal yönü kuvvetli bir insan. Diğer arkadaşlarına da bir anlamda önderlik ediyor. Dini bilgisi ve Nusayrîlik hakkındaki bilgisi arkadaşlarına göre daha iyi düzeyde. Söylediği şeylere hep

¹⁶⁵ Bu kitabın tanıtımı konu sonunda yapılacaktır.

Kur'an'dan ve hadislerden deliller getirmesi dikkat çekici. Hattâ Nusayrîliğin yanlışlarını ortaya koyma amacıyla yazılmış “*Kur'an Işığında Hak ve Bâtıl*” kitabının yazarları arasında yer alıyor.

Soru 1: Kendinizi tanıtabilir misiniz?

İsmim Mahmut Alıç. Adana ili Yumurtalık ilçesinde doğdum. Seyyar satıcılık yaparak geçimimi sağlıyordum. Şimdi ise emekliyim.

Soru 2: Nusayrîlik nasıl ortaya çıktı?

Nusayrîliğin başlangıcı Ali ve Muaviye taraftarları arasında meydana gelen hadiselerle dayanmaktadır. 2 grup arasında yapılan savaşlarda maalesef 80000 sahâbe hayatını kaybetti ve Ali taraftarları kaçmak zorunda kaldılar. Bir kısmı toplumdan tamamen kendini soyutladı, bunun sonucunda da cahil bir kesim türedi. Cahil insanlar hoca oldular ve toplumu da cahilleştirdiler. Bid'atler arttı ve Peygamberin vefâtından tam 254 sene sonra Muhammed b. Nusayr ortaya çıktı. Bu sayede kendisine rahatlıkla taraftar bulabildi ve Nusayrîlik böyle bir ortamda ortaya çıktı.

Soru 3: Nusayrî inancını anlatabilir misiniz?

Nusayrî inancı başlangıçta bu kadar bid'at barındırmıyordu. Bid'atlerin çoğu Cenbelani¹⁶⁶ tarikatından sonra ortaya çıktı. Kelime-i Şehâdetin benzeri Nusayrîlerde de vardır. Nusayrîler “Şuaybî dininden Hasibî mezhebinden Cendebîn reyinden ve Meymun fikhından olduğuma şehâdet ederim” derler. Allah'ın dünyaya Habil, Şid, Yusuf, Yuşa, Asaf, Şemun el-Safa ve Ali b. Ebi Talib şeklinde 7 kere geldiğini söylerler. Nusayrîler insandan peygamberi kabul etmezler. Rabbimiz Yasin Suresinin ikinci sayfasında ne diyor.

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾¹⁶⁷

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾¹⁶⁸

Rabbim bir şehir halkına, orada yaşayan topluluğa 2 tane elçi gönderdim diyor. O iki elçiyi de yalanladılar. Biz üçüncü bir elçiyle destekledik. Yani üç kişi oldular.

¹⁶⁶ Nusayrî âlimlerinden Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed el-Cenân el-Cümbülânî tarafından kurulan tasavvufî boyutlu bir tarikat. Daha geniş bilgi için bkz. İlyas Üzümlü, age., c. 33, s. 271.

¹⁶⁷ Yasin, 36/13.

¹⁶⁸ Yasin, 36/14.

قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾¹⁶⁹

Biz Allah'tan size gelmiş elçileriz dediler. Kâfirler ne dediler biliyor musunuz? Sizin bizden hiç farkınız yok ki, aynı bizim gibi insansınız beşersiniz. Rahman böyle bir şey indirmedi siz yalancılarsınız dediler.

قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾¹⁷⁰

Dediler ki: Rabbimiz bilir, biz muhakkak ki, size gönderilmiş elçileriz.

Vurgulamak istediğim şu: Her dönemde kâfirler yani peygamberlere karşı gelenler, gelen elçileri kendileri gibi bir insan oldukları için kabullenmiyorlardı. Benim bunları anlatma sebebim, bu topluluk yani Nusayrîlerde insandan olan bir peygamberi kabul etmiyorlar.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٤﴾¹⁷¹

“Onların iman etmelerine engel olan nedir?” diyor Allah. Dediler ki: “Allah bulup bulup bizim gibi bir beşer mi gönderdi.”

قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَرْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًَا رَسُولًا ﴿٩٥﴾¹⁷²

Rabbim de cevap veriyor o kâfirlere: “Eğer yeryüzünde uslu uslu yürüyen melekler olsaydı, biz onlara göklerden melekler indirirdik. Ama siz insansınız. Sizin gelen elçiyi de örnek almanız gerekmez mi? Melek olsaydınız aynı melekler gibi verilen görevleri yapardınız, ama melek değilsiniz. Melek olmadığınız için Allah melek göndermedi. Meleğin yağacağı işi yapacak güçte değilsiniz. Nasıl uyacaksınız o meleklerle. Ama peygamber sizin gibi bir insan olduğu için, önce o yapıyor. Arkasından da siz ona uyuyorsunuz. O yüzden peygamberimiz namaz kıldı ve şöyle buyurdu:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي¹⁷³

“Beni nasıl namaz kılıyorken gördüyseniz siz de öylece namaz kılınız.”

¹⁶⁹ Yasin, 36/15.

¹⁷⁰ Yasin, 36/16.

¹⁷¹ İsrâ, 15/94.

¹⁷² İsrâ, 15/95.

¹⁷³ Buhârî, Ezan, 18

Bizim melekler gibi yapacak gücümüz yok ki, melekler uçuyor, bir kanadıyla bir sürü kişiyi öldürebiliyor. Onları taklit etmek mümkün değil.

İşte bizim bu toplum akıllarını hocalara ipotek etmişler, hiç araştırmıyorlar. Kur'an'ın bizim yol haritamız olduğunun farkında değiller, çünkü okumuyorlar. Ve şöyle diyorlar: “Biz istediğimiz kadar okusak, allame-i cihan olsak da, biz hoca olamayız. İnsanlara vaaz etmeyeceğiz. Sadece şeyhin ağzından çıkanla amel edeceğiz. Onun ağzından çıkanı kanun kabul edeceğiz. Şeyh de “Ben okusam da okumasam da hocayım” deyip o da okumuyor o da bir şey öğrenmiyor. Kafasından dayanaksız hükümler veriyor. Şeyhler insanları sömürüyor. Zekâtın tamamı onların hakkı,

ayeti var ya, onlar da kendi uydurdıkları ¹⁷⁴(۴۳) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ namazı kıyorlar, avamla beraber. Sonra avam ne yemek yapıldı ise alıp gider. Kendi aralarında ikinci bir namaz daha kılarlar. Buna da zekât namazı derler. Artık kişinin zenginliğine göre, cömertliğine göre, şeyhin kalitesine göre zekât ayarlanır. Mesela şeyh kaliteliyse ona çıkartır 1000 lira, ondan bir derece düşük olan şeyhe 750, daha altta olana 500. Bu miktar 50 ye kadar düşmekte ve orda bulunan bütün şeyhlere para dağıtılır. Mesela bayram yaparlar. Belki onların 100-200-300 tane bayramları olur. Bir de hasni dedikleri bayramdan daha küçük olan vardır. Onun zekâtı daha az olur. Bayramın zekâtı daha fazla olur. Fakat Gadir-i Hum bayramı var ya, onu yapan kişi zengin olur. Onu da şeyhler yapar, avam tabakasına vermezler. Çünkü onda çok rant var. Kimisi danasını getirir, kimisi koyununu. Şeyh de kimisini keser yedirir, kimisini de satar. Adana'da bir şeyhin vefâtında, baktılar ki bu adamın gayrimenkulü bilmem kaç tarla, 100-200-300 dönüm bahçe, bir de dört beş milyon para var hesabında. Yani düşün bu adam hep zekâttan bunları elde etti. Bu dediğim 5-10 sene önce, yani bu şekilde halkı sömürüyorlar. Şeyhler de câhil insanlar, hiçbir şey bilmiyorlar. Bir insan ne kadar uğraşsa da, şeyh olamaz. Şeyhlik sâdece şeyhin oğlunun hakkı. Tıpkı Yahûdîler'de olduğu gibi. Bir insan ben Yahûdî olmak istiyorum dese de olamaz. Babasının Yahûdî olması gerekir. Nusayrî birisi de ne kadar şeyh olmak istese, allâmeyi cihan olsa da şeyh olamaz. Ben ne kadar okusam, o ve onun bütün soyuna ders verecek seviyeye gelsem de şeyh olamam. Neden? Çünkü babam şeyh değil. Ben de yapmış olduğum araştırmalarımda baktım ki, Hristiyanlıktan da alıntılar var, Yahûdîlikten de alıntılar var. Bu dinde kadınlara değer verilmez. Kılınan namazlardan

¹⁷⁴ Bakara, 2/43.

kadınlara bahsetmek yasaktır, haramdır. Yahûdîlerde de kadınlara değer verilmez. Onlar da kadınlara böyle muamele yapıyorlardı. Mabede yaklaştırılmazlar. Hz. Meryem aralarında bir peygamber olmasına rağmen, Mescid-i Aksa'ya zor kabul ettirildi. Diğer kadınlar mabedin dış duvarına bile yaklaşamazlar. Rabbim ne diyor Kur'an-ı Kerim'de:

مَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا (١٢٤) ¹⁷⁵

“Kim erkek ve kadından iman ederek salih amel işlerse o cennete girecektir ve hiçbir zulme uğramayacaktır.”

Bu ayet Nusayrîleri açıkça yalanlıyor.

Yani bu Nusayrîler birçok şeyi yapmazlar. Ezan haktır. Ezan okumuyorlar. Namaz haktır, namaz kılmıyorlar. Oruç haktır oruç tutmuyorlar. Zekât haktır, zekât vermiyorlar. Hac etmek haktır. Hacca gitmiyorlar. Daha bunun gibi birçok var.

Soru 4: Nusayrîlikten nasıl ayrıldınız?

Ben daha çocuktum. Yaşım şu an 76. Yani 15-16 yaşlarında iken, bizde bir din reformu yaptık, biz onlara başkaldırdık. Bize öyle bir ambargo uygulandı ki, ben o zaman köydeydim, artık bizim ölüm fermanımız verildi. Kız verilmemek üzere kararlaştırıldı. Herkes çocuğuna emir verdi, bunlarla konuşulmayacak. Baktım bir gün bir şeyh, bir dükkanın önünde. Etrafında insanlar toplanmış. Şeyh konuşunca sanki vahiy iniyor, sonra millet canla başla şeyhi dinliyor. Ben de o topluluğa yaklaştım, baktım ne diyor. “Kadın şeytandır” diyor, kadın necistir, kadın cennete giremez, kadın şöyledir, kadın böyledir, kadını çok kötü gösteriyor. Bende bunları duyuyorum. O aynı zamanda bana bu bâtil dini öğreten kişidir. Uzun da bir sakalı var. Yani baban çağırrsa, o da çağırrsa, önce onun dediğini yapacaksın. O dini bana öğreten oydu. Bunun bir dediği iki edilmez. İtiraz etmek de suçtur. Yani ben bu adamın konuşmalarını dinledim, Kur'an'la kıyas yaptım, yanlış. Ne dedim biliyor musun? Dedim “Allah'tan kork be!” Yani ona itiraz etmek intihardır yani. “Allah'tan kork! Eğer kadın şeytansa seni doğuran kadın değil mi? Eğer kadın şeytansa senin hanımın şeytan mı? Eğer kadın şeytansa kızın da şeytan mıdır? Eğer dediğin gibiyse sen şeytanın oğlusun, şeytanın kocasısın, şeytanın babasısın.” Ben bunu dedikten sonra üstüme yürüdü

¹⁷⁵ Nisa, 4/124.

millet. Araya girdiler de, ben dayaktan kurtuldum. Ya ama, şimdi Hz Meryem bir kadın değil mi? Allah diyor ki Hz Meryem'e:

يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾¹⁷⁶

“Ey Meryem! Rabbine itaatkâr ol, secde et ve rükû edenlerle beraber ol”

Aynı bu âyeti okudum orda, Allah'tan kork! Hz. Meryem kadın değil mi? Nasıl “Kadın şeytandır” dersin? Ne dedi biliyor musun? “Kadının girdiği cennete ben pislerim” dedi. Ağır bir kelime, şimdi cehenneme gitti zaten, öldü. Demek istiyorum ki biz bunlarla mücâdeleyi çok yaptık. Hala daha yapmaya devam ediyoruz.

Soru 5: Mücâdele konusunu biraz açmanız mümkün mü?

Yaptığımız mücâdeleler bu kitabı yazmamıza vesile oldu. (*Kur'an Işığında Hak ve Bâtil* isimli kitap, sadece elden dağıtılıyor satışı yok.) Adana'nın kodamanları beni de Vedat Kahyalar'ı da yanlarına çağırdılar. Onlarla üç dört saat oturum yaptık, birbirimize girdik. Hep kendi bilginlerini getirmişlerdi. Ama Kur'an karşısında hepsi iflas etti Allah'a şükür. “Sizin bu kitapta böyle sataşma var” dediler. Dedim “Yok. Çok sataşma vardı hepsini eledim yani. Sataşmaların hepsini çıkardım.” Şimdi siz buna bakarken hocam sadece okumak değil, burada her birisi bir sorunun karşısında yapılmıştır. Şimdi sizler de bunu okurken bunları düşünerek okumanız lazım. İçindekiler diye yazdığımız bölüm, her birisi bir inançlarının cevabıdır. Bunu öyle okuyacaksınız. Mesela Allah'ın indirdiği âyetleri insanlardan gizlemek haramdır ve bunu yapanlara Kur'an'da lanet edilmiştir. (İçindekiler bölümünden bir başlık okuyor) Ne demek bu? Bunların dinleri gizli, kadınlardan da gizli, her taraftan gizli. Eğer bu gizlenecekse Allah peygamberleri niye gönderdi? Gizlemek için mi gönderdi? Hâlbuki Allah peygamberimiz aleyhisselama diyor ki:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾¹⁷⁷

“Rabbinden sana indirilene tebliğ et, eğer bu dediğimi yapmazsan sen risalet görevini yapmamış olursun ve sen bu risalet görevini yaparken, insanlardan sana kötülük yapacaklarından korkarsan bil ki Allah seni insanların kötülüklerinden koruyacaktır.”

¹⁷⁶ Ali İmran, 3/43.

¹⁷⁷ Maide, 5/67.

Demek ki peygamberlerin görevi, bu dini gizlemek değil, yaymaktır. E siz niye gizliyorsunuz? Gizli bir şey neden yapılır? Senin bütün foyaların meydana çıkacak, yani senin bir açığın var. Yani bir dayanağın yok. Ben bir şey konuşacağım zaman dayanağım olmalıdır. Onun için ben ne konuşursam Kur'an'dan konuşmayı severim. Benim belgem Kur'an olmalıdır. Yani şimdi hocam bunu bu şekilde okuyacaksınız. Yani gizlemek haramdır ve Allah gizleyenlere lanet etmiştir, bunlar da gizliyorlar.

Köyden geleli 50 seneyi geçti, 51-52 sene oldu. O zamandan beri ben bu çalışmayı yapıyorum. Gençleri topluyorum anlatıyorum, ondan sonra Sadık iman etti, (Sadık Kozan) onunla beraber olduk. Sonra Vedat Kahyalar arkadaşımız iman etti onunla beraber olduk. Fakat ekseri biz burada şunu yapmaya çalıştık. Allah'a hamd olsun bu Adana'da, bizim bu Arap toplumunda belki 4-5 bin kişi iman etti. İman edenler de öyle mirasçı Müslümanlar gibi değil, araştırarak iman edenler olmuştur. Elhamdulillah, baya bilgili kardeşlerimiz de vardır. Yani biz bu çalışmalarını filan yaparken, tehditleri çok aldık. Yani şimdi biz iman edenlerin sayısı çok oldukça, onların taşkınlıkları sönmeye başladı. Yavaş yavaş onlarda zayıflama var. Eskisi gibi şeyh yetişmiyor. Sayıları azaldı. Nusayrilerde din namına bişey kalmadı. Kime sorsan sıfır, bir şey bilmiyor. Dinin kaynağı nedir bilmezler. Sadece bu yolda gidiyorlar körü körüne. Yani bir insan gelsin, "Ben ilahım" desin, onu ilâh olarak kabul ediyorlar. Mesela bizim köyde var Mehmet Güven adında bir adam, misyonerdir. Yani bu adam baya bir para harcayınca, dediler ki; "Bu adam bulunmaz bir şey" Köy ikiye ayrıldı. 5000 nüfuslu köy ikiye ayrıldı. Kimi onun tarafı, kimisi onun aleyhinde oldu. Bu adam sanırsam Yahova şahitlerinden birisidir, ama yahova hakkında bir şey söylemiyor. Sadece Alevîliğin kutsal bir inanç sistemi olduğunu iddia eden birisi ve o da baya onlara yemekler yapıyor, danalar kesiyor, yediyor içiriyor. Millet de artık "Bu adam hepsini Allah için yapıyor" diyor. Orada bir ibadethane yapmış, ama ibadethane değil. Sadece şirk koşulluyor orada. Hatta ben gittim oraya, geçenlerde yiğenim ölmüştü. O da Mehmet Güveni putlaştırınlardandı. Ben onların cenaze namazını kılmam, yeğenim de olsa o yüzden ben bir gün sonra gittim. Baktım oradaki insanlar toplanmış o puthanede. Sonra aklıma geldi, sevgili peygamberimiz (s.a.v.) Kâbe'de putların arasında namaz kılıyordu. Dedim, ben burada tebliğ yapayım. Baktım insanlar toplanmışlar. Ben de Euzu Besmele çektim ve Kur'an okudum. Kur'an'ın sadece okunmak için gelen bir kitap olmadığını bu Kur'an'ın bir yol haritası olduğunu, kurtuluşun ancak bunda olacağını, okuduğum ayetlerin yorumlarını, açıklamalarını,

verdiği mesajları anlattım, Elhamdülillah güzel bir mesaj verdim. Hiç itiraz eden olmadı. Arabaya bindik tekrar geri döndük. Hiç durmadım. Ben o köye gittiğim zaman sanki İsrâil'e gitmişim gibi oluyorum. Tamamen kopmuşuz birbirimizle. Ama ben buna rağmen yine de tebliğimi yaptım.

Soru 6: Nusayrî inancında Selmân-ı Fârisî'nin yeri nedir?

Aslına bakacak olursanız hiçbir önemi yoktur. Zannımca Caferîlerden almışlar. Abarta abarta böyle olmuş. Biliyorsunuz Selmân-ı Fârisî ateşe tapan bir toplulukta İran'da, ailesi ateşe tapıyor yani, sonra bir arayışa giriyor ve önce Hristiyan sonra Müslüman oluyor.

سَلْمَانُ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ

Hadisi var ya, "Selman bizdendir, ehli beyttendir" diye en büyük nedeni bu. Çünkü bu topluluk, ehli-i beyte çok önem verir. Ancak "Ehl-i beyt kimdir?" diye soracak olursan Ali, Hasan, Hüseyin, Fatma, yani Fatır derler Fatma'ya. Kadınlara değer verilmez ya, o yüzden böyle derler ve bunların nesilleridir. Ee başka yok mu? Peygamberin başka çocukları var, peygamberin hanımları var. Ama sâdece bunları kabul ederler. Bu saydıklarımın da Selmân-ı Fârisî gelir. Böyledir yani, Selmân-ı Fârisî'nin önemi buradan gelir, sadece abartmadan ibarettir. Hakkında birçok hadis uydurmuşlar. Ben bi hadise bakarım Kur'an'la çelişiyor mu? Eğer çelişmiyorsa kabul ederim. Çelişiyorsa ne reddederim ne de kabul ederim. Selmân-ı Fârisî hakkında da çok hadis uydurmuşlar yani bu kadar önemli hale gelmesinin sebebi bu uydurulan hadislerdir.

4. Mülakat

Tarih: 01/27/2018

Saat: 17.32

Yer: Adana/Yüreğir

Kişi: Süleyman Ayas. Süleyman Ayas da yukarıda adı geçen Mahmut Alıç'ın arkadaşı. Nusayrî toplumunu iyi tanıyan, fırkanın eleştirilecek yanlarını iyi tesbit eden ve bu fırka mensuplarını, konuşarak, kitap yazarak, kendi ifadesiyle asıl dine döndürmeye çalışan bir kişi.

Soru 1: Kendinizi tanıtabilir misiniz?

İsmim Süleyman Ayas. Adanalıyım. Börekçilik işiyle uğraşıyorum. 1994 yılında Nusayrî dinini terk ettim. Müslüman oldum.

Soru 2: Nusayrîlik hakkında bilgi verebilir misiniz?

Biz daha çocukken, âile dışarisından birisi, din amcası olarak seçilir ve bize Nusayrî öğretileri öğretmeye başlar. On altı bâtın sûrede geçen mana, isim, bâb inancı “ayn”, “mim”, “sin” üçlemesi ile şifrelenen öğretiler, bizim temel inanç esasını teşkil etmektedir. Bize yüzeysel olarak;

Ayn harfinin Emirül Mü'minin Ali b. Ebu Talip,

Mim harfinin Hazreti Muhammed,

Sin harfinin Selmân-ı Fârisî'yi temsil ettiği öğretilmiştir. Aynı zamanda “ayn” harfi mana, “mim” harfi isim (Hicap), ve “sin” harfi bâb inancını temsil eder. Mana Allah olan kişileri, mim olan kişiler peygamberleri, bâb olan kişiler ise Cebrâil'i temsil eder. Ayn, mim, sin üçlemesini bilen kişilerin mezhebin sırlarına vâkıf olduğu kabul edilir.

Allah yeryüzüne yedi defa; Hz Muhammed döneminde Ali b. Ebu Talip olarak, Hz Âdem döneminde Habil olarak, o ölünce Şit olarak, Hz. Yakup zamanında Yusuf olarak, Hz. Musa zamanında Yuşa b. Nun olarak, Hz. İsa zamanında Şem'un es-Safa olarak, Hz. Süleyman zamanında Asaf b. Berhiya kılığında gelmiştir. Hepsi aynı kişilerdir. Sadece zamana göre şekil değiştirmişlerdir ve bu bizim birinci inanç esasını teşkil eder.

Bütün peygamber ve eşlerinin aslında aynı kişiler oldukları, yani Hz. Âdem'in Hz. Muhammed ile Hz. Havva'nın ise Hz. Hatice ile aynı kişiler oldukları inancı vardır. Farklı zamanlarda toplam yetmiş değişik şekilde görülmüşlerdir. Ehl-i Beyt İmamları ve daha birçok kişi aslında tek kişinin farklı dönemlerdeki tezâhürleridir. Bu da bizim ikinci inanç esasını teşkil eder.

Selmân-ı Fârisî'nin hem “selsel” ve “selsebil” olduğu, hem Cebrâil, hem de 5 yetimin yaratıcısı olduğu hem de Selmân-ı Fârisî'nin İslam'dan önce Yail b

Fatin(Erdeşir), Ham, Dan, Abdullah, Ruzbah b. Merzaban suretlerinde görüldüğüne, İslam'dan sonra ise Harun Reşit, lakabı “kenker” olan Ebi Halid Abdullah b. Galib el Kabiliy, Yahya b. Ümmüttavilü Essemali, Cabir b. Yezidül Ceafi, Muhammed b Mufaddıl, Amr b. Ferat, Ebu Şuayb Muhammed b. Nusayr suretlerinde görüldüğüne inanmak üçüncü inanç esasını teşkil eder.

Peygamberlerin beşer olmadıklarına, hem nur hem de yaratıcı olduklarına ve Hz. Muhammed'in kendi soyundan zuhûr ettiğine inanmak dördüncü inanç esasını teşkil eder.

Hz. Muhammed'in ruhu hayatta kalan tek çocuğu Hz. Fatıma'ya geçmiş, ancak Nusayrîlikte kadın düşmanlığı had safhada olduğu için, “Fatır” olarak isimlendirilmiştir. Hz Ali ile altı ay evli kalmış, daha fazlasından bahsetmek bile istemiyorum. Kadınlar şeytan ilan edilmiş ve on altı gizli sûrenin ve dînî öğretilerin kadınlara öğretilmesini bırakın, bahsedilmesi bile yasaktır.

Bu dinin fellahlara ait özel bir inanç olduğu, ayrıca sır ve gizli olduğu inancı vardır. Maalesef Allah ve Peygamberlere çok büyük iftirâlar atmışlardır.

Dînin temeli olan şehâdeti değiştirmişler, “Din olarak Şuaybî Dini, mezhep olarak Hasîbî Mezhebi, tarikat olarak Cenbelani Tarikatı, görüş olarak Cendebin görüşü ve Fıkıh olarak Meymun'un fikhî” şeklinde kendilerine göre bir şehâdet oluşturmuşlardır.

“Tibrey” denilen lânetleme duası vardır. Bu duâda önüne gelene lanet edilir. Cennetle müjdelenmiş sahâbenin bir kısmına ve Hz. Ali'nin soyundan gelen birçok evliyâya lanet edilir. Her kim Hz. Ali yedi, içti, evlendi, çocuğu oldu derse hepsine lanet edilmesi şart koşulmuştur. İlginç olan ise Hz. Ali'yi mescitte namaz kılarken şehit eden Abdurrahman b. Mülcem, Hz. Ali'yi gözle görülen bu nasût âlemden, yani sûretten kurtarmış ve lahut, yani bâtın âleme, ilâhî âleme döndürmüş diye ses çıkarılmaz ve lanetleme duasında kendisine yer verilmez.

Zâhir-Bâtın kılıfı altında namaz yorumlanır ve beş vakit namazın kılınmasına gerek olmadığı, 5 vakit namazın Ali, Fatıma(Fatır), Hasan, Hüseyin, Muhsin olarak bilinmesinin yeterli olduğuna, orucun bize ait olmadığına, ziyâretlere gidilirse hacca gerek olmadığına, zekâtın sadece şeyhlere verilmesi gerektiğine inanılır.

Maalesef Kur'an tamamen ikinci plana atılmakta ve on altı sure ile birlikte diğer kitaplar ön plana çıkarılmaktadır. Hamdan el-Hasîbî ve Ebu Sâid'in kendi yazdıkları kitaplarda bu öğretilerin tamamı Kur'an'a dayandırılmaya çalışılmış, daha sonrakiler ise, sadece bu kitaplarda yazanları kabul etmişler ve körü körüne inanmışlardır.

Hasîbî Kur'an'ı ezbere bilmeyeni tarîkate almıyordu, fakat daha sonra Ebu Saîd bunu yumuşatmış, sadece bir cüz bileni tarîkate kabul etmiştir. Daha sonra gelenler ise, bu şartı da ortadan kaldırmış ve önüne geleni tarîkate kabul etmişlerdir. Bu şekilde Kur'an saf dışı kalmıştır.

Soru 2: Kur'an-ı Kerîm hakkındaki görüşlerinden bahsedebilir misiniz?

Üç tane görüşten bahsetmek mümkündür.

Birinci grup, "Kur'an ne değiştirilmiş ne de eksiltilmiştir. Kur'an'ın hem zâhir hem de bâtın anlamları vardır. Biz bâtına göre amel ediyoruz. Kur'an'ın bâtını da on altı sureden oluşmaktadır" derler. Çoğunluk bu görüştedir. Asıl olanın Kur'an'ın bâtın manası olduğunu iddiâ ederek, maalesef halkımızı da buna inandırmışlardır. Bir kişiye "asıl olan bâtındır, zâhire gerek yoktur" şeklinde bir inanç öğretirseniz bu kişinin Kur'an'a yönelmesi mümkün değildir.

İkinci grup "Kur'an değiştirilmemiştir fakat eksiltilmiştir. Eksik olan kısım da bizim öğrendiğimiz 16 suredir." der. Sadece bu on altı bâtın sureye inanmanın yeterli olacağını iddiâ ederek diğer âyetleri bilmenin gereksiz olduğu savunurlar. Bu şekilde insanları Kur'an'dan uzaklaştırdılar.

Üçüncü grup "Kur'an hem değiştirilmiş hem de eksiltilmiştir. Bu yüzden Kur'an'a inanmak gereksizdir. On altı bâtın sure bize yeter de artar" der. Değiştirilen ve eksiltelen bir şeyin peşinden gitmenin anlamsız olacağını savunurlar ve Kur'an'ı saf dışı bırakırlar.

Özetle bir kişiyi Kur'an'dan uzaklaştırmak için

- 1- Kur'an'ın değiştirildiği kabul ettirilir.
- 2- Kur'an'ın eksiltildiği kabul ettirilir.
- 3- Kur'an'ın asıl manaları değiştirilerek başka manalar verilir.

Bu üç şey yapıldığı zaman insanların ebetteki Kur'an'a karşı bir istekleri kalmaz ve bâtinî inanç sistemi bunun üzerine kurulmuştur.

Soru 3: Nusayrî inancının kutsal kitapları hakkında bilgi verebilir misiniz?¹⁷⁸

1.Kaynak: Muhammed İbni Nusayrın kitapları; Kitabü Bâtinü't-Teklif, Kitabü'l-Mevarid, Kitabü'l-Mesail ve's-Suratü, Kitabü'l-Mecalisi'n-Nümevriyye, Kitabü'l-Ekv'ari'n-Nûrâniyyeti ve'l-Edvari'r-Rûhâniyyeti

2.Kaynak: Muhammed Cinan el Cenbelani kitabı; Eydahal Misbahu'd Delle Ale Sebîli'n-Necâh

3. Muhammed Hamdan El Hasibi'nin Kitapları; er-Risâletü'r-Rastabaşîyye, Kitabü't-Ta'limu Diyâneti'n-Nusayrîyye, el-Fıkhu'r-Risâletü'r-Rastabaşîyye, Dîvânü'l-Hasibî, Hidâyetü'l-Kübrâ

4.Muhammed İbn Aliyyi'l-Cillî'nin Kitapları; Kitâbü'l-Haviyyü'l-Esrâr, Kitabü'l-Bâtinî's-Salât, Risâletü'l-Beyân li ehli'l bi-ukûli ve'l-Ezhan, er-Risaletü'l-Mesîhiyye er-Risaletü'l-Nu'mâniyye, Risaletü'l-Fetaka ve'r-Ratak, Risaletü'l-Endiyyet, Risaletü'l-Huruf,

5.Kaynak: Ebu Said Meymun Kasımu't-Tabarani'nin Kitapları; Risaletü'z-Zuhur vel Butun, el-Cevheriyye, el-Kelbiyye", Vasiyyetü'l-Cillî li Ebi Saîd, Kitabü'l-Havi fi Ulûmi'l-Fetâvî, er-Risâletü'l-Mürşid, er-Risâletü mine's-Sıfati fi Hakikati'l-Ma'rifeti, Mesailü'l-Hâssa, Mesâilü'l-Beyrut, Mecmû'u'l-E'yâd

6.Kaynak: Ebnai Şu'beti'l-Harrânî Kitapları; Hakâiku Esrar Ve'd-Din, Risaletü Mevduhât Hakaiku'l-Esrâr li men Teyakkaza Mine'l-Ebrar, Mesailü Hasan İbni Şu'be, Mesâilü İbni Harun ile Şeyhi'l-Hasibî, Kitabü'l-Usayfir, Hucetü'l-Ârifîn fi İsbati Hak ale'l-Mübeyani ve'l-Hilâf, Risaletü İhtilâfi'l-Âlemîn, er-Risâletü'l-Harrânî, Kitabü't-Tuhfe'l-Ukûl an Ali Rasül, Kitabü't-Tahmis

¹⁷⁸ Burada adı geçen kaynaklar ve bilgiler Süleyman Ayas'ın notlarından aynen aktarılmış, ancak eserlerin bir kısmının yazımında düzeltmeye gidilmiştir.

7.Kaynak: El Mufaddıl İbni Umarül Ca'fiy'in Kitapları; er-Risaletü'l -Mufaddıl, Kitabü'l-Hicâb ve'l-Envâr, Kitabü's-Sırat, Kitabü't-Tevhîd, Kitabü Ehli'l-Lücce, Edebü Abdilmuttalib, Kitabü' –Heftü's-Şerîf, Kitabü'l-Bedei ve'l İâdeti

8.Kaynak: Kutsal Kitaplar; Kitabüt-Dustûr/Mecmu(16 bâtın Süre); Kitabü'l-Fıkhî'l-Kamerî, Kitabü Rak'ati'l-Mukaddeseti, Kitabü'l-Usûs, Kitabü'l-Meşîhât, Kitabü'l-Yunan, Kitabü't-Tâati metâ Tekûmu's-Saati

9.Kaynak: Ali İbin İsa Cısrî'nin "Risaletü't-Tevhîd fi Akideti'n-Nusayrîyye"

10.Kaynak: El Mekzûn es-Sencârî'nin "Ed'ıyyetü Seb'ati'l-Eyyam"

Süleyman Ayas Bâtın kitaplardan “Rastabaşıyye”de ki sûretlerin yani temessüllerin listesini şu şekilde vermektedir:¹⁷⁹

Ma'nâ Listesi; Habil - Şis-Yusuf- Yuşa bin Nun-Asaf bin Berhiya-Yahya-Şem'un es-Safa-Danyal- Ali Bin Ebu Talib (Yahya ve Danyal da Ma'na listesinde yani İlah listesinde sayılıyor)

İsim (Hicâb) Listesi; Adem, Enuş, Kıynan(Kenan), Mehlail, Yezdan, Ehnuh(İdris), Müteşallah, Lamek, Nuh, Sam, Efrahaşd, Ya'rib(Yared), Hud, Salih, Lukman(Lokman), Lut, İbrahim, Yakub, İbrahim, İsmail, İlyas, Kusay, İshak, Ya'kub,Musa,Harun, Şıbr,Şabir İbni Harun, Külab İbni Yuğanna, Hazkiyl İbni Acuz, Şemuil, Talut, Davud, Süleyman, Eyyüb,Yunus İbni Metta, Eşşua, Elyesaa, El Hıdır, Zekeriya, İsa,Danyal, İskender Zülkarneyn, Ezdeşir İbn Babek, Sabur İbni Ezdeşir, Lüey İbni Galib, Murra, Kilab, Kusay, AbdüMenaf, AbdülMuttalib, Abdullah, Muhammed, Fatır(Fatıma), Hasan, Hüseyin, Muhammed Bakır, Cafer es Sadık, Musa el-Kazım, Ali İbni el- Musa, Muhammed Cevvad , Aliyyül Rıza, Aliyyül Hadi,Muhammed İbni Hasan el Askeri, El İmam El Kaim El Muntazır, Sefine, Harun Raşid, Ebi Hâlid Abdullah İbni Ğalib, Yahya İbni Ümmüttavilü, Cabirübnı Yezidül Ceâfi, Ebil Hâttab Muhammedübnı Zeyneb El Kehili, Mufaddılü-bni Amr, Muhammedübnı el Mufaddıl, Amrübnil Ferat

¹⁷⁹ Bu listeler de aynen olduğu gibi verilmiş ufak düzeltmeler dışında değişiklik yapılmamıştır.

Bâb Listesi; Cebrail, Yail-ubn Fatin (Erdeşir), Ham, Dan, Abdullah, Ruzbah İbni Merzaban, Selman El Farisi, Sefine, lakabı "Kenker" olan Ebi Hâlid Abdullahübnî Ğalib el Kabiliy, Yahya İbni Ümmüttavilü, Cabirübnî Yezidül Ceâfi, Ebil Hâttab Muhammedübnî Zeyneb El Kehili, Mufaddilübnî Amr, Muhammedübnî el Mufaddıl, Amrübnil Ferat, Ebi Şuayb Muhammedübnî Nusayr

Bâtın kitaplarda insan suretlerinde görülmelerden başka hayvan ve eşya suretlerinde de görülmeler olduğu yazılıdır. Yani mana-isim-bab hem insan, hem hayvan, hem de eşya olarak temessül etmişlerdir.

Soru 4: Hayvan ve eşya olarak temessül etmeyi biraz açabilir misiniz?

Maalesef bu konudaki araştırmalarımı daha tamamlamadım. Ancak size bir kısımdan behsedebilirim. Mesela Kur'an-ı Kerîm'de geçen hayvan isimlerinin, Hz. Salih'in devesi gibi birkaç hayvan dışında, tamamına yakını Selmân-ı Fârisî'dir. Hz. Süleyman'ın kuşu hüdhüd buna örnektir. Hz. Salih'in devesi ise, Hz. Ali yani mânâdır. Bunun yanında mesela Hz. Yusuf'un içerisine atıldığı kuyu, hapsedildiği zindan bunlar da Selmân-ı Fârisî yani bâbın temessülleridir.

Bâtın kitaplardaki bu temessül inancı sonucu, mana-isim-bab listesinde sayılan tüm kişilerin zâhirde bir sûretten ibâret olduğu, bâtında ise başka bir şey oldukları ifade edilmiştir. Buna binâen;

Mana listesinde sayılan kişilere "zahirde insan bâtında ilah" denilmiştir.

İsim listesindekilere ise "zâhirde insan, bâtında nur" denilmiştir. Yani Nusayrîlikte Hz. Muhammed ve diğerleri "insan değildir nurdur" inancının temeli buradan gelmektedir.

Bab listesindekiler ise "zâhirde insan, bâtında nurun nurudur" şeklinde inanç yerleştirilmiştir.

5. Mülakât

Tarih: 01/27/2018

Saat: 21.30

Yer: Adana/Sarıçam

Kişi: Nafiz Karatosun. Alevî olmayan, ama onları yakından tanıyan birisi olarak da Nâfiz Karatosun'la görüştük. Mesleği gereği onlarla çok karşılaşıyor ve evlerine girip çıkıyor. Dışarıdan bir gözlemci olarak onun anlattıklarının da değerli olacağını düşündük.

Soru 1: Kendinizi tanıtabilir misiniz?

Adım Nafiz Karatosun. Adana/Feke’de doğumluyum. 5 senedir Ambulans şöförlüğü yapıyorum.

Soru 2: Genellikle Arap Alevîlerinin yaşadığı bölgelerdeki vakalara bakıyorsunuz. Bize Arap Alevîleri hakkındaki tecrübelerinizden bahsedebilir misiniz?

Genellikle Akkapı, Mıdık, Dağlıoğlu, Hadırlı taraflarında yaşarlar. Buralarda bir tane cami bulamazsınız. Bir bakarsın Kur’an okurlar, sonra bir bakarsın kumar oynamaya başlamışlar. Cenâzeleri olduğu zaman bunu pek duyurmazlar etrafa. Duyuracakları zaman da, elinde zil, bir adam bisikletle dolaşır ve etrâfa haber verir. Cenâze defnetmenin saati yoktur pek. Ben gece on ikide, birde bile cenâze defnederken çok gördüm. Ambulansla mahalleye girerken hasta yakınları sirenleri açtırmazlar. Sessizce hastayı alıp gitmemizi isterler. Normalde ölen bir kişiyi ambulansla hastaneye götürmemiz yasak. Ancak bazıları, evde birisi öldüğü zaman, komşuların “Bakmadılar da öldü” demesinden çekindiği için, bizden ölen kişinin hastaneye götürülmesini talep ederler. Çoğu zaman tartışma çıkar. Bana silah çektikleri bile olmuştur. Silah zoruyla ölüyü hastaneye götürdüğümü ben bilirim. Evlerinin içi çok güzel olur. Buna çok dikkat ederler. Karnını doyurmaya ekmek bulamayanının bile evi çok güzeldir. Etraf ne der? Komşu ne der? Bunlara çok dikkat ederler. Bir de sürekli birbirleriyle yarış içerisindedirler. Onun var, benim de olmalı gibi sürekli birbirleriyle yarışır. Düğünlerde, cenâzelerde çok içki tüketilir. İçkiden zehirlenen, komaya giren çok olur. Genel olarak böyledir.

5.2. Mülâkâtların bazılarında adı geçen “Kur’an Işığında Hak ve Bâtlı” isimli kitabın tanıtımı

Bu kitap önceleri Nusayrî iken kendi ifadelerine göre sonradan Müslüman olan Aslan Yılmaz, Mahmut Alıç, Sadık Kozan, Doğan İnep, Âdem Gülbahar, İzzet Alagöz, Vedat Kahyalar, Mesut Yaman, Süleyman Ayas, Serdar Yılmaz, Salih Özkan, Volkan Türkegün, Hasan Oktay Özkan, Abdurrezzak Kozan, Hakan Ortaç Bayram,

Maruf Tüdeş tarafından Nusayrî inanışının yanlışlarını göstermek üzere kaleme alınmıştır.¹⁸⁰

Kitap Hakkında:

Bu çalışma 455 sayfa olup; Giriş, 8 bölüm ve Merhum Aslan Yılmaz'ın mektubu ile son bulmaktadır.

Giriş bölümünde, Nusayrîlerin ve birtakım insanların gittikleri yolun İslam dînine aykırı olması bahsi özetlenmektedir.

Birinci bölümde, Kur'an âyetlerinin Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından bizzat açıklandığı ve bâtinî yoruma kapalı olduğu vurgulanmış, ayrıca İslâm dininin ilk ve son din olması âyetler ışığında izah edilmiştir.

İkinci bölümde tevhid ve şirk konularına değinilmiştir. Zürriyete sahip kişilerin ilâh olarak kabul edilmesinin insanı cehenneme götüreceği, Allah'ın izni ile peygamberlerin mucize gösterebileceği, bu nedenle mucize göstermenin kişinin ilahlığına delil olamayacağı anlatılmıştır. Bölüm "Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır." hadisi ve Ahzap 56, Yasin 77-83. Ayetlerin açıklaması ile bitmektedir.

Üçüncü bölüm, peygamberler ve özelliklerinin açıklandığı bir bölümdür. Bütün peygamberlerin Hz. Âdem'in soyundan geldikleri, yeme içme gibi insanlara ait özellikleri barındırdıkları, dolayısı ile birer beşer oldukları, zamanı geldiği zaman her insan gibi vefât ettikleri açıklanmıştır.

Dördüncü bölüm, İslam dininde ibadetlerden bahseder. Ezanın hak olması, Abdest ve boy abdestinin usulü, Cuma namazı, namazın nasıl ve günde kaç vakit kılınması gerektiği, Mescitlerin hak olması konuları anlatılmakta, bölüm sonunda ise Nusayrîlerin ibadet şekilleri başlığı altında Kitâbu'l-Mecmû hem Türkçe hem de Latin alfabeleri ile yazılmış Arapça metinler halinde verilmiştir.

Beşinci bölümde helal ve haramlardan bahsedilmekte, evde içki imal etmenin Müslümana haram olması ve kendisine dinini öğreten din amcasının kızıyla evlenmenin günah olması gibi Nusayrî inançlarının yanlışlığı anlatılmaktadır.

¹⁸⁰ Aslan Yılmaz ve diğerleri, *Kuran Işığında Hak ve Batıl* (İstanbul: Mega Basım Yayın, 2011), s. 7-8.

Altıncı bölümde, erkek, kadın bütün Müslümanların birbirine eşit olması anlatılmakta ve kadınların da erkekler gibi cennete girebilecekleri vurgulanmaktadır.

Yedinci bölümde, Nusayrîlikte yaygın olan reenkarnasyon inancının yanlışlığı üzerinde durulmakta, ayrıca Kur'an-ı Kerîm'e göre cennet ve cehennem açıklanmaktadır. Ayrıca Nusayrîler tarafından reenkarnasyona delil getirilen âyetlerin yanlışlığı anlatılmaktadır.

Sekizinci bölüm lanet etmenin yanlışlığı bahsi ile başlamakta, dört halife, ensâr ve muhacirin hayatının kısa özeti ile son bulmaktadır.

Kitap merhum Aslan Yılmaz'ın yazmış olduğu 29.03.1989 tarihli bir mektupla son bulmaktadır. Mektupta Nusayrî inancının yanlışlığı üzerinde duran Aslan Yılmaz, Cilli'den, Hasan el-Mekzun'dan ve Nehcü'l-Belâğa'dan örnekler vererek, Nusayrî inancının sonradan nasıl tahrif edildiğini ve şirk ile dolu bir inanç yapısına dönüştüğünü açıklamaya çalışmaktadır.

Kitap Nusayrî toplumu yanlış inanışlarından vazgeçirme amacı ile hazırlanmıştır. Kitapta yer alan her bölüm bir Nusayrî inancına cevap niteliğindedir. Kitapta yer yer dipnot bulunmakla birlikte akademik bir üsluptan uzak olduğu görülmekte ayrıca harf ve imla hatalarına bolca rastlanmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

AHMET TURAN'IN KİTÂBU'L MECMÛ ÇEVİRİSİ İLE KURAN IŞIĞINDA HAK VE BATIL İSİMLİ KİTABIN KİTÂBU'L MECMÛ ÇEVİRİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI¹⁸¹

Nusayrî fırkasının gizliliğe önem vermesi, dinin sırlarını paylaşmaktan imtinâ etmesi sonucu, dini metinler genellikle el yazısı ile çoğaltılmıştır. Bu durum birbirinden farklı metinlerin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Biz de bu farklılıklara işaret etmek için Ahmet Turan'ın Adanalı Süleyman Efendi, E. Edward Salisbury ve René Dussaud'un yayınlarını karşılaştırarak yaptığı Kitâbu'l-Mecmû tercümesi ile, Adana'da Nusayrîlik inancını terk ederek Kur'an Işığında Hak ve Batıl isimli kitabı yazan bir grubun Kitâbu'l-Mecmû tercümelerini karşılaştırmaya çalıştık.

Burada yapmak istediğimiz bir tahkik, ya da ayrıntılı bir karşılaştırma çalışması değildir. Bizi tercüme üzerinden karşılaştırma yapmaya iten sebep ise, nüshalar arası farklılıklardır. Mülâkat yaptığımız Nusayrîlerin ellerinde Kitâbu'l-Mecmû'un Arapçasının latin harfleriyle yazılmış nüshaları bulunmaktadır. Bu çevirilerin anlaşılmasına, dolayısıyla fırkanın görüşlerinin açıkça belirlenip öğrenilememesine sebep olmaktadır. İki kitaptaki sûre sıralamaları da birbirleriyle aynı değildir. Biz içerik yönünden benzer olan sûreleri vermeye ve karşılaştırmaya gayret ettik. Biri daha akademik bir dille kaleme alınan, diğeri halk arasında yaygın olarak kullanılan iki çeviri arasında bu kadar farklılıkların bulunması da nüshaların birbirini tutmadığı izlenimi vermektedir.

6.1.1. Birinci Sûre: El-Evvel (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Ön kısmından saçları dökülmüş olanın dostluğunu kabul edenler felaha erer. Arıların emiri Ali b. Ebu Talip'in kutsiyeti ile yüceleceğim. Onun zikri ile kurtulacağım. Onun ismi ile bereketlendim. Onun ismi ile başladım. Onunla tamamladım. Ona sığındım. Mümin kardeşlerimiz de ona sığınmıyorlar. O benim ve Atalarımın Rabbidir. Onunla din sıhhat buldu. Bu dediklerime Allah vekil ve şahittir. Ebu Şuayb Muhammed b. Nusayr, Yahya Muğın b. Samiriye dedi ki: "Ey Yahya, hayatta veya ölüm anında sana bir ses gelirse öyle bir dua et ki, bu dua içten olsun ki, seni bu etli, kanlı, beşeri cesetten kurtarsın, sana nurlu elbiseler giydiresin."

¹⁸¹ Tercüme aslına uygun olarak verilmeye çalışılmıştır.

De ki: Ya Ali seninle bereketlendim. Senin delilinle bereketlendim. Allah zatında zuhur etti. Senin hikmetin gizlidir. Allah'ın ismi senindir. Sen evvelsin. Senden evvel kimse yoktu. Sonun olmayacaktır. Devletleri yok edensin. Her şeyi ilk başlatansın. Sonu sağlayan sensin. Bütün gizlileri bilensin. Hazır ve mevcutsun. Ya Ali! Sen yücesin. İbadet sanadır. Her şey sende başladı. Her şey sana dönecektir. Senin ne olduğunu senden başka kimse bilemez.

Ya Ali, mürşidin mürşidini sana sorarım. Muhammed Mustafa'yı sorarım. Elli bir kişi gibi namaz kılanları da sorarım. Bunların yüzü hürmeti için beni ve müminlerin kalplerini birleştir. Temiz olan zatını zikir ederim. Her şeyi içine alan nimetini, cârî olan sünnetini, yüce olan farzını, vacip olan hakkını ve zahirini ile bâtınını bilen hem hidayete hem de kurtuluşa erer. Doğru olan dine, en yüksek mertebeye erer.

Hüseyin b. Hamdan el-Hasîbî bu dini bize öğretti. Allah onun makamını şerefli kıldı. Allah ona sevap yazdı. Allah'ım onun ilmine bizi ulaştır. Bismillah ve billah. Allah'ın gizli sırlarını bilen Esseyyid Ebu Abdullah, Allah sırlarını takdis etsin...

6.1.2. Birinci sure: İsmi “Başlangıç” (Ahmet Turan'ın Kitâbu'l Mecnû Çevirisi)

Boynuzu olmayan hayvanın işini üzerine alana ne mutlu? Birisi benden açıklamamı istedi. Ben de Ali b. Ebî Tâlib, Emîru'n – Nahl'ın manevî yüceliğinin sevgisinde ilk cevabıma başlamak istiyorum. O'nun künyesi Haydar b. Ebî Turâb'dır. (Haydarîler tarafından kabul edilen Ali'nin lakabıdır.) O'ndan yardım istiyorum. O'ndan isteğimi yerine getirmesini istiyorum. O'nu anmakla başarıya ulaşırım. Kurtuluş O'ndandır. O'na sığınyorum. O'ndan yüceldim. Yardımı O'ndan istiyorum. O'ndan neşet ettim. O, gerçeğin ispatı, dinin selâmetidir.

Seyyit Ebu Şuayb Muhammet b. Nusayr Sâmirî, Yahya b. Maîne'e: Ey Yahya! Hayatla birlikte sana bir hastalık geldiğinde veya ölümlle birlikte bir felakete uğradığında; aşırı taassup için olan bu beşeri gömleklerden sıyrılarak, nurani ışıklar yaparak, temiz, temizlenmiş, yüce, bembeyaz koku ile, af ve tertemiz kılan bu ulvi bir davetle çağır. Buna nurani heykelleri tabii kıl ve ey delâleti ile yol gösteren, kudreti ile zâhir, hikmeti ile bâtın, kendisi ile varlığı gerekli, sıfatları ile, ismi ile konuşan! Ey O, ey herşeyi olan, evveli ve sonu olmayan ezeli! Sebeplerin sebebi, gâyelerin gâyesi, sonların sonu! Ey gizli sırları bilen, ey hâzır, ey mevcûd, ey zâhir ve ey maksûd olan, ey gizlenmeksizin gizli olan, ey nurundan nuruna parlayan ve nuru kendine sönen! O

nur senden başladı, sana dönüyor. Ey her nûru ortaya çıkarana, meydana çıkan! Her nûra “isim”, her isme mekân, her mekâna makam, her makama “bâb” kılan! O, O’ndan O’na yönelen “bâb” ‘ı irşâd ediyor. Ve yine O’ndan O’na giden “bâb” ‘a giriyor. Sen ey Emîru’n- Nahl, ey kendine yönelene yol gösteren Ali b. Ebî Tâlib! Her şey sensin, hû, yâ, hû, yâ, hû! Ey her şeyi kendisinden başka kimsenin bilmediği! “Sîn” ile ilgili meseleleri “selekûn”, sulûken, selikûn, sâlikuûn, selikin” bunlarla ilgili sorunların sordukları şeyi senden istiyorum.

Mürşitlerin mürşidi, dinin ve akidelerin süsü Ali ile, kalplerimizi ve inanan kardeşlerimizin kalplerine iyilik, takva, doğruluk, ilim ve din üzere doğruluk ver. Senin temiz huzurunu, göz kamaştırana kudretini, herkesi kaplayan rahmetini hatırladık. Gerekli olan farz ve yerine getirilmesi gerekli olan hak vardır. Bunlar: Sırlar, öğütler, azamet, öğünmek, üstünlük ve galip gelmektir. O’nun parlaklığı sende doğdu. Ve O, hidâyetin tacı, kuvvetli din ve dosdoğru yoldur. Din O’nun zâhirini ve bâtınını tanıdıysa başarıya ulaştı ve kurtuluşa erdi. Efendimiz Selmân, O’nunla ilgili haberleri birbiri ardına ekleyerek O’nu bize tanıttı. O’na gidecek yolu bize gösterdi. Ve bizi o yola sevketti. O, bizim şeyhimiz, efendimiz, başlarımızın tacı, dinimizin esası, gözlerimizin aydınlığıdır. Ali, es- Seyyid Ebu Abdillâh el-Hüseyn b. Hamdânî’l-Hasîbî’nin ruhunu takdis etti. Çünkü O’nun makamı safâ makamı, mahallî sıdk ve vefa mahallidir. Allah’ın ismi ile, Allah ile, Allah’ın ismini bilen es-Seyyid Ebu Abdullah’ın sırrı ile başlarız. O’nu şöhretinin sırrı sâlih olmasıdır. O’nun sırrı Allah’ın O’nun başarılı kılmasıdır.

6.1.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İlk olarak göze çarpan nokta surelerin giriş kısımlarındaki tercüme farklılıklarıdır. Hak ve Batıl isimli kitapta “**Ön kısmından saçları dökülmüş olanın dostluğunu kabul edenler felaha erer.**” İfadesi geçerken, Ahmet Turan’ın tercümesinde “**Boynuzu olmayan hayvanın işini üzerine alana ne mutlu?**” ifadesi yer almaktadır. Hak ve Batıl isimli kitabın 1. Suresindeki ifadelerin benzeri Ahmet Turan’ın tercümesinde 11. Surede, **Şehâdet ederim ki önden ve yandan saçları dökülmüş(dazlak) olan mâbud Hz. Ali b. Ebî Tâlib...** Şeklinde yer almaktadır.

İki surede de Hz. Ali’nin ilahlığına yönelik şirk ifadeleri yer almakta ayrıca Hasîbî, Allah’ın sırlarını bilen dinin şeyhi olarak ön plana çıkartılmakta ve Hz. Muhammed geri plana atılmaktadır.

Ahmet Turan'ın çevirisinde Hak ve Batıl isimli kitabın çevirisinden farklı olarak “bâb”¹⁸² ve “sin”¹⁸³ ifadeleri geçmektedir.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde Hz. Ali için Arıların Emiri ifadesi geçmektedir. (Abdulhamit Sinanoğluna göre bu ifade ile Nusayrîler kinaye ile Melekleri kastetmektedirler¹⁸⁴.)

Ahmet Turan'ın tercümesinde ise Emîru'n – Nahl ifadesi yer almaktadır.

Hak ve Batıl isimli kitabın çevirisi Ahmet Turan'ın çevirisinden daha kısa olmakla birlikte değindiği konular benzer muhtevaya sahiptir.

6.2.1. İkinci Sûre: Es-Sücut (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Secde Allah'ındır. Allah ise yüce olan Ali'dir. Ya Muhammed! Sen yaratansın. Diriltensin, Allah'ın büyük nurusun. Yardımı ancak senden dilerim. Ben, dünyada sana sığınırım. Beni ateşten koru ya aziz ya cabbar.

Muhammed isimdir. Muhammed uyumaz. Daima ayaktadır. Cimri değildir. Halimdir. Acele etmez. Ölmez. Her şeyden münezzehtir. Muhammed'e secde ettim. Ya Ali! Fani olan yüzümle sana secde ettim. Sana ibadet ettim. Ey büyük Ali! Sen büyüklerin en büyüğüsün. İzzet sanadır. Sen mabudsun. Güç sanadır. Rahmet sendedir.

Ey azametli Ali, bize merhamet eyle, gökte ve yerde evliyaları koruyan ve gizleyen, onların ayıbını örten, en güzel örtünle bizim ayıplarımızı ört.

Ya Ali, azapların şiddetinden sana sığınırım. Mucizelerine ve zahirin ile bânına inandım. Sen zahiren vasi ve imamsın. Bâtınan ilahsın. Sana iyilikle bakan iyilik bulur. Sana kötülükle bakan ve seni inkâr eden kötülük görecektir.

Ey azametli Ali, ey arıların emiri Ali, sen görünmeyensin.

6.2.2. Altıncı Sure: İsmi “Secde etme, Sûcud” (Ahmet Turan)

Allah'u Ekber, Allah'u Ekber, Allah'u Ekber. Secde; ibadet olunan, alnının iki yanı dazlak yüce rab içindir. Ey Efendimiz ey Muhammet, ey Fâtır, ey kâhır, ey büyük mananın nuru ile yüce “hicâp”, seninle yardım istiyorum. Bu dünya yurdunda beni koru, seni vekil tutuyorum. Beni ateşin azabından koru. Allah yerin ve göklerin nurudur. O, yücedir, büyüktür. O'na yöneliyor ve işaret ediyoruz. Üstün ve yüce “bab” için O'na yöneldim. İsmi için secde ettim. “Mana” için ibadet ve secde ettim. Fânî

¹⁸² Dinin kapısı: Selmân el-Fârisî.

¹⁸³ AMS üçlemesinin üçüncü harfi Sin, Selmân el-Fârisî'yi temsil etmektedir.

¹⁸⁴ Sinanoğlu, age., s. 93.

yüzüm; diri ve daim ve ebedî olan Ali'nin yüzü için ibadet ve secde ettim. Fâni yüzüm; diri, daim ve ebedî olan Ali'nin yüzü için, secde etti. Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey büyük! Ey Ali, ey en büyük! Ey bütün büyüklerden daha büyük! Ey kuşluk vaktini ve güneşi yaratan! Işık saçan ayı yaratan! Ey Ali, üstünlük sana aittir. Ey Ali birlik sana aittir. Ey Ali mülk senindir. Ey Ali büyüklük sana aittir. Ey Ali, işaret sana aittir. Ey Ali, itaat sana aittir. Ey Ali, sen şefaet edensin. Ey Ali yaratma gücü sana aittir. Ey Ali, sen her şeye kâdirsin. Ey Ali, sen “Bakara Suresi” sin. Eman senden ya Ali! Razi olduktan sonra azabından ve gazabından sana sığınırım. Mucize gösteren ve aciz bırakanla sana iman ettim. Ey Emîru'n-Nahl, acizlikten sen yücesin. Kalpten inanıyorum ki sen gizli ve dış görünensin. Dış görünüş bakımından sen imâm, bâtinî olarak tanrısın.

Ey O, ey O! Ey seni üstün kılma, anma ve bir olarak kabul etme hususlarında dilediğini üstün kılan! Ey O! , ey O! Ey senin büyüklüğünü itiraf etmeyen, inkâr eden, aşağılayan kimseleri zelil kılan! Ey hâzır, ey varolan! Ey ulaşılamayan gâib! Ey Emîru'n Nahl, ey Ali, ey büyük!

6.2.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İki surede de Hz. Ali'nin ilahlığına yönelik dua ifadeleri yer almaktadır. Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde Hz. Muhammed'e daha fazla değinilmekte, yeme içme, ölüm gibi şeylerden uzak, insanüstü bir varlık olduğu vurgulanmaktadır. **“Muhammed isimdir.”** İfadesi ile AMS üçlemesinde ki mim=isimin Hz. Muhammed'i ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Ahmet Turan'ın tercümesinde bâb(Sin=Selmân el-Fârisî) için Ona yöneldim, İsmi(Mim=Hz. Muhammed) için secde ettim, Mana(Hz. Ali=Ayn) için ibadet ve secde ettim ifadeleri A.M.S inancının açık birer göstergesidir.

İki surede de Hz. Ali'nin zâhir ve bâtın yönüne değinilmekte zahiren imam bâtinen ilah olduğu farklı ifadelerle anlatılmaktadır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde 2. Sure Ahmet Turan'ın tercümesindeki 6. Sureye tekabül etmektedir.

6.3.1. Üçüncü Sure: İbin el-Vili (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Ey Allah'ım olan arıların emiri azametli Ali! Sana uyuyan adamın gördüğü rüyayı sorarım. Sesi duyuyor ve tanıyor ve şahsı görmüyor, uyuyana şöyle bir ses

geliyor. “Ben hazırım ve nazırım, ben kulların arasındayım.” Ey Ebu Talip’in oğlu Ali, ey herkesin sevinci ile sevinen, herkesin istediğini veren. Bâtinen Allah’ımsın. Zahiren imamımsın. Zuhurunu gizledin. Zatinla zuhur ettin. Ali isminde ve suretinde tecelli ettin, Muhammed’i peygamber yaptın. Selman’ı kapı yaptın.

Ey Allah’ım beni mümin kardeşlerimizi, hayvan suretine sokma, Allah’ım kötü suretlere girmekten ve hiç olmaktan bizi koru çünkü buna kâdirsin.

Allah’ım isimlerinden bizi rızıklandır. Kurtuluş ver, korku verme; şeref ver, kötülük verme zafer ver, mağlubiyet verme; iman ver küfür verme. Benim ve müminlerin aybını ört, ifşa etme. Allah’ım azametli ismin için ve hakkı için cömert kapını aç. Ebu Hüseyin Muhammed b. Aliyyil Cilli’nin sırrıdır. Allah gizli olan inancını takdis etsin.

6.3.2. İkinci sure: İsmi “İbni el-Velî’yi yüceltme (Ahmet Turan)

Hissin duyduğu, şahsın görünmediği, rüyasında uyuyanın gördüğü şeyin en güzeli ile başlarım. O, şöyle söyleyerek seslenir: Buyur, buyur ey Emîrû’n-Nahl! Ey Ali b. Ebî Tâlib! Ey her arzu edenin sevip dilediği! Ey ulûhiyeti ile ezeli olan! Ey bütün yaratılmışların aslı! Sen bizim gizli ilâhımız, açıkça imamımızsın.

Ey gizlenen şeylerde açığa çıkan, açığa çıkan şeylerde gizlenen, zâtıyla zâhir olan, yüce olmakla yükselen, Muhammet’e aid olması ile gizlenen, nefesine, nefsinde nefesine çağırın sen ey Emiry’n Nahl! Ey Ali! Senin nurun aydınlattı. Senin güneşin doğdu. Senin aydınlığın yayıldı. Senin yüceliğin büyüdü. Senin şanın yüceldi. Senin bizim ve bütün inanan kardeşlerimiz için alçalttığın kimselerin şerrinden beni emin kılman sebebiyle ve akdi bozan, kaldıran, değiştiren, kirleten, yere batıran, işe yaramaz hale getiren, atıntı durumuna düşürenin şerrinden sana sığınırım. Şüphesiz sen her şeye kâdirsin.

Veli b. Veli, Ebu’l-Hüseyin Muhammet İbni Ali’nin sırrı ile Allah ona yardım eder.

6.3.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İlk göze çarpan husus iki surenin isimleridir. Surelerin bitiş dualarından hareketle bahsedilen kişinin Seyyid Muhammed b. Ali el-Cillî (ö. 384/994) olduğu anlaşılmaktadır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde, Allah’ın Hz. Ali kılığında zuhur ettiği, Hz. Muhammed’i yarattığı, Selmân el-Fârisî’yi ise dinin kapısı(bâb) yaptığı belirtilerek A.M.S inancına değinilmiştir.

Ahmet Turan'ın tercümesinde “**Sen bizim gizli ilâhımız, açıkça imamımızsın**” ifadesi ile sadece Hz. Ali'nin ilahlığına değinilmektedir.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesindeki üçüncü sure Ahmet Turan'ın tercümesindeki ikinci sureye tekabül etmektedir.

6.4.1. Dördüncü Sure: Tıkdisit Sait (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Sorarım ya arıların emiri, ya azametli Ali, ya Allah'ım! Ya mülkün sahibi, herkese veren ve hesabı çabuk soran, bir kul istedi mi ona veren!

Seçilmiş beş kişi, tecelli ettiği altı zaman, yedi parlak yıldız, arşı yükleyenler, tecelli ettiği altı zat, zekât sahibi on kişi, on bir kapı, on iki imamın yüzü hürmetine sana sığmırım.

Ey Allah'ım Ali! Gayemin tamamını senin marifetinle kalbime ve bütün uzuvlarımı senden ayırma ya rabbi!

Allah'ım bana bela verme. Beni rezil etme. Bana günah yükleme. O genç olan ve takva sahibi Ebu Said el-Meymun İnin Kasımı't-Tabarani kendi eli ile Ebu Dühaybi'den Allah'ın istediği şekilde ondan hakkını aldı. Saide Allah'ın selamı ve rahmeti üzerine olsun. Ebu Said'den Allah razı olsun. Cenneti ona mekân kılsın.

Muhammed hakkı için. Musa ile konuşan hak için. Allah, Ebu Said el-Meymun İnin Kasımı't-Tabarani'den razı olsun. Ruhu takdis olsun.

6.4.2. Üçüncü Sure: İsmi “Ebu Saîd’i yüceltmektir. (Ahmet Turan)

Ey mülkün sahibi! Ey Emîru'n-Nahl! Ey Ali! Ey çok bağışlayan! Ey ezeli! Ey tövbeleri kabul eden! Ey “bâb” ı sevkedem, senden istiyorum. Beş seçilmiş ile (Muhammet, Fâtıma, Hasan, Hüseyin ve Muhsin) altı vahiy ile (Beş seçilmiş ek olarak Selmân el-Fârisî), yedi parlak yıldız ile, sekiz kürsü taşıyıcısı ile, dokuz Muhammedîler ile (Muhammet, Hasan, Hüseyin, Zeyne'l Âbidîn, Muhammet el-Bâkır, Cafer es-Sâdık, Musa el-Kâzım, Ali er-Rıza ve Muh. El-Cevâd) on saf horozlarla (Beş seçilmiş ek olarak, Navfal, Ebu'l-Harîs, Muhammet b. El-Hüanefiyye, Ebu Berzah ve Abdullah b. Nadlah'ın katılması ile elede edilen sayı) Bâb'ın on bir dönmesi ile (Rûzbah İbn el-Morzâban, Ebu el Alâ Raşîd el-Hadjarî, Kanbar İbn Ebî Halid el-Kâbulî, Yahya İbn Muammer, Câbir İbn Yezîd el-Jûfî, Muhammet İbn ebî Zeynep el-Kâhilî, el-Mufaddal İbn Ömer, Ömer İbn el-Mufaddal, Muhammed İbn Nusayr el-Bekrî en-Numeyrî, Dahyah İbn Halife el-Kelbî ve Ümmü Seleme), on iki imam ile, sendeki onların imanı ile senden istiyorum.

Ey bütün gayenin sahibi! Onların senin yanındaki hakları ile, Ey Emîru'n-Nahl! Ey yüce devletin sahibi! Ey sen, bir olan! Senin ismin birdir ve sen birliğin başısın. Ey O'nun zatının yedi keskin kılıcınla zâhir olan! Kalplerimizi ve azalarımızı O'nun zatının yedi keskin kılıcında zâhir olan! Kalplerimizi ve azalarımızı O'nun engin bilgisi üzerine sabit kıl. O'nun bu büyük unutulmuşluğundan bizleri koru. O'nun semasının yıldızları arasından, O'nun nurunun gömleklerini bize giydir.

Yüce Şeyhimiz! En yüce, en büyük! Geçliğinde Allah'tan korkan efendimizi anarız. Abu Saîd el-Meymun İbni Kâsım et-Taberânî Allah'ın bilgisini bilen, umumi yardıma mazhar olandır. O, gücü ile aldığı hakkından mahrum edildi. Ebu Dehîbe ve Ebu Dehîbe'nin âlî onu izledi. Allah lanet etsin. Ebu Saîd'in ailesine gelince, Allah'ın rahmeti ve selamı üzerine olsun. Ebu Saîd eş-Şabb et-Takî el Hurr el-Meymun İbn Kâsım et-Taberrânî'in sırrı ile... O'nun sırrı Allah'ın O'na inayetidir.

6.4.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İlk göze çarpan husus iki surenin isimleridir. Surelerin bitiş dualarından hareketle bahsedilen kişinin Ebu Said el-Meymun Sürur b. Kasım et-Taberânî (M. 969/1035) olduğu anlaşılmaktadır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde tecelli ettiği altı zaman, zekât sahibi on kişi, on bir kapı ifadeleri Ahmet Turan'ın tercümesinde altı vahiy, on saf horozlar, Bâb'ın on bir dönmesi şeklinde belirtilmiştir.

Bâbı sevkeden, beş seçilmiş, altı vahiy, yedi parlak yıldız, sekiz kürsü taşıyıcısı, dokuz Muhammedîler, on saf horozlar, bâb'ın on bir dönmesi, on iki imam ifadeleri ile Nusayrîlikte önemli yere sahip olan isimler zikredilmiştir.

On bir kapı ve bâb'ın on bir dönmesi ifadeleri, Cebrail'in girmiş olduğu insan sûretlerinin bir kısmını ifade etmektedir. Cebrail'in Hz. Muhammed döneminde Selmân el-Fârisî suretinde gözüktüğüne inanılmaktadır. bâb'ın on bir dönmesi olarak sayılan isimlerin ilki olan Rûzbe b. el-Merzubân Selmân el-Fârisî'nin Müslüman olmadan önceki adıdır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesindeki 4. Sure Ahmet Turan'ın tercümesindeki 3. Sureye tekabül etmektedir.

6.5.1. Beşinci Sure: El-Nısbî (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Bu tarikat çok iyidir. Allah'ın yoludur. Duyduklarım Allah'ın marifetleridir. Hocam ve seyyidim Allah'ın namazını bana öğretti. Çünkü bunu ona ihsan etmişti.

Ayn, Mim, Sin, marifetini öğretti. Allah'tan başka bir ilah olmadığına şehâdet ederim. Bu da arıların emiri Ali'dir. Seyyid Muhammed peygamberdir. Selman-ı Fârisî kapısıdır. Beş melekten başka melek yoktur. Ebu Hüseyin b. Hamdan el-Hasîbî'nin görüşünden başka görüş yoktur. Bu kesin şehâdetir. Ben seyidimden duydum. Allah rahmet etsin. Bana bu gizli sırrı öğretti.

Ebu'l-Hüseyin b. Aliyyi'l-Ciili'nin seyidi es-Seyyid Ebu Abdullah el-Hüseyin b. Hamdani'l-Hasibi'dir. El-Hasibi'nin seyidi Ebu Muhammed Abdullah el-Cenan el-Cenbelani'dir. Cenbelani'nin seyidi Muhammed b. Nusayr bu sırrı mevlası olan Hasan el-Askeri'den duymuştur. Bu dinin sırrıdır. Cilli olan cemaatin sırrıdır. Allah bu sırrı takdis etsin.

6.5.2. Dördüncü Sure: İsmi “Kaynağı nereden geldiği, Nisbeti” (Ahmet Turan)

Başarımı Allah ile güzel ettin, yolumu Allah için iyi bildin. İşitme duyumu, dinleme özelliğimi, Şeyhim, efendim ve mürşidimden daha güzel yaptın. Allah “ayn, mîm, sîn” bilgisi ile O'nu nimetlendirdiği gibi beni de nimetlendirir. O (ayn, mîm, sîn), kendisine ibadet olunan önden ve alınının iki tarafından dazlak olan “Ali b. Ebî Tâlib'den başka ilâh olmadığına şehâdet ederim” Övülmüş Seyyid Muhammed'ten başka perde (hicâp) yoktur. Kendisine yönelinen es-Seyyid Selmân el-Fârisî'den başka kapı (bâb) yoktur. Ben bunu yüce zâtın hakikat bilgisi ile kulluk köleliğinden boynumu azat eden bolluğun, verimliliğin kaynağına beni çıkaran, kurtuluş yoluna beni sevkeden, itikadım, gayem, efendim ve şeyhimden dinledim. Faziletli efendi, yüce bir dağ, amcam, şeyhim, efendim, başımın tacı, hakiki babam, Ahmet bu büyük sırrı; şu şu sende, şu şu ayda, şu günde O'ndan bana ilettili. Ahmet İbrahim'den İbrahim Kasım'dan, Kasım Ali'den, Ali Ahmet'ten, Ahmet Hıdır'dan, Hıdır Selmân'dan, Selmân Subuhtan, Subuh Yusuf'tan, Yusuf Cebrail'den, Cebrail Mualla'dan, Mualla Yasin'den, Yasin İsa'dan, İsa Muhammed'ten, Muhammed Hüdâ Muhammed'ten, Hüdâ Muhammed Rıza Ahmet'ten, Rıza Ahmet Safendî'den, Safendî Belazûrî Efendi'den, Belazûrî Esed Hasan er-Reşikî'den, Hasan er-Reşikî Muhammed'ten, Muhammed Merhef Mısır'dan, Merhef Mısır Akdî Cebraîl'den, Akdî Cebrail Abdullah el-Cualiy'den, Abdullah el-Cualiy İsmâil el-Luffaf'dan, İsmail el-Luffaf Cafer el-Verrek'tan, Cafer el-Verrak Ahmet et-Tarraz'dan, Ahmet et-Tarraz Ebu'l-Hüseyin Muhammed İbn Ali el-Celî'den, Ebu'l-Hüseyin Muhammed İbn Ali el-Celî'es-Seeyid Ebu Abdullah el-Hüseyin İbn Hamdân el-Hasîbî'den, es-Seyyid Ebu Abdillâh el-

Hüseyin İbn Hamdân el-Hasîbî İnan diyarındaki zâhid, âbidlerden olan efendisi ve şeyhi Ebu Muhammet Abdillâh İbn Muhammet el-Cennân el-Cunbulân'dan, Abdullâh el-Cennân el-Cunbulân Muhammet b. Cündeb'den, Muhammet b. Cündeb es-Seyyid Ebî Şuayyib Muhammet b. Nusayr el-Abdî el-Berî en-Numeyrî'den ki o son kişi Hasan el-Askerî'nin bâb'ıdır. Selâm O'na, itaat onadır. Dini ve nesebi düzenleyen Muhammet b. Nusayr ile efendimiz Hasan el-Askerî, dinin ve şânı yüce kardeşlerimizin sırrı ile sapıkların ve zâlimlerin söylediği sözlerden yüce ve büyüktürler. Onların her yerde ve herkesten şânı yücedir. Onların ve onların hepsine Allah'ın inayetinin sırrı ile şehâdet ederim ki, Hasan el-Askerî evveldir, âhirdir, bâtıdır, zâhirdir. O, her şeye kâdirdir.

6.5.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İki surede de “Ayn-Mim-Sin” ifadeleri açıkça belirtilmektedir. “A.M.S. inancı mezhebe girişte öğretilen ilk inanç esasları bakımından önemlidir.”

Hiz. Ali'nin ilahlığına yönelik ifadeler bu surelerde de karşımıza çıkmaktadır. Hiz. Muhammed'den başka hicâp, Selmân el-Fârisî'den başka bâb'ın olmadığı belirtilerek A.M.S. inancı tamamlanmıştır.

Ahmet Turan'ın tercümesine ek olarak Hak ve Batıl'da beş melekten başka melek, Hasîbî'nin görüşünden başka görüş yoktur ifadeleri mevcuttur ve bunlar kesin şehâdet olarak nitelendirilmektedir.

İki surede de bu öğretilerin isnâd zinciri verilmiş olup Ahmet Turan'ın tercümesindeki isnâd zinciri Hak ve Batıl'ın tercümesine göre çok daha kapsamlıdır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesindeki 5. Sure Ahmet Turan'ın tercümesindeki 4. Sureye tekabül etmektedir.

6.6.1. Altıncı Sûre: El-Feth (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Allah'ın yardımını gelip fetih müyesser olunca, sen de halkın bölük bölük dine girdiklerini görünce, artık Rabbini överek tenzih et. Ondan bağışlanma dile. Allah tevbeleri kabul edip bağışlayandır.¹⁸⁵

Allah'ım ve Allah'ınız müminlerin emiri Ali b. Ebu Talip'e şehâdet ederim ki o bize açık fetih nasip etti. Bizi doğru yola iletti. Onun birliğini ve onun ismi Muhammed bize bilmeyi nasip etti.

¹⁸⁵ Nasr, 110/5.

En büyük Allah, en büyük Allah, la ilahe illallah derim. İman ettim. Allah'ın yardımını ile tasdik ettim ve hak dinini ikrar ettim.

Müminlerin emiri Ali Allah'ımdır. Peygamberleri gönderdi. O evvelin ve ahirin Allah'ıdır. O ilktir. O evvelin evvelidir. Hiç ölmez sonu yoktur. O büyük Ali her şeyden evveldir.

Şehâdet ederim ki Allah'ım olan Ali, Muhammed'i kendi zatından ve nurundan yarattı. Onunla birleşmiştir. Ayrı değildir. Zahiren ondan ayrılmamıştır.

Şehâdet ederim ki Muhammed, Allah'ın izniyle Selmân-ı Fârisî'yi yarattı. Şehâdet ederim ki Selmân-ı Fârisî kendi nefsinden beş eytamı yarattı ve takdis etti. Allah'ın marifetini kalplerine yerleştirdi. Dünyanın batısından doğusuna kadar peygamberlerin şehrine bu sırrı ve dini yaydı. Müminler kabul ettiler. Bu fethim sırrıdır. Fetheden kim, Fatih kimdir. Fatih onun sağ elinde idi. Bu Muhammed'in sırrı, Hasan, Hüseyin ve Muhsin'in sırrı, kaybolan imam sırrı, bunlar namaz vakitleridir. Bu bilenlerin sırrıdır.

6.6.2. Beşinci Sure: İsmi “Galibiyet” (Ahmet Turan)

“Allah'ın yardımını ve fethi geldiği ve insanların dalga dalga Allah'ın dinine girdiğini gördüğün zaman, Rabbini överek teşbih et, O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tövbeleri kabul edendir”¹⁸⁶ Şehâdet ederim ki, Mevlâm Emîru'n-Nahl Ali, zatının nurundan es-Seyyid Muhammed'i yarattı. İsmi, nefsi, arşını, kürsüsünü, sıfatını O isimlendirdi. Hakikatte birleşmediği halde ondan hiç ayrılmaz, bir şekilde birleşti. Ayrılıp uzaklaşması gerektiğinde O'ndan hiç ayrılmadı. Nuru ile O'nunla birleşti. Gerçeği müşahede ile O'ndan ayrıldı. Muhammed Ali'den hissini ruhtan gelmesi, güneş ışınlarının güneşten geldiği, suyun gürültüsünün sudan geldiği, birleşik durumun ayrıldığı, şimşekten şimşegin çıktığı, bakanın nazar değmesi, sükûnun harekete geçmesi gibi çıkmıştır. Eğer Ali b. Ebî Tâlib âhir olmayı dilerse O'nun nurunun güvenliği O'ndan ğaib olur. Şehâdet ederim ki seyyid Muhammed O'nun nurunun nurundan Seyyid Selmân'ı yarattı. O'nu “bâb” ’ ı kıldı. Kitabını O'na verdi. O, Salsal ve Salsabil'dir. O, Câbîr ve Cebrâildir. O, Hüda'dır ve yakındır. O, Âlemlerin Rab'ının hakikatidir. Yine şehâdet ederim ki, es- Seyyid Selmân beş şerefli yetimi yarattı. Onların birincisi en büyük yetimdir. Ay gezegenidir. Kokusu yayılan misktir. Siyah yakuttur. Yeşil zümrüttür. Bunlar: el-Mıkdat b. El-Esved el-Kindî, Ebu Zerri'l Gifârî, Abdullah b. Revâha el-Ensârî, Osman b. Maz'ûn en-Necâşî ve Kanber b.

¹⁸⁶ Nasr, 110/3-4.

Kâdân ed-Devsî'dirler. Bunlar, celâl ve tazim sahibi müminlerin emirini zikretmek için onun kuludurlar. Bu âlemi; güneşin doğuşundan batışına, güneyinden kuzeyine, karasına, denizine, ovasına, göğü taşıyan dağın, yeryüzünü Cabalka'dan Cabarsa'ya el-Ahkâf rasathanelerine, Kaf dağı'na, deveran eden gökkubbenin kuşatmış olduğu her şeye varıncaya kadar, müminlerin toplandığı yer olan es-Seyyid Muhammet es-Samîrî'nin şehrine varıncaya kadar herşeyi onlar yarattı. Orada es-Seyyid Ebu Abdullah el-Hasîbî'nin görüşü üzerine ittifak ettiler. Bu konuda şüphe etmediler. Ortak da koşmadılar. Ali b. Ebî Tâlib'in sırrında açığa çıkmazlar. O'na ait olan haya perdesini yırtmazlar. O'nun huzuruna ancak bir "bâb" 'tan girebilirler. İnananları, emin kılınanları, huzur içinde bulunanları, doğruları, düşmanlarına ve düşmanlarımıza karşı yardımcı kıl. Ve yine inananları huzur içinde, onları fakirlere ihsanda bulunanları müminler cümlesinden kıl ve düşmanlarımıza ve düşmanlarına karşı yardımcılar kıl. Sağ eli ile (gücü kuvveti ile) fetheden, fethi fetheden kimsenin fethinin sırrı ile... Efendimiz Muhammet, Fâtır, Hasan, Hüseyin, gizli sırrı olan Muhsin, ağzı dualı insanların ve ariflerin sayısının sırrı ile... Selâm onları ananın üzerine, Allah'ın rahmeti onların hepsinin üzerine olsun.

6.6.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde Ahmet Turan'ın tercümesinden farklı olarak Allah'ın sıfatları Hz. Ali'ye yakıştırılmış, Hz. Ali'nin ilah olduğu vurgulanmıştır.

Allah'ın yani Nusayrîlere göre Hz. Ali'nin kendi nurundan Hz. Muhammed'i, Hz. Muhammed'in ise kendi nurundan Selmân el-Fârisî'yi yaratması, Selmân el-Fârisî'nin ise beş yetimi yaratması iki surede de ortak olarak vurgulanmıştır.

Ahmet Turan'ın tercümesinde Selmân el-Fârisî için "Selsel" ve "Selsebîl" , "Câbir" ve "Cebrail" , "Hüdâ" ve "Yakîn" ifadeleri geçmektedir.

Ahmet Turan'ın tercümesinde beş yetimin kimler olduğu açıklanmıştır. Bunlar; el-Mikdad b. Esved el-Kîndî, Ebu Zerri'l Ğîfârî, Abdullah b. Revâha el-Ensârî, Osman b. Maz'un en-Necâşî ve Kanber b. Kâdân ed-Devsî'dir. Ayrıca beş yetimin görevlerinden bahsedilmiş ve gök kubbenin altındaki her şeyin bu isimler tarafından yaratıldığı zikredilmiştir.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde Hz. Muhammed'in sırrı, Hasan ve Hüseyin'in sırrı, Muhsin'in sırrı ve kaybolan imamın sırrının namaz vakitleri olduğu belirtilmiştir.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesi Ahmet Turan'ın tercümesine göre daha kısa olup birtakım bilgilerin kısa olarak işlendiği anlaşılmaktadır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesindeki 6. Sure Ahmet Turan'ın tercümesindeki 5. Sureye tekabül etmektedir.

6.7.1. Yedinci Sûre: Es-Selam (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Secde ettim. Selam verdim. Sonra ben yüzümü göklere ve yeri yaratan zata muvahhid olarak çevirdim. Ben müşriklerden değilim. İsimlere selam olsun. Peygamberlere selam olsun. Kapılara selam olsun. Baş meleğe selam olsun. Seçilmişlere selam olsun. Temizlenmişlere selam olsun. Tahsis edilmişlere, katıksızlara, imtihan edilmişlere, yakınlarla, âlimlere, evliyalara, dinleyenlere ve onlara tâbi olanlara ve onların cümlesine selam olsun. Hidayete tabi olanlara selam olsun. Kim Muhammed Mustafa'nın Rububiyetine Selmân-ı Farisî'nin kapı olduğuna inanırsa hidayete erer. Mikdat el-Yemin'e selam olsun. Ebu Dırira selam olsun. Selamın en iyisi size, bize ve salih kullarının üzerine olsun. Bizi ve onları cennete ilet. Allah'ın sözü haktır. Âlemlerin rabbine hamd ederim.

6.7.2. Yedinci Sure: İsmi "Selam" (Ahmet Turan)

Secde ettim, selam verdim, yüzümü yer ve göklerin yaratıcısına hanif ve Müslüman olarak çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Kadîm olan manadan selamın başlangıcı ismi azîm üzerinedir. İsmi azîm bâb'ı kerîm'e selam verdi. Selam bâb'ların üzerine olsun. Selam eytâm'ın (yetimlerin) üzerine olsun. Selam nakîb'lerin üzerine olsun. Selam necîb'lerin üzerine olsun. Selam seçilmişlerin üzerine olsun. Selam kurtarıcıların üzerine olsun. Selam imtihan edenlerin üzerine olsun. Selam mukarrebîn'in üzerine olsun. Selam kerûbiyyî'nin üzerine olsun. Selam ruhânîler'in üzerine olsun. Selam pak ve temiz olanların üzerine olsun. Selam dinleyenlerin üzerine olsun. Selam ulaşanların üzerine olsun ki onlar mertebe ehli kimselerdir. Bütün safa alemi onları takdis eder. Selam doğru yola tabi olan, hidayete ulaşan, cehaletin sonuçlarından sakınan, yücelerin yücresi olan melike itaat eden ve Muhammed'in yüz yirmi dört bin peygamberinki onların ilki bâb, sonuncusu ulaşandır-efendisi olduğunu ikrar edenlerin üzerine olsun. Selam sizlerin üzerinize olsun ey Allah'ın salih kulları! Allah sizleri ve bizleri naîm cennetinde gökteki yıldızların arasında bir araya getirsin.

6.7.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Surelerin başlangıcında **muvaahhid**¹⁸⁷ ve **hanif**¹⁸⁸ ifadeleri ile Allah'ın bir ve tek olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak bu ifadelerden kasıt mananın tek olmasıdır.¹⁸⁹ İki surede de **bâblar**¹⁹⁰, **beş yetim**¹⁹¹, başta olmak üzere Nusayrîliğe göre kutsal sayılan kişiler selamlanmıştır. Surelerin isimleri ve sure sıraları aynıdır.

6.8.1. Sekizinci Sure: El-İşare (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Öyle bir ilahı anıyoruz ki bütün boyunlar ona eğilmiştir. Bütün zor işler kendisine kolay gelmiştir.

Gadir-i Hum'da Muhammed ona işaret ederek "Ben kimin mevlası isem Ali'de onun mevlasıdır" dedi. Ey Allah'ım ona dost olana dost ol. Ona kötülük edene sende kötülük yap. Ona yardım edene sende yardım et. Onu inkâr edeni cezalandır. Muhammed'in işareti yüce Allah Ali'yedir. O Ali ki Muhammed'i kendi nurundan yarattı. Kim böyle ona yaklaşırsa onu mutlu eder. Ona doğru yolu ve kurtuluşu nasip eder.

Böyle bir sözü işiten ve onu şüphesiz kabul eden ve ona iman eden ve resulleri tasdik eden her devirde Ali'nin ilahlılığını kabul etmiştir.

Ey emirü'l-müminin, çürümüş kemikleri diriltin. Evliyaların cennetini bize nasip eyle.

Allah'tan bir ses geldi. Muhammed'e dedi ki: Cuma gecesi ile beraat gecesi veya Ramazan'ın beş gecesinde kim bana dua ederse, bütün iyiliklerini yazar, kötülüklerini silerim. Cennete girmeyi nasip ederim. Rahmetimden su içeririm. Onu Muhammed'den sayarım.

Benim işaretim Allah'adır. Benim sırrım Ali, Muhammed ve Selman'ın sırrıdır. Her zaman buna güveniyorum. Benim dayanağım budur. İlk duamız ve işaretimiz, şükürümüz Allah'a olup Bismillahirrahmanirrahim deriz. Sonuncu duamızda Allah'ı anar, verdiklerine şükrederiz. Âlemlerin rabbine hamd olsun.

¹⁸⁷ Hak ve Batıl 7. Sure.

¹⁸⁸ Ahmet turan 7. Sure.

¹⁸⁹ Nusayrîlere göre mana yani Allah 7 zaman diliminde 7 değişik isimde tecelli etmiştir.

¹⁹⁰ Selmân el-Fârisî.

¹⁹¹ Mikdâd b. El-Esved, Ebu Zerri'l-Gıfârî, Abdullah b. Revâha, Osman b. Maz'um, Kanber b. Kadân ed-Devrî.

6.8.2. Sekizinci Sure: İsmi “İşaret” (Ahmet Turan)

Bütün boyunların kendisi için eğildiği, en zor ve güç işlerin ona kolay geldiği ilah bütün noksanlıklardan münezzehtir. Kendisini Allah katında büyük bir makamın faziletli ve şerefli kıldığı “Gadîrhum” bayramı gününde Hz. Muhammet Mustafa’dan niyet ve işaret belirmiştir. Ben sana işaret edenlerden bir kulum ey dinler emîri! Ey Ali! Tevhîd, takrîd, tanzîh ve tecrîd ile büyüklük senin içindir. Ey yüce olan, ey ezeli, ey ebedî, ey yaratıcı, ey hâkim! Hz. Muhammet’in haydin Allah yolunda harbe, haydin Allah yolunda cihada diye söyleyerek beyaz bineğine binmiş ve Mekk’in kapısından çıkmış olduğu halde sana işaret için senden isterim. Ey nurun nuru, ey büyük kayaları yarıp çatlatan! Ey büyük okyanusları sevk ve idare eden, ey işleri evirip çeviren! Müminleri, bekçisi Rıdvân olan yüksek cennetlerinde yerleştirmen için bu benim sana işaretimdir. Bu cennetleri isteyen ey başarılı kul! Çok yüceden, turu’l-eymen yönünden mübarek ağaçtan bir nidâ şöyle der: Ey habibim, ey Muhammet! Her kim bana nisanın ortasındaki Perşembe günü öğleyin veya şabanın yarısının gecesi veya cumasının gecesi veya ramazan ayının son beş gecesi veya kuddas günü veya milat gecesi veya Gadîrhum bayramı günü samimi kalp ve halis niyet ile bu dua ile dua ederse onu ümmetim yapar, cennetime sokar. Ona rahmetimin kadehinden içirir ve onu üzülmecek ve kendileri için korku olmayacak müminlerle beraber kılarım.(Krş. Kur’ân II/36) Alevîyye’nin “ayın” ‘ının, Muhammediyye’nin “mim” ‘inin, Silsiliyye’nin “sin” inin sırrı “A M S” sırrı ile bu işaretimi verdim. Duamızın başlangıcı ile manamıza işaret ederiz ve rahman ve rahîm olan Allah’ın adıyla söyleriz. Duamızın sonunda bizi hidayete ulaştırana şükrederiz ve hakkı söyleriz. Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah’adır.

6.8.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İki surede de Gadîr-i Hum¹⁹² olayına atıfta bulunulmuş Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde, Ahmet Turan’ın tercümesinden farklı olarak Hz. Ali’nin Hz. Muhammed’i kendi nurundan yarattığı iddia edilmiştir. Ayn-Mim-Sin inancı iki tercümede de açık şekilde ifade edilmektedir.

6.9.1. Dokuzuncu Sûre: Ayn El-Alvi (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Allah’ın sırrı, Ali’nin zatının sırrı azametli Ali’nin sırrı, Allah’ın sırrı Ali’nin sırrıdır. Ali’nin sırrı Muhammed’in, Haşimilerin ve meleklerin sırrıdır.

¹⁹²Hız. Ali’nin imâmeti açısından Şîî gruplar nezdinde tarihî önem taşıyan yer.

Selman'ın sırrı Cebrail'in sırrıdır. Selman'ın sırrı Ebu Şuayb'ın sırrıdır. Bu Ali, Muhammed ve Selmân'ın sırrıdır.

6.9.2. Dokuzuncu Sure: İsmi “el-Aynu'l Alevîyye, Alevî ayın'ı” (Ahmet Turan)

Apaçık zâhirî, zâtî Alevîyye'nin “ayın” ‘ının, Hâşimî, melekûtî, nurânî, kurâsı, Muhammediyye'nin “mim”inin, Nusayrî, Nemîrî, Bekrî, Bâbî, Selmân'i, Cebrâilî, silsilenin “sin” ‘inin sırrı “A M S” sırrı ile başlarım.

6.9.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Ayn-Mim-Sin inancı iki surede de net bir biçimde ifade edilmiş ve bu dinin bir sır dini olduğunu anlatan ifadeler Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde kendisine yer bulmuştur. Ahmet Turan'ın tercümesinde Ayn-Mim-Sin inancı A M S ifadeleri ile açıkça belirtilmekle beraber Hak ve Batıl'ın tercümesinde bu kısım eksiktir.

İki surede de benzer ifadelerle aynı şeyler anlatılmıştır.

6.10.1. Onuncu Sûre: El-Akid (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Şehâdet ederim ki Allah, açık, haktır. Şehâdet ederim ki en iyi bir inançla Ali Emire'l-mümin benim ilahımdır. Şehâdet ederim ki, ateş kâfirlerin yeridir. Cennet müminlerin barınağıdır. Arşın üstü de altı da âlemlerin Rabbine'dir. Arşı yükleyen sekiz melek iman edenlere hidayete kavuşturacaklardır. Onlar her darlıkta, her gün, her vakitte yardımcılarıdır. Bu Ali, Muhammed ve Selman'ın sırrıdır.

6.10.2. Onuncu Sure: İsmi “el-Akd, Akid” (Ahmet Turan)

Şehâdet ederim ki Allah haktır. O'nun sözü haktır. Örtüsüz gizli olan Ali b. Ebî Tâlib hakkı mübîndir. Şehâdet ederim ki cehennem kâfirlerin varacağı yer, cennet müminlerin varacağı yerdir. (Muhammed Suresi 12. Ayet) Şu arşın altında akar, arşın üstünde ise Rabbü'l-Alemîn vardır. Arşın: taşıyıcıları O'na yakın olan sekiz mükerrerdir. Benim ve bütün müminlerin hazırlığı “A M S” akdinin sırrı ile benim gücüm ve kuvvetimdedir.

6.10.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Sureler Hz. Ali'nin ilahlığına yönelik ifadelerle başlamış, Muhammed suresinin 12. Ayeti ile devam etmiştir.

Ahmet Turan'ın tercümesinde sekiz **mükerrem**¹⁹³ Hak ve Batıl'da ise **arşı yükleyen sekiz melek** ifadeleri geçmekte ve bu 8 meleğin iman edenleri hidayete kavuşturacakları belirtilmektedir. Sureler Ayn-Mim-Sin inancı ile son bulmaktadır.

6.11.1. On Birinci Sûre: Elş-Şehadi (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Allah'ın sözüdür.

Allah şehâdet eyledi şu gerçeğe ki, başka tanrı yok, ancak o vardır. Bütün melekler ve ilim uluları da dosdoğru olarak buna şahitdir ki başka Tanrı yok, ancak O aziz, O hakîm vardır. (Âli İmran Sûresi 19. Ayet)

Doğrusu Allah katında din, İslam'dır. (Ali İmran Sûresi 20. Ayet)

Ey Rabbimiz bize indirdiğin kitaba inandık, Resule uyduk, bu halde bizi şahitler ile beraber yaz. (Âli İmran Suresi 53. Ayet)

Ali, Muhammed ve Selmân'ın şehâdeti ile bize şahit ol. Öyle bir şehâdet ki arıların emiri Ali'den başka mabud yoktur. Peygamberi de Seyyid Muhammed'dir. Kapısı'da Selman'dır. Melekleri de beş melektir. Hocamız, üstadımız, seyyidimiz, Hüseyin b. Hamdân el-Hasîbî'nin görüşünden başka görüş yoktur. Bu şehâdetin kendisinin temelidir.

Ey Allah'ın peygamberi, sen bana şahid ol. Ey Allah'ın kapısı sen de şahid ol. Ey kardeşim, bana şahid ol. Ey seyyidim, kendi nefesine, dinine, Ali emirü'l-müminine bağlandığın gibi, gadir bayramında şahid olduğun gibi bana şahid ol.

Ebu Hattab adında biri Kufî camisinde cemaate şöyle sesleniyordu:

“Ey cemaat, muhakkak ki ben Allah'ın Resulü Muhammed'im. Allah'ın emirlerini size tebliğ etmeye geldim. Gönderildim. Rabbimiz ve yaratıcınız, rızkınızı veren bana emir verdi dedi ki: Sana söylediklerimi insanlara söyle. Cafer-i Sadık sizin Rabbınızdır. Seyyidi Muhammed, Resulü ve kapısıdır.”

Hazır olanlar, “Doğru söylersin ya Ebu'l Hattap” dediler.

Şehâdet ederim ki onun görünen sureti O Allah'ın tam tecellisidir. İşte o Ali'dir. Cafer'i Sadık'ın mana tecelliyatı aynıdır.

Hak ile şehâdet ederim ki, Şuayb'ın dinindenim. Cendeb'in görüşündenim. Cenbelani'nin tarikatındanım. Hasîbî'nin mezhebindenim. Bunu Cilli beyan etmiştir. Said Meymun'un fikhını benimserim.

Öyle bir kulum ki bu şehâdeti kesinlikle ediyorum. Mana'nın güneşte tecelli ettiğine inanıyorum. Her canlıyı öldüreceğine inanıyorum.

¹⁹³ Fığlalı, age., s.414.

Ali, aslanın üstüne binmiş, elinde Zülfikar, önünde Muhammed yürüyor. Muhammed cemaate der ki: “İşte budur. Artık her şey açıktı. Bu sizin ilahınızdır. Buna ibadet ediniz. Sizi yaratan budur. Rızkınızı veren budur. İnkâr etmeyiniz. Allah’a şehâdet ederim ki, Ali ilahımızdır. Arıların emiri Ali mabudumuzdur.

Ey kardeşlerim, ey seyyidim buna şehâdet ediniz. Bu benim dinim ve itikatımdır. Bunda yaşarım, bunda ölürüm. Öldüren ve diriltene tenzih ederim. O her şeye kadirdir. Bu seçilmiş kardeşlerimizin, ilim ehlinin, karar ehlinin, gören ehlinin ve kalp ehlinin sırrıdır. Onların sırrı, Allah’ın salâtı ve rahmeti tümünün üzerine olsun.

6.11.2. On birinci Sure: İsmi “Halkın Dağ diye isimlendirdiği Şehâdet”

(Ahmet Turan)

Allah kendisinden başka tanrı olmadığına şâhittir. Melekler ve ilim sahipleri adaletle şahittir ki O’ndan başka tanrı yoktur. O azizdir, hakîm’dir. (Ali İmran 18) Allah katında din İslâm’dır. (Ali İmran 19) Rabbimiz, senin indirdiğine inandık ve elçiye uyduk, bizi şahitlerle beraber yaz. (Ali İmran 53) “A M S” şehâdetiyle bana şehâdet et büyük “hicâp”! Bana şehâdet et ey kerîm olan “bâb”! Bana şehâdet et ey Mikdât el-Yemîn! Bana şehâdet et ey efendim Ebu Zer eş-Şimâl! Bana şehâdet et ey Abdullah! Bana şehâdet et ey Osman! Bana şehâdet et ey Kanber b. Kâdan! Bana şehâdet et ey Nakîb! Bana şehâdet et ey Necîb! Bana şehâdet et ey Seçilmiş! Bana şehâdet et ey kurtarıcı! Bana şehâdet et ey imtihan eden! Ey yaklaşmış olan, ey büyük, ey büyük, ey rûhanî, ey ziyadesiyle pak olan, ey ibadete koşan, ey dinleyen, ey ulaşan! Bana şehâdetinde bulun ey mertebeler ehli ve bütün sefa âlemi! Şehâdet ederim ki önden ve yandan saçları dökülmüş(dazlak) olan mâbud Hz. Ali b. Ebî Tâlib’den başka “ilah”, seyyid Muhammet Mahmut’dan başka “hicâb”, Hz. Selmân el-Fârisî’den başka “bâb” yoktur. Meleklerin en büyüğü beş eytam(yetimler)’dir. Diğer beldelerde inançlarımızı ortaya koyan şeyhlerimiz ve efendimiz Hüseyin b. Hamdân el-Hasîbî’nin görüşünden başka görüş yoktur. Beşeriyette zuhur eden mer’i suretin kullî gaye olduğuna, O’nun nûranî zuhuruna şehâdet ederim. O’ndan başka ilah yoktur. O, Ali b. Ebî Tâlib’tir. O, ihata edilemez, kuşatılamaz, idare edilemez, görülemez. “Ben Nusayrî dininden, Cündubî görüşünden, Cünbulânî tarikatından, Hasîbî mezhebinden, Cillî inancından, Meymunî fikhından olduğuma şehâdet ederim” Şiddetli geri dönüşe, parlayan saldırıya, perdenin kalkacağına, körlüğün açılacağına, saklı olanın açığa çıkacağına, gizli olanın açıklanacağına, Ali b. Ebî Tâlib’in güneşin kaynağından zuhuruna, bütün nefisleri kabzedeceğine yakinen inanırım. Şöyle ki altında aslan,

elinde zülfikâr, arkasında melekler, önünde Seyyid Selmân, su iki ayakğının arkasından fişkırıyor, Hz. Muhammed nida ediyor ve diyor ki: Bu sizin efendiniz Ali b. Ebî Tâlib'dir, O'nu tanıyınız. O'nu teşbih ediniz, tazim ediniz, O'nu yüceltiniz. Nu sizin yaratıcınızdır. Rızkınızı verendir. O'nu inkâr etmeyiniz. Ey evlatlarım, O'na şehâdet ediniz. Bu benim dinim ve inancımdır ve itimadım O'nadır. Ben O'nun için yaşar, O'nun uğruna ölürüm. Ali b. Ebî Tâlib diridir, ölmez. Kudret ve kuvvet O'nun elindedir. Kulak, göz, kalp, bütün bunların hepsi O'ndan sorumludurlar. Bize onlara selam vermek gerekir.

6.11.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İki surede Kur'an-ı Kerîm ayetleri ile başlamaktadır.

رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٣﴾¹⁹⁴

“Rabbimiz! Senin indirdiğine iman ettik ve Peygamber’e uyduk. Artık bizi (hakikate) şahitlik edenlerle beraber yaz.”

Surelerde Ali İmran Suresi 53. Ayet verildikten sonra Nusayrîlere göre önem arz eden kişilerden şahitlik etmeleri istenmektedir. İki surede de A.M.S inancının temsilcileri olan Hz. Ali, Hz. Muhammed ve Selmân el-Fârisî'den şahitlik istenmekte, Ahmet Turan'ın tercümesinde bu isimlere ek olarak beş yetimin isimleri sayılmaktadır.

Surelerin devamında Nusayrî şehâdeti yer almakta; Hz. Ali'den başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in dinin kapısı olduğuna ve Selmân el-Fârisî'den başka bâb olmadığına şehâdet edilmektedir. Devamında ikinci bir şehâdet yer almakta; Nusayrî(Şuaybî) dininden, Cendeb'in görüşünden, Cenbelânî tarikatından, Hasîbî mezhebinden, Cillî inancından, Meymuni fikhından olunduğuna şehâdet edilmektedir. Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde Cafer-i Sâdık Hz. Ali ile bir tutularak mananın başka bir tecellisi olduğu kastedilmekte ayrıca mananın bir diğer tecellisi olarak “güneş” kabul edilmektedir.

Ahmet Turan'ın tercümesinde ise Hz. Ali'nin güneşin kaynağından zuhur ettiği belirtilmektedir.

Sureler Hz. Ali'ye Allah'ın sıfatları yakıştırılarak son bulmaktadır.

¹⁹⁴ Âli İmran, 3/53.

6.12.1. On İkinci Sûre: El-İmeme (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Şahid olun ey kardeşlerim. Müminlerin emiri benim de, sizin de ilahınızdır. Kendisi ne ölür, ne de yerinden ayrılır. İnsanların gözünde, insan suretinde görünmüştür. O benim de sizin de Allah'ımızdır. O bütün ilahların ilahıdır.

O hem dünyayı, hem de ahireti ayakta tutandır. Onun diğer ismi Haydar'dır. Ali'nin heybetine bütün boyunlar eğildi. Bütün zorluklar kolay oldu. İşte o, gökte ilah yerde imamdır. O bütün imamların imamıdır. Benim Allah'ım Ali, her zamanın sahibidir.

Peygamber ve Selmân'ın sırrı, Ali'nin sırrıdır. Onların zikirlerinde bizlere selam olsun ve bizlerden razı olsunlar.

6.12.2. On İkinci Sure: İsmi "İmâmiyye" (Ahmet Turan)

Ey parlayan ve aydınlanan yıldızlar, deveran halinde olan gökler! Bana şahitlik ediniz ki apaçık bir şekilde bilinen ve tanınan suret-i mer'iyye Ali b. Ebî Tâlib'dir. O, ezelidir, birdir, tektir, sameddir, parçalanamaz, bölünemez, taksim edilemez, sayılamaz. O, benim ve sizin ilahınızdır. Sizin ilahınız ve benim ilahımdır. Benim imamım ve sizin imamınızdır, imamların imamıdır. Karanlıkları aydınlatan, başının dazlaklığı zâhir olan Ebu Tûrâb, Haydardır. Örtüsüz bir şekilde gizli olan, güneşin kaynağından zuhur eden, bütün nefisleri kapzedendir. O'nun ve heybetinin celâlininin büyüklüğü, ilahî şimşeğinin ışığının yüceliği için boyunlar O'na eğilir, zor işler O'na kolay olur. O, gözkyüzündeki gizli ilah, aynı zamanda da yeryüzünde imamdır. Bütün imamların imamıdır. Ali b. Ebî Tâlib'in sırrı kadîm-i zamandır. Bütün imamların imamıdır. Ali b. Ebî Tâlib'in sırrı kadîm-i zamandır. Hicâb'ın sırrı Seyyid Muhammet'tir. O'nun bâb'ı hidayet ve iman bâb'ı olan Seyyid Selmân'dır. Onları rıza ve selam ile anmak bizim görevimizdir.

6.12.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

İki surede de Allah'ın sıfatları Hz. Ali'ye yakıştırılmakta ayrıca A.M.S inancına vurgu yapılmaktadır.

6.13.1. On Üçüncü Sûre: El-Tisbiha (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

"Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Onu teşbih et. O aziz ve hâkimdir. Oluştuk ve teşbih ettik. Meleklerde oluştu ve teşbih etti.

Bismillah ve billâh, Ebi Abdullah'ın sırrı A.M.S. sırrından içen, seçkin şeyhin ve çocuklarının sırrıdır. Onlar elli bir kişidir. Bunlardan on yedisi Irakî, on yedisi

Şamî, diğer on yedisi Şamî, diğer on yedisi mehfadır.(kayıp) Nereli oldukları bilinmemektedir. Onlar ki Harran'ın kapısında durup hak ile alışveriş yapmaktadırlar. Onların dinine uyanı, ibadetlerinin gereğini yapanı Allah, kendi bilgisine ulaştırır. Bu din ile yaşamayıp ibadetlerinin gereklerini yapmayanlara, seçkin şeyhin ve evlatlarının sırrı ile Allah lanetini üzerine göndersin. Seçkin şeyh ve evlatlarını Allah mutlu etsin.

6.13.2. On Üçüncü Sure: İsmi “Müsâferet, Yolculuk” (Ahmet Turan)

Yerlerde ve göklerde olanların hepsi Allah'ı teşbih eder, O, Aziz ve Hakîm'dir. (Hadid Suresi) Biz Allah için olduk ve O'nu teşbih ederiz. Bütün mülk Allah içindir ve Allah'ı teşbih eder. Allah'ın ismiyle, O'nunla, Seyyid Ebî Abdillâh'ın sırrıyla, şeyhin ve O'nun “A M S” denizinden içen seçilmiş çocuklarının sırrıyla ki onlar elli bir tanedir. Onlardan 17 tanesi Iraklı, 17 tanesi Şamlı, 17 tanesi gizlidir.

Onlar Harran şehrinin kapısında durmuş hakla alıyor ve hakla veriyorlar. Kim onların dinine uyar ve onların ibadetleri ile ibadette bulunursa, Allah o kimseyi kendini tanımaya muvaffak kılar. Kim de onların dinine uymaz ve onların ibadetleri ile ibadet etmezse Şeyhin ve Seçilmiş evlatlarının sırrıyla Allah'ın lâneti onun üzerine olur. Allah onların hepsini mutlu etsin.

6.13.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Sureler Hadid suresinin 1. Ayeti ile başlamakta, dinin gereğini yerine getirenlerin Allah'ı tanımaya muvaffak olacaklarına vurgu yapılmaktadır.

Surelerde A.M.S. inancına vurgu yapılarak, A.M.S. denizinden içen seçilmiş şeyhin çocukları olarak 51 kişiden bahsedilmekte ancak bunların kimler olduğu konusunda bir bilgi bulunmamaktadır.

Seçilmiş şeyh ve evlatları ifadesi ile Nusayrîlikte şeyhlik makamının babadan oğula geçmesi arasında bir bağlantı kurmak mümkün gözükmemektedir.

Sureler dua ifadeleri ile son bulmaktadır.

6.14.1. On Dördüncü Sûre: El-Tur (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Andolsun Tûr'a. Yayılmış ince deri üzerine, satır satır yazılmış kitaba. Mâmur eve. Yükseltilmiş tavana. Kaynatılmış denize (andolsun ki) ! (Tur Suresi 1-6. Ayetler) Ebu Talip oğlu Ali'nin kardeşleri, Talip'in kardeşleri, Talip'in, Akil'in, Cafer-i Tayyar'ın sırlarıyla, onların nurdan nur, cevherden cevher olduklarına tanıklık ederiz.

Ebu Talip oğlu Ali, kardeşi, babası, annesi olmasından münezzehtir, arınmıştır. Onun gizliliği gözler açıkken de mevcuttur. Evin sırrı, tavanı, direği ve dört direğidir. Beytin kendisi Muhammed'dir. Evin tavanı Ebu Talib'dir. Döşemesi Esed'in kızı Fatma'dır. Evin dört direği ise Muhammed, Fâtır, Hasan ve Hüseyin'dir. Gizli ve evin yarısı olan zaviyenin (açı) sırrı Muhsin el-Hafî'nin sırrıdır. O evin ortasındadır. Evin sahibinin sırrıysa Alevî, Şerif, Haşimi ki o, kılıçları, beyazları paramparça edip putları kırmıştır. Onu zikretmekten selam ve rıza umarız.

6.14.2. On Dördüncü Sure: İsmi “el-Beytü'l-Mamur, İmar Edilmiş, Bakımlı Ev” (Ahmet Turan)

Andolsun Tûr'a satır satır yazılmış kitaba, yazılmış ince deri üzerine, mamure ve yükseltilmiş tavana, kaynatılmış denize (Tur Suresi 1-6) ve Tâlib'in, Akîl'in ve Cafer-i Tayyâr'ın sırrıyla ki onlar kardeşirler. **Ali b. Ebî Tâlib, erkek ve kız kardeşlerden, baba ve annelerden münezzehtir. Tek ve ebedî olarak mevcuttur. Örtüsü olmayan gizlidir.** Evin sırrı; evin tavanı, evin tabanı ve evin dört köşesidir. Ev Muhammed'tir. Evin tavanı Ebu Tâlib'dir. Evin tabanı Fâtıma Binti Esed'dir. Evin dört köşesi Muhammed, Fâtır, Hasan, Hüseyin'dir ki O evin ortasındaki kapalı ve gizli olan zaviyenin sırrıdır. Bu zâviye gizli sırrın güzelleştiricisidir. Alevî Hâşimî Şerif ev sahibinin sırrıdır ki O kılıçları kırıp, putları parçalamıştır. Ondan rıza ve selam ile söz etmemiz gerekir.

6.14.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Sureler Tûr suresinin ilk 6 ayeti ile başlamakta Ebu Tâlib, Akîl b. Ebu Talib, Cafer-i Tayyar'ın kardeş oldukları belirtilmektedir. Hz. Ali'nin erkek ve kız kardeşten, anne ve babadan münezzehe olduğu vurgulanarak, Nusayrîliğe göre Hz. Ali'nin ilahi yönüne vurgu yapılmaktadır.

Surelerin devamında Ehl-i Beyt bir ev örneği üzerinden anlatılmakta;

Hz. Muhammed: Eve

Ebu Tâlib: Evin tavanına

Hz. Fâtıma: “Evin döşemesine”¹⁹⁵, “evin tabanına”¹⁹⁶

Muhammed, Fâtır¹⁹⁷, Hasan, Hüseyin: Evin duvarlarına benzetilmektedir

¹⁹⁵ Hak ve Batıl.

¹⁹⁶ Ahmet Turan.

¹⁹⁷ Hz. Fatıma kadın olması dolayısı ile bu isimle de anılmaktadır.

Hak ve Batıl isimli kitabın tercümesinde evin yarısını kaplayan zaviyeden bahsedilmekte ve zaviyenin sırrı olarak Muhsin el-Hafi gösterilmektedir.

Ahmet Turan'ın tercümesinde ise evin ortasında bulunan zaviyenin sırrı olarak Hz. Hüseyin gösterilmektedir.

6.15.1. On beşinci Sûre: El-Hiceybi (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Büyük örtüsünün sırrı, kerim babın sırrı, seyyit el-Mikdat el-Yemin'in sırrı, Seyyit el-Şimal Ebu Zerr'in sırrı, iki kerim tahir melek olan Hasan ve Hüseyin'in sırrı, iki veli olan Nevfel İbn Hâris ve Ebu Berze'nin sırrı, yüce olanın kudsiyeti ve sakinlerinin sırrı, bize düşen selam ve rıza ile onları zikretmektir.

6.15.2. On Beşinci Sure: İsmi "el-Hicâbiyye" (Ahmet Turan)

Hicâbü'l-Azîm sırrına, Bâbü'l-Kerim sırrına, efendim Mikdât el-Yemîn'in sırrına, efendim Ebî Zer eş-Şimâl'in sırrına, temiz ve kerîm iki melek olan Hasan ve Hüseyin'in sırrına, iki veli olan Nevfel b. Hârise ve Ebu Berze sırrına, temizlik ve temizlik alemi sırrına, gökyüzündeki her bir yıldızın sırrına, yüce Kudüs ve orada oturanların sırrına andolsun. Onlardan rıza ve selam ile söz etmemiz gerekir.

6.15.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Surelerde Hicâbü'l-Azîm ifadesi ile Hz. Muhammed, Bâbü'l-Kerim ifadesi ile Selmân el-Fârisî kastedilmekte, beş yetimden Mikdâd el-Yemîn ve Ebû Zerri'-Şimâlî'nin, iki velî olarak Nevfel b. Hârise ile Ebu Burde'nin, iki melek olarak Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in isimleri geçmekte ve sırlarına atıf yapılarak bu kimselere rıza ve selam gönderilmektedir.

6.16.1. On Altıncı Sûre: El-Nakibiye (Kuran Işığında Hak ve Batıl)

Ve çeşitli ülkelere nakip olarak tayin edilen seyyid nakiplerin isimlerini zikrediyoruz. Kendilerini Seyyid Muhammed yetmiş şahıs arasından Akabe gecesi Mina Vadisinden seçti. İlkleri Ebu el-Heysem Malik b. Neygan el-Eşheli'dir. El Birr Mağrur el-Ensari, el-Munzır b. Ludan b. Kinnas es-Saidi, Rafi b. Malik el Acalani ve el Esed b. Hüseyin el Eşheli ve Abbas b. Ubade el-Ensar'ı ve Ubade b. Samit en Nevfel'i, Abdullah b. Ömer b. Hizam el-Ensarî ve Salim b. Umeyr el-Huzrucu ve Ebi b. Kabe ve Rafi b. Varaka ve Bilal b. Rayyah eş-Şenvi nakiplerin nakibinin sırrı. Neciplerin necibi Seyyidimiz Muhammed b. Sennan et-Tahiri. Bize düşen bunları selamlamak ve rızalarını almaktır.

6.12.2. On Altıncı Sure: İsmi “en-Nakîbiyye” (Ahmet Turan)

Ülkelerde gezip dolaşmışlardı. Ama bir kurtuluş buldular mı? Mina vadisinde akabe gecesinde 70 adam içerisinde Muhammet’in seçtiği nakîblerin isimlerini zikrederiz. Onların ilki Ebu’l-Haysem Mâlik b. Et-Teyhân el-İşhilî, Berâ b. Marûr el-Ensârî, Münzîr b. Levzân b. Kennâs es-Sâidî, Rafî b. Mâlik el-Aclânî, Esed b. Hüseyin el-İşhilî, Abbas b. Ubade el-ensârî, Ubâde b. Sâmit en-Nevfelî, Abdullah b. Amr b. Hizâm el-Ensârî, Sâlim b. Umeyr el-hazrecî, Ubey b. Kâb, Rafî b. Varaka, Bilâl b. Riyah eş-Şenevî, Nakîblerin nâkîbi, Necîblerin necîbî seyyidimiz Muhammet b. Sinân ez-Zâhir’dir. Onlardan rıza ve selam ile söz etmemiz gerekir.

6.16.3. İki Sûrenin Karşılaştırılması:

Surelerde çeşitli ülkelere nâkib olarak gönderilen kişiler sıralanarak bu kişilerden selam ve dua ile bahsetmek gerektiği belirtilmiştir.

Kuran Işığında Hak ve Batıl’a göre Kur’an-ı Kerim’den alınan kısımlar şunlardır¹⁹⁸:

- 1- “”Beşinci sûrenin başlangıcında, Kur’an’dan “Nasr” Sûresinin tamamı alınmış geriye kalan kısmı ise ekleme yapılmıştır.
- 2- On birinci sûrenin başlangıcında bulunan “شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ”¹⁹⁹ kısmı Kur’an’dan alınmış, geriye kalan kısmı ise insanlar tarafından düzenlenmiştir.
- 3- On üçüncü sûrenin başlangıcında bulunan “سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ”²⁰⁰ kısmı Kur’an’dandır. Kalan kısmı insanlar tarafından düzenlenmiştir.
- 4- On dördüncü sûrede Tur sûresinin 1-6 ayetleri bulunmakta geriye kalan sözlerin tamamı insanlar tarafından düzenlenmiştir.
- 5- On altıncı surenin başlangıcında bulunan “فَقَاتِلُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَّجِيصٍ”²⁰¹ sözleri Kur’an’dandır. Gerisi ise insanlar tarafından yazılarak düzenlenmiştir.

Aynı zamanda, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu, on ikinci ve on beşinci sûrelerde Kur’an-ı Kerim’den hiçbir ayet bulunmamaktadır.

Kısacası, beş sûrede Kur’an’dan birkaç ayet alınmış, geriye kalan kısımları insanlar tarafından düzenlenmiştir. Tamamı insan sözüdür ve kim tarafından dahi yazıldığı bilinmemektedir.

Kitâbu’l-Mecmû’ da A.M.S inancına işaret eden birçok bilgi bulmak mümkündür.

¹⁹⁸ Aslan Yılmaz ve diğerleri, *Kuran Işığında Hak ve Batıl* (İstanbul: Mega Basım Yayın, 2011), s. 456.

¹⁹⁹ Ali İmran, 3/18.

²⁰⁰ Hadid, 57/1.

²⁰¹ Kaf, 50/36.

SONUÇ

Nusayrîlik, Muhammed b. Nusayr tarafından kurulmuş, Hamdân el-Hasîbî tarafından sistemleştirilmiş, gizliliğe önem veren bir firkadır. Şîliği doğuran ortam ve şartların tesiriyle ortaya çıkmasına rağmen Hz. Ali ve İmamlara ilahlık atfetmeleri sonucu, Şîllerce gulat firkalar arasında kabul edilmişlerdir. Ayrıca Yahûdîlik, Hristiyanlık, Sabîlik gibi yaşadığı coğrafyada bulunan din ve inanışlardan etkilenen Nusayrîlik, son derece eklektik bir yapı arz etmektedir.

Bir arada yaşayan fırka mensuplarının takiyyeci tutumu ve gizlilik anlayışları, Nusayrîlerin topluma entegre olmalarını engellemiş ve kendilerine şüphe ile yaklaşılmasına sebep olmuştur. Şianın İmâmet anlayışını kabul etmelerine rağmen, imamlara ve birtakım peygamberlere ilahlık atfetmeleri sonucu, içi boşalan İmâmet anlayışının yerine bâblık makamını getirdikleri anlaşılmaktadır. Nusayrîlerde erkek çocukları, din amcaları olarak görevlendirilen kişilerce eğitime tabi tutularak fırkanın gizli sırlarını öğrenirler. 16 sûrede geçen “ayn”, “mim”, “sin” üçlemesi ile şifrelenen öğretiler, Nusayrîlerin temel inanç esaslarını teşkil etmektedir. Ayn harfi Ali b. Ebi Talib’i, Mim harfi Hz. Muhammed’i, Sin harfi ise Selmân-ı Fârisî’yi temsil eder. Aynı zamanda “ayn” harfi manaya, “mim” harfi isme (Hicap), ve “sin” harfi bab inancına işaret eder. Mana Allah olan kişileri, mim olan kişiler peygamberleri, bab olan kişiler ise Cebrail’i temsil etmektedir. Ayn, mim, sin üçlemesini bilen kişilerin mezhebin sırlarına vakıf olduğu kabul edilir.

Hasîbî’nin kitabında bâblar hakkında hadis olarak naklettiği rivâyetleri kabul etmemiz mümkün değildir. Bu rivâyetler akla ve mantığa ters olmanın yanı sıra bizzat Kur’an-ı Kerîm ile de çelişmektedir. Kur’an’da birçok yerde ayetlerin apaçık olduğu belirtilmekte ve gaybı bilmenin Allah’a mahsus olduğu vurgulanmaktadır.

Nusayrî kaynaklarında yer alan, Selmân’ın 450 sene yaşaması, Müslüman olmadan önce de bâblık makamında bulunması ve insanlara Hz. Muhammed (s.a.v.)’i müjdelemesi gibi rivâyetler, Nusayrîler ve Şîl’lerin Selmân’ın Müslüman oluşu ile ilgili naklettikleri rivâyetlerle bile çelişmektedir. Aslında Sünnî kaynaklarda da benzer bir yaklaşım söz konusudur. İbn Hacer ihtimalli lafızlarla da olsa, Selmân’ın Hz. İsa (a.s.)’yı gördüğüne ve Hz. İsa (a.s.)’ın havarilerine yettiğine dair rivâyetleri eserinde zikretmektedir. İbn Hacer’in bu haberi senetsiz zikretmesi ve Selmân-ı Fârisî’nin bu

konuda hiçbir rivâyetinin bulunmaması, haberin dayanaktan yoksun olduğunu göstermektedir.

Nusayrîlere göre Cebrail (bâb) farklı dönemlerde farklı şekillerde insanlara gözükmüş, Hz. Peygamber döneminde de Selmân-ı Fârisî şeklini almıştır. Nusayrîler Cebrailin sadece insan şeklinde tecelli etmediğini, Kur'ân-ı Kerîm'de geçen birçok hayvanın ve bazı mekânların da Cebrail (Selmân-ı Fârisî) olduğunu iddia etmektedirler.

Sünnî kaynaklarda kendisinden 60 civarında hadis nakledilen, yabancı kökenli olmasına rağmen Hz. Peygamber tarafından Ehl-i beyt'e dâhil edilerek taltif edilen, zühd ve ahlakıyla örnek olarak gösterilen Selmân-ı Fârisî, sadece Nusayrîlerin değil Sünnîlerin de hürmet ettiği bir şahıstır. Ancak Nusayrîlerin onu bâblık makamına yükseltmeleri, onu sır olan bir inancın temsilcisi gibi göstermeleri ve hakkında birtakım efsanevi bilgiler uydurmaları Sünnîlerden farklı olarak insanüstü bir Selmân anlayışının doğmasına sebep olmuştur. İncelediğimiz Kitabû'l-Mecmû nüshalarında bu konuda pek çok bilgi mevcuttur.

Nusayrîlerin Selmân'a insanüstü özellikler atfedilmesi nedeniyle Selmân, örnek alınabilecek bir şahsiyet olmaktan çıkmış A.M.S inancındaki gizli sırlardan birisi haline dönüşmüştür. Fırka mensuplarının dini sorumluluklarının A.M.S. inancını bilmek ve şeyhlere itaat etmekten ibaret olması, fırka hakkında yüzeysel bilgiler dışında hiçbir bilgiye sahip olmayan bir Nusayrî toplumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Günümüz Nusayrîlerinin Selmân hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve tarihi bir şahsiyet olarak Selmân'ı tanımadıkları tesbit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Abdurrazzâk b. Hemmâm es-San‘ânî, *el-Musannef* (neşr. Habiburrahmân el-A‘zami), Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1390/1970.

Abdüssettâr, Şeyh, *A‘lâmü’l-huffâz ve’l-muhaddisîn ‘abre erba‘a ‘aşere karnen*, Dımeşk: ed Dârü’ş-Şâmiyye, 1417/1997.

Alkan, Necmettin, “Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Nusayrîleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010, ss. 135-148.

Altay, Ahmet Şükrü, “Selmân-ı Fârisî Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslâm Toplumundaki Yeri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuklu Üniversitesi, 2008.

Âmilî, İmâm Seyyid Muhsin el-Emîn, A‘yânü’ş-Şîa (neşr. Hasan el-Emîn), Beyrut: Dârü’t-teâruf, 1403/1983, VII, 287.

Arslan, Hatice, “Başlangıçtan Günümüze Arap Alevîliği-Nusayrîlik”, *Mizânü’l-Hak İslami İlimler Dergisi*, Sayı: 1, 2016, ss. 101-111.

Aslan, Cahit, *Fellahlar’ın Sosyolojisi*, Dördüncü Baskı, Adana: Karahan Kitabevi, 2015.

Avcı, Casim, “Hilâfet”, *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 2007, C.17, s. 546-553.

Beşe, Ahmet, “İngiliz ve Amerikan Kayıtlarında Nusayrîler” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010, ss. 159-182.

Bulut, Halil İbrahim, “İnanç, Kültür ve Dini Ritüelleriyle Nusayrîlik”, *Ortadoğu Yıllığı* 2011, ss. 579-614.

Dalkıran, Sayın, “Târih-i Cevdet’te İslâm Mezhepleri II (Dürzîlik ve Nusayrîlik)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21, 2003, ss. 201-217.

Ebû Dâvûd, Muhammed b. Dâvûd et-Tayâlisî, Müsnedü Ebî Dâvûd et-Tayâlisî (neşr. Muhammed b. Abdilhasan et-Türkî), Dârü Hicr, 1419/1999.

Ebû Nu‘aym el-İsbehânî, Ahmed b. Abdullah, *Hilyetü’l-evliyâ ve tabakâtü’l-asfiyâ*, Beyrut: Dârü’l-kütübü’l-ilmîyye, 1394/1974.

-----, *Ma'rifetü's-sahâbe*, (neşr. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî), Riyad: Dârü'l-vatan, ts.

En-Nevbahtî, Ebû Muhammed el-Hasan b. Mûsâ *Kitâbu'l-Makâlât ve'l-Fırak/el-Kummî*, Ebû Halef Sa'd b. Abdillâh el-Eş'arî, *Fıraku's-Şia*, Çeviren: Hasan Onat ve diğerleri, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004.

Er, Abdullah, "Fransızca Yazılı Kaynaklarında Nusayrîler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010, ss. 149-157.

Er, Piri, "Sözlü Gelenekten Derlemelerle Hatay Alevîleri (Nusayrîler) ve İnanç Esasları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010, ss. 277-290.

Et-Tavîl, Muhammed Emîn Gâlib, *Arap Alevîleri Tarihi*, Çeviren: İsmail Özdemir, Adana: Karahan Kitabevi, 2015.

Hamdan el-Hasîbî, *Oniki İmam'a Açılan Kapılar*, Çeviren: Ahmet Sonay, byy., ts.

Hatiboğlu, İbrahim, "Selmân-ı Fârisî", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2009, C.36, s.441-443.

Işık, Harun, "Kitabu Ta'limi Diyaneti'n-Nusayrîyye Işığında Nusayrî Teolojisi", *Bilimname*, Sayı: 24, 2013/1, ss. 31-56.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Muhammed b. Ebû Şeybe, *el-Musannef* (neşr. Muhammed b. Abdillâh, Muhammed b. İbrâhim), Riyâd: Mektebetü'r-rüşd, 1425/2004.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Akalânî, *el-İsâbe fi temyîzi's-sahâbe* (neşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz), Beyrut, 1415/1995.

İbnü'l-Esîr el-Cezerî, Ali b. Muhammed b. Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, Beyrut: ed-Dârü'l-İslâmiyye, 1413/1993.

Karakaş Mücahit, "Selmân-ı Fârisî ve Rivâyetlerinin Hadis İlmi açısından değerlendirilmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2016.

Keser, İnan, *Nusayrî Alevîlik Tarih İnanç Kimlik*, Adana: Karahan Kitabevi, 2016.

Meclisî, Muhammed Bâkır (1111/1699), *Bihâru'l-envâr*, Dâru İhyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrût trs.

Melikof, Irene., Yavuz Hakan., Algar Hamid., Firro Kais., Vorhoff Karin., Shanklandi David., Ortaylı, İlber., Abu-Manneh, Butrus., Öz, Mustafa., Öktem, Niyazi., Engin, İsmail., Üzüm, İlyas *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Alevîler Bektaşîler Nusayrîler*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2013.

Murata, Sachiko., Chittick, William, *İslâm’ın Vizyonu İnanç ve Uygulama*, Çeviren: Turan Koç, İstanbul: İnsan Yayınları, 2008.

Ökten, Ali İhsan, “Anadolu’nun Sırlı Aynası Alevîler (Nusayrîler), Adana: Karahan Kitabevi 2017.

Öz, Mustafa, *Başlangıçtan Günümüze Şiîlik ve Kolları*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2011.

Palabıyık, Muhammed Hanefî, “Dinî İnançları ve Özellikleri Bakımından Nusayrîlik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010, ss. 19-48.

Sinanoğlu, Abdulhamit, *Nusayrîlerin İnanç Dünyası ve Kutsal Kitabı*, Konya: Esra Yayınları, 1997.

Şapolyo, Enver Behnan, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul, Milenyum Yayınları, 2013.

Şehristânî, *Milel ve Nihal Dinler, Mezhepler ve Felsefî Sistemler Tarihi*, Çeviren: Mustafa Öz, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2011.

Şeyh el-Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu‘mân, el-İhtisâs (neşr. Ali Ekber Gifârî), Beyrut: Müssetü‘l-a‘lemî, 1430/2009.

Şeyh Sadûk, Ebû Cafer Muhammed b. Ali İbn Bâbaveyh el-Kummî (381/991), Kemalü’-d-din, Tsh: Ali Ekber el-Ğaffârî, Dâru’l-kütübi’l-İslâmiyye, Tahrân 1395.

Taberânî, Ebu’l-Kâsım Süleymân İbn Ahmed İbn Eyyûb (260-360/971), Mu‘cemu’l-kebîr, Mektebetü’l-ulûm ve’l-hikem, Musul, 1983/1404.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (279/892), es-Sünenü’-Tirmizî, Humus, 1965.

Turan, Ahmet, “Kitâbu’l- Mecmu‘u’nun Tercümesi” OMÜİFD, Sayı: 8 1996, ss. 5-18.

Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan, Ricâlû't-Tûsî (neşr. Cevâd el-Kayyûmî el-Isfehânî), Kum: Müessesetü'n-neşri'l-islâmî, 1427, s. 65.

Türk, Hüseyin, *Anadolunun Gizli İnancı Nusayrîlik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, Üçüncü Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013.

Uluçay, Ömer, *Nusayrîlik İnanç Esasları Tenasüh*, İstanbul: Gözde Yayınları, 2011.

Uyar, Mazlum, "Nusayrîlik", *İslâm Mezhepleri Tarihi*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Ürkmez, Naim., Efe, Aydın. "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayrîler Hakkında Genel Bilgiler" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010, ss. 127-134.

Üzüm, İlyas, "Nusayrîlik", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2007, C.33, s.270-274.

Wilson, Bryan, *Dinî Mezhepler*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.

Yılmaz, Aslan., Alıç Mahmut., Kozan, Sadık., İnep, Doğan., Gülbahar, Âdem., Alagöz, İzzet., Kahyalar, Vedat., Yaman, Mesut., Ayas, Süleyman., Yılmaz, Serdar., Özkan, Salih., Türkegün, Volkan., Özkan, Hasan Oktay., Kozan, Abdurrezzak., Bauram, Hakan Ortaç ve Tüdeş, Maruf *Kuran Işığında Hak ve Batıl*, İstanbul 2011.

Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osmân (748/1374), *Siyeru a'lami'n-nübelâ*, Thk: Şuayb el-Arnaûd, Beyrût, 1985.